

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit

Opetushallituksen määräys OPH-1826-2021

Sisälllys

ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS	1
SUOMEN KIELI JA KIRJALLISUUS -OPPIMÄÄRÄ	1
SUOMI TOISENA KIELENÄ JA KIRJALLISUUS -OPPIMÄÄRÄ	13
TOINEN KOTIMAINEN KIELI	23
RUOTSIN KIELI, B1-OPPIMÄÄRÄ	23
VIERAAT KIELET	31
ENGLANTI, A-OPPIMÄÄRÄ	31
VIERAS KIELI, A-OPPIMÄÄRÄ	41
MATEMATIIKKA	50
BIOLOGIA	63
MAANTIETO	112
FYSIIKKA	88
KEMIA	95
TERVEYSTIETO	122
USKONTO	63
ELÄMÄNKATSOMUSTIETO	68
HISTORIA	76
YHTEISKUNTAOPPI	82
LIITE 1. PERUSOPETUSTA TÄYDENTÄVÄ SAAMEN KIELI	130
LIITE 2. PERUSOPETUSTA TÄYDENTÄVÄ ROMANIKIELI	135
LIITE 3. PERUSOPETUSTA TÄYDENTÄVÄ OPISKELIJAN OMA ÄIDINKIELI	141

Äidinkieli ja kirjallisuus

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi äidinkielessä ja kirjallisuudessa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppimisen arviointi on monipuolista, ohjaavaa ja kannustavaa. Kannustava ja rakentava palaute tukee opiskelijoiden motivaation rakentumista ja kielellisten valmiuksien kehittymistä sekä auttaa opiskelijoita löytämään omat vahvuutensa. Opiskelijalle annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumuksesta suhteessa tavoitteisiin. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Oppimista tukevan ja erittelevän palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosessistaan ja annetaan välineitä niiden kehittämiseen. Opetuksen kaikki tavoitealueet ovat opiskelijoiden oppimisen arvioinnissa yhtä tärkeitä. Niiden arviointi perustuu monipuolisiin suullisiin ja kirjallisiin näyttöihin sekä opettajan havaintoihin erilaisissa oppimistilanteissa. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Itsearviointitaitoja ja vertaispalautteen antamisen ja vastaanottamisen taitoja kehitetään osana formatiivista arviointia.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt äidinkielen ja kirjallisuuden tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille aikuisten perusopetuksen päättövaiheen kurssille yksittäinen tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Päättöarvosana on äidinkielen ja kirjallisuuden tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy äidinkielen ja kirjallisuuden päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin.

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärä

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen							
T1 ohjata opiskelijaa laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä	äi1–äi5, äi6	Opiskelija laajentaa taitoaan toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	Toiminta vuorovaikutustilanteissa	Opiskelija osaa toimia itselleen tutussa ryhmässä ja arkisissa vuorovaikutustilanteissa.	Opiskelija osaa toimia tavoitteellisesti ryhmissä ja tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa.	Opiskelija osaa toimia rakentavasti erilaisissa ryhmissä ja vuorovaikutustilanteissa.	Opiskelija osaa toimia rakentavasti monenlaisissa ryhmissä, myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa.
T2 kannustaa opiskelijaa monipuolistamaan ryhmäviestintätojojaan ja kehittämään taitoaan perustella	äi1–äi5	Opiskelija monipuolistaa ryhmäviestintätojojaan ja kehittää taitojaan perustella näkemyksiään.	Ryhmäviestinnän taidot	Opiskelija osaa kuunnella muita ja osallistuu keskusteluun. Opiskelija osaa ilmaista mielipiteensä ja esittää sille	Opiskelija osaa ottaa toisten näkemykset huomioon omassa viestinnässään. Opiskelija osaa ilmaista	Opiskelija osaa edistää puheenvuoroillan keskustelua. Opiskelija osaa ilmaista mielipiteensä selkeästi ja	Opiskelija osaa tulkita muiden puheenvuoroja ja niiden tavoitteita sekä säädellä omaa viestintäänsä tilanteen mukaan.

näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan				jonkin perustelun.	mielipiteensä asiallisesti ja esittää sille yksinkertaisia perusteluja.	perustella sen melko monipuolisesti.	Opiskelija osaa ilmaista mielipiteensä tilanteeseen sopivalla tavalla ja perustella sen vakuuttavasti.
T3 ohjata opiskelijaa monipuolistamaan taitojaan ilmaista itseään erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin	äi5, äi6, äi9	Opiskelija monipuolistaa kokonaisilmaisun taitojaan erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa.	Esiintymisen taidot	Opiskelija osaa pitää lyhyen puhe-esityksen konkreettisesti, itselleen tutusta aiheesta. Opiskelija osaa ilmaista itseään ymmärrettävästi.	Opiskelija osaa pitää valmistellun yksinkertaisen puhe-esityksen Opiskelija osaa ilmaista itseään selkeästi.	Opiskelija osaa pitää valmistellun puhe-esityksen ja kohdentaa sen kuulijoilleen. Opiskelija osaa ilmaista itseään tilanteeseen sopivalla tavalla.	Opiskelija osaa pitää valmistellun puhe-esityksen vaativastakin aiheesta. Opiskelija osaa ilmaista itseään monipuolisesti ja mukauttaa ilmaisuaan kuulijoiden ja tavoitteen mukaan.
T4 kannustaa opiskelijaa syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän	äi3, äi5, äi9	Opiskelija oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä ja tunnistamaan	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	Opiskelija osaa nimetä jonkin viestinnällisen vahvuutensa tai	Opiskelija osaa kuvata itseään viestijänä ja nimetä muutamia	Opiskelija osaa eritellä viestintätaitojaan sekä kuvata vahvuuksiaan ja	Opiskelija osaa arvioida viestintätaitojaan ja vahvuuksiaan ja

oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä, tunnistamaan omia vuorovaikutuksellisia vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä		vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan.		kehittämiskohteensa.	vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.	kehittämiskohteitaan.	pohtia, miten voitaitojaan kehittää.
--	--	--	--	----------------------	---------------------------------------	-----------------------	--------------------------------------

Tekstien tulkitseminen

T5 ohjata opiskelijaa kehittämään tekstien ymmärtämisessä ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja	äi1, äi2, äi4, äi7	Opiskelija oppii tekstien lukemisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja ja oppii arvioimaan lukemisensa	Tekstin ymmärtäminen ja omien vahvuuksien ja kehittämiskohteden tunnistaminen	Opiskelija osaa käyttää jotakin yksinkertaista tekstinyymmärtämisen strategiaa. Opiskelija osaa nimetä jonkin lukemiseen	Opiskelija osaa käyttää muutamia tekstinyymmärtämisen strategioita. Opiskelija osaa kuvata itseään	Opiskelija osaa valita tekstilajiin sopivia tekstinyymmärtämisen strategioita. Opiskelija osaa eritellä	Opiskelija osaa käyttää lukutilanteen kannalta tarkoituksenmukaisia tekstinyymmärtämisen strategioita.
--	--------------------	---	---	---	---	--	--

metakognitiivisia taitoja ja taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita		kehittämistarpeita.		liittyvän vahvuutensa tai kehittämiskohtensa.	lukijana ja nimetä muutamia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.	lukutaitoaan ja kuvata vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.	Opiskelija osaa arvioida lukutaitojaan ja pohtia, miten voi niitä kehittää.
T6 tarjota opiskelijalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä	äi1–äi4, äi6–äi8	Opiskelija oppii valitsemaan, käyttämään, tulkitsemaan ja arvioimaan monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä.	Tekstimaailman monipuolistuminen ja monilukutaito	Opiskelija osaa lukea yksinkertaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä eri muodoissaan.	Opiskelija osaa valita, käyttää ja lukea erilaisia tekstejä mutta pitäytyy enimmäkseen itselleen tutuissa tekstilajeissa.	Opiskelija osaa valita, käyttää ja tulkita eri tekstilajeja edustavia tekstejä.	Opiskelija osaa valita, käyttää, tulkita ja arvioida myös itselleen uudenlaisia tekstejä.
T7 ohjata opiskelijaa kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja	äi2–äi4, äi6–äi8	Opiskelija oppii erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, oppii tekemään havaintoja asia- ja mediateksteistä ja tulkitsemaan niitä	Asia- ja mediatekstien erittely ja tulkinta	Opiskelija osaa poimia tekstistä keskeisiä sisältöjä apukysymysten avulla. Opiskelija osaa nimetä muutaman yksinkertaiselle	Opiskelija osaa erottaa tekstin pääasiat ja kuvata tekstin tavoitteita. Opiskelija osaa kuvata tavanomaisille tekstilajeille	Opiskelija osaa eritellä tekstin tarkoitusperiä, kohderyhmiä ja merkityksiä. Opiskelija osaa eritellä tekstilajien piirteitä ja	Opiskelija osaa tulkita ja pohtia tekstin rakentamia merkityksiä ja arvioida tekstin vaikutuksia. Opiskelija osaa analysoida

<p>teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksen mukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa</p>		<p>tarkoituksen mukaisia käsitteitä käyttäen.</p>		<p>tekstilajille tyypillisen kielellisen tai tekstuaalisen piirteen.</p>	<p>tyypillisiä kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä.</p>	<p>kuvata niitä muutamien keskeisten käsitteiden avulla.</p>	<p>tekstilajien piirteitä tarkoituksen mukaisia käsitteitä käyttäen ja arvioida tekstiä suhteessa sen tavoitteisiin ja tarkoitukseen.</p>
<p>T8 kannustaa opiskelijaa kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksen mukaisella tavalla</p>	<p>äi1–äi2, äi6–äi8</p>	<p>Opiskelija oppii arvioimaan erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksen mukaisella tavalla.</p>	<p>Tiedonhankintat aidot ja lähdekriittisyys</p>	<p>Opiskelija osaa etsiä yksittäisiä tietoja annetuista lähteistä.</p> <p>Opiskelija osaa nimetä muutaman luotettavuuteen liittyvän piirteen.</p>	<p>Opiskelija osaa käyttää tavanomaisia lähteitä ja hakea tietoa niistä.</p> <p>Opiskelija osaa kuvata käyttämiensä lähteiden luotettavuutta.</p>	<p>Opiskelija osaa kuvata tiedonhaun keskeiset vaiheet, etsiä erilaisia lähteitä ja hakea tietoa niistä.</p> <p>Opiskelija osaa arvioida erilaisten lähteiden luotettavuutta ja käytettävyyttä.</p>	<p>Opiskelija osaa toimia tiedonhaun vaiheiden mukaisesti.</p> <p>Opiskelija osaa käyttää monipuolisia lähteitä ja hakea niistä tietoa tarkoituksen mukaisella tavalla.</p> <p>Opiskelija osaa pohtia lähteiden luotettavuuteen</p>

							ja tiedon käytettävyyteen liittyviä tekijöitä ja perustella omat lähdevalintansa.
T9 kannustaa opiskelijaa laajentamaan kiinnostusta itselle uudenlaisia fiktiivisiä tekstejä ja kirjallisuudenlajeja ja kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista	äi2, äi4, äi6–äi8	Opiskelija tutustuu itselleen uudenlaisiin fiktiivisiin teksteihin eri muodoissaan, monipuolistaa luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja jakaa niitä sekä syventää ymmärrystään fiktion keinoista.	Fiktiivisten tekstien erittely ja tulkinta	Opiskelija osaa selostaa yksinkertaisen fiktiivisen tekstin juonen ja nimetä joitakin fiktion keinoja.	Opiskelija osaa kuvailla fiktiivisen tekstin piirteitä ja tehdä havaintoja fiktion keinoista.	Opiskelija osaa eritellä fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan. Opiskelija osaa käyttää erittelyssä muutamia keskeisiä käsitteitä sekä tunnistaa fiktion kielen ja ilmaisutapojen erityispiirteitä ja kerronnan keinoja.	Opiskelija osaa analysoida fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen. Opiskelija osaa tulkita fiktiivisiä tekstejä ja pohtia fiktion monitulkintaisuutta.
Tekstien tuottaminen							

<p>T10 rohkaista opiskelijaa ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa opiskelijaa tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana</p>	<p>äi2, äi4, äi6, äi9</p>	<p>Opiskelija oppii ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana.</p>	<p>Monimuotoisten tekstien tuottaminen ja tekstin tuottamisen taitojen kehittäminen</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisia tekstejä.</p> <p>Opiskelija osaa nimetä jonkin vahvuutensa tai kehittämiskohteen tekstin tuottajana.</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa erityyppisiä tekstejä ohjeiden mukaan.</p> <p>Opiskelija osaa kuvata itseään tekstien tuottajana ja nimetä muutamia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa tavoitteen mukaisia tekstejä.</p> <p>Opiskelija osaa eritellä vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana.</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa luovasti tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivia tekstejä.</p> <p>Opiskelija osaa arvioida vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana ja pohtia, miten voitaitojaan kehittää.</p>
<p>T11 tarjota opiskelijalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä, myös monimediaisissa</p>	<p>äi2–äi3, äi6, äi9</p>	<p>Opiskelija oppii tuottamaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia, pohtivia ja kantaa ottavia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja oppii valitsemaan kuhunkin</p>	<p>Tekstilajien hallinta</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisia ja konkreettisia kertovia ja kuvaavia tekstejä itselleen tutuista aiheista.</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa ohjaavia ja yksinkertaisia kantaa ottavia tekstejä ja käyttää mallien avulla niille tyypillisiä keinoja.</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa pohtivia ja erilaisia kantaa ottavia tekstejä ja käyttää niille tyypillisiä keinoja.</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa itsenäisesti erilaisia tekstejä ja käyttää monipuolisesti niille tyypillisiä keinoja.</p>

ympäristöissä, ja auttaa opiskelijaa valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja		tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja.					
T12 ohjata opiskelijaa vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota opiskelijalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista opiskelijaa vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä	äi2–äi3, äi6, äi9	Opiskelija vahvistaa tekstin tuottamisen prosessejaan ja tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä vahvistaa taitoaan antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana.	Tekstien tuottamisen prosessien hallinta	Opiskelija osaa ideoida ja tuottaa tekstiä mallien tai apukysymysten avulla. Opiskelija osaa antaa niukkaa tai yksipuolista palautetta muiden teksteistä ja ottaa vastaan palautetta.	Opiskelija osaa suunnitella ja tuottaa tekstiä sekä yksin että ryhmässä. Opiskelija osaa antaa palautetta ja hyödyntää saamaansa palautetta satunnaisesti tekstien tuottamisessa.	Opiskelija osaa muokata tekstin rakenteita ja kieliasua palautteen pohjalta. Opiskelija osaa antaa rakentavaa palautetta ja hyödyntää saamaansa palautetta tekstin tuottamisen eri vaiheissa.	Opiskelija osaa muokata monipuolisesti ja itsenäisesti tekstin ilmaisu- ja rakenteita. Opiskelija osaa antaa tekstien muokkaamista edistävää palautetta muiden teksteistä ja soveltaa saamaansa palautetta kehittäessään tekstin

arvioida itseään tekstin tuottajana							tuottamisen taitojaan.
T13 ohjata opiskelijaa edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista	äi1, äi3–äi4, äi6, äi9	Opiskelija sujuvoittaa ja vahvistaa tekstien tuottamisen taitoaan käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen sekä syventää ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistaa yleiskielen hallintaansa.	Ymmärrettävän tekstin tuottaminen ja kirjoitetun kielen konventioiden hallinta	Opiskelija osaa tuottaa yksinkertaisen tekstin, jonka viestistä saa selvää. Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisia virke- ja lauserakenteita sekä pääosin virkkeen lopetusmerkkejä ja isoa alkukirjainta virkkeen alussa ja erisnimissä. Opiskelija osaa kirjoittaa käsin ja tieto- ja	Opiskelija osaa tuottaa tekstin, jonka viesti välittyy pääosin helposti. Opiskelija osaa jaksottaa tekstinsä ja kiinnittää huomiota virke- ja lauserakenteisiin sekä noudattaa useita kirjoitetun yleiskielen käytänteitä.	Opiskelija osaa tuottaa tekstin, joka on helposti ymmärrettävä ja sujuva. Opiskelija osaa jäsentää tekstinsä ja kappaleensa loogisesti ja kiinnittää huomiota sananvalintoihin sekä noudattaa pääosin kirjoitetun yleiskielen käytänteitä tekstejä tuottaessaan ja muokatessaan.	Opiskelija osaa tuottaa eheän ja havainnollisen tekstin. Opiskelija osaa käyttää sidosteisuuden keinoja monipuolisesti, käyttää monipuolisia lause- ja virkerakenteita, kiinnittää huomiota tekstin tyyliin sekä noudattaa kirjoitetun yleiskielen käytänteitä.

				viestintäteknologiaa hyödyntäen.		Opiskelija osaa kirjoittaa sujuvasti käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.	
T14 harjaannuttaa opiskelijaa vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissään sekä opastaa opiskelijaa toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja	äi1–äi4, äi6, äi9	Opiskelija vahvistaa tiedon hallinnan ja käyttämisen taitojaan ja monipuolistaa lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa sekä harjaantuu toimimaan erilaisissa ympäristöissä yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen.	Tiedon esittäminen, hallinta ja eettinen viestintä	Opiskelija osaa tehdä yksinkertaisen tiivistyksen luetun, kuullun tai nähdyn pohjalta. Opiskelija osaa käyttää lähteitä mekaanisesti ja yksinkertaisesti teksteissään. Opiskelija noudattaa tekijänoikeuksia ja tietää, mitä yksityisyyden	Opiskelija osaa tehdä yksinkertaisia muistiinpanoja ja merkitä käyttämänsä lähteet mallin mukaan.	Opiskelija osaa tehdä monipuolisia muistiinpanoja ja tiivistää hankkimaansa tietoa. Opiskelija merkitsee lähteet asianmukaisella tavalla.	Opiskelija osaa yhdistellä omassa teksteissään useista lähteistä hankkimaansa tietoa.

tekijänoikeuksia kunnioittaen				suojalla tarkoitetaan.			
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen							
T15 ohjata opiskelijaa syventämään kielitietoisuutta ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa opiskelijaa tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia	äi3–äi5, äi8	Opiskelija syventää kielitietoisuutta ja kiinnostuu kielen ilmiöistä, tunnistaa kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtää kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia.	Kielitietoisuuden kehittyminen	Opiskelija osaa havainnoida yksinkertaisia tekstien piirteitä. Opiskelija osaa nimetä muutamia tavanomaisia kirjoitetun ja puhutun kielen sekä arki- ja yleiskielen eroja.	Opiskelija osaa havainnoida tekstien ja kielen piirteitä. Opiskelija osaa kuvata kielen vaihtelua eri kielenkäyttötilanteissa.	Opiskelija osaa eritellä eri rekisterien ja tyylien piirteitä. Opiskelija osaa pohtia kielellisten ja tekstuaalisten valintojen merkityksiä ja vaikutuksia.	Opiskelija osaa analysoida tekstien, rekisterien ja tyylien piirteitä. Opiskelija osaa soveltaa tietoa kielellisten valintojen vaikutuksista omassa viestinnässään.
T16 kannustaa opiskelijaa avartamaan	äi4, äi7, äi10	Opiskelija avartaa kirjallisuuskäsityksensä	Kirjallisuuden tuntemus ja lukuharrastus	Opiskelija osaa nimetä	Opiskelija osaa kuvailla kirjallisuuden	Opiskelija osaa nimetä kirjallisuuden	Opiskelija osaa analysoida kaunokirjallisuutta

<p>kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hankkimiseen ja jakamiseen</p>		<p>ystään, tutustuu kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen sekä kirjallisuuden eri lajeihin.</p>		<p>kirjallisuuden päälaajat.</p> <p>Opiskelija on lukenut muutamia kokonaisia kaunokirjallisia tekstejä, esimerkiksi novelleja.</p>	<p>päälajien tyypillisiä piirteitä.</p> <p>Opiskelija osaa antaa esimerkkejä päälajeihin kuuluvista teoksista.</p> <p>Opiskelija on lukenut osan lukuvuosittain sovitusta teoksista.</p>	<p>vaiheita ja yhdistää muutaman teoksen ja kirjailijan niihin.</p> <p>Opiskelija on lukenut lukuvuosittain sovitut teokset.</p>	<p>n monimuotoisuutta osana kulttuuria.</p> <p>Opiskelija osaa kuvailla kirjallisuuden vaiheita sekä niiden keskeisiä tyylipiirteitä ja nimetä eri vaiheiden keskeisiä teoksia ja kirjailijoita.</p> <p>Opiskelija tuntee monipuolisesti kirjallisuutta.</p>
<p>T17 ohjata opiskelija tutustumaan</p>	<p>äi2, äi4, äi7, äi9-äi10</p>	<p>Opiskelija tutustuu Suomen kielelliseen ja</p>	<p>Kielen merkityksen ja</p>	<p>Opiskelija osaa nimetä Suomessa puhuttavia kieliä</p>	<p>Opiskelija osaa kuvailla suomen kielen asemaa</p>	<p>Opiskelija osaa kuvailla Suomen kielellistä ja</p>	<p>Opiskelija osaa pohtia kielellisen ja kulttuurisen</p>

<p>Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa opiskelijaa pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tulemaan tietoiseksi omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään sekä innostaa opiskelijaa aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi</p>		<p>kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja pohtii kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä.</p>	<p>aseman hahmottaminen</p>	<p>ja jonkin suomen sukukielen.</p> <p>Opiskelija osaa nimetä jonkin suomen kielelle tyypillisen piirteen ja kertoa oman äidinkielen merkityksestä itselleen.</p>	<p>muiden kielten joukossa.</p> <p>Opiskelija osaa nimetä keskeisiä suomen kielelle tyypillisiä piirteitä ja kuvailla äidinkielen merkitystä yksilölle.</p>	<p>kulttuurista monimuotoisuutta.</p> <p>Opiskelija osaa eritellä suomen kielelle tyypillisiä piirteitä ja pohtia äidinkielen yhteyttä identiteetteihin.</p>	<p>monimuotoisuuden merkityksiä yksilölle ja yhteiskunnalle.</p> <p>Opiskelija osaa eritellä suomen kielelle tyypillisiä piirteitä suhteessa muihin kieliin ja pohtia äidinkielen käsitettä ja merkityksiä identiteettien rakentumisen kannalta.</p>
--	--	--	-----------------------------	---	---	--	--

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen							
T1 auttaa opiskelijaa kehittämään vuorovaikutustaitojaan ja ilmaisukeinoja vuorovaikutustilanteissa ja vahvistamaan taitoaan työskennellä keskustellen erilaisten aiheiden ja tekstien parissa	s21, s23, s27, s210	Opiskelija kehittää taitoaan toimia tavoitteellisesti ja eettisesti sekä vuorovaikutussuhteita rakentaen kasvokkaisissa oppilaitoksen ja yhteiskunnan vuorovaikutustilanteissa.	Vuorovaikutustaidot	Opiskelija osallistuu ennakoitaviin oppilaitoksen vuorovaikutustilanteisiin aktiivisesti kuuntelemalla.	Opiskelija osallistuu suullisesti ja rakentavalla tavalla oppilaitoksen vuorovaikutustilanteisiin.	Opiskelija edistää omalla toiminnallaan vuorovaikutuksen onnistumista.	Opiskelija toimii vuorovaikutustilanteissa aloitteellisesti ja sovittaa puhettaan tilanteen mukaan.
T2 ohjata opiskelijaa kehittämään muodollisten puhetilanteiden,	s21–s24, s27	Opiskelija syventää muodollisten puhetilanteiden, opetuspuheen ja	Ymmärtämistaidot vuorovaikutustilanteissa	Opiskelija ymmärtää selkeästi havainnollistettuja puhuttuja	Opiskelija ymmärtää puhuttuja arkikielisiä tekstejä ja	Opiskelija ymmärtää pääkohdat opetuspuheesta ja tuttuja aiheita	Opiskelija erottaa olennaiset asiat opetuspuheesta ja median puhutuista

opetuspuheen ja median puhuttujen tekstien kuuntelu- ja ymmärtämistaito a		median puhuttujen tekstien ymmärtämistaito ja.		arkikielisiä tekstejä.	selvittää niiden merkityksiä yhdessä muiden kanssa.	käsittelevistä median puhutuista teksteistä.	teksteistä sekä arvioi kuulemaansa. Opiskelija pystyy vastaanottamaan tietoa muodollisissa puhetilanteissa.
T3 rohkaista opiskelijaa esiintymään entistä monipuolisemmin erilaisissa tilanteissa ja kehittämään esiintymistaitoja	s27, s28, s210	Opiskelija kehittää esiintymistaitojaan ja taitoaan ilmaista itseään erilaisissa tilanteissa tavoitteellisesti ja erilaisia ilmaisukeinoja hyödyntäen.	Esiintymistaidot	Opiskelija ilmaisee itseään erilaisissa arkisissa tilanteissa tai kertoo jostakin omakohtaisesta aiheesta kielitaitonsa mahdollistamalla tavalla. Opiskelija täydentää kielitaitonsa rajoitteita muilla ilmaisun keinoilla.	Opiskelija valmistelee ja pitää puheenvuoron tai puheesityksen itselleen läheisestä aiheesta. Opiskelija ilmaisee itseään ymmärrettävästi.	Opiskelija valmistelee ja pitää selkeän esityksen aiheesta, joka vaatii tiedonhankintaa. Opiskelija ilmaisee itseään tilanteeseen sopivalla tavalla.	Opiskelija valmistelee ja pitää koherentin, sisällöltään monipuolisen ja havainnollisen esityksen. Opiskelija ilmaisee itseään tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti.

Tekstien tulkitseminen							
T4 ohjata opiskelijaa hyödyntämään tekstilajitietoutta tekstien tulkinnassa	s21–s24, s28	Opiskelija hyödyntää tekstilajitietoutta puhuttujen, kirjoitettujen ja monimediaisten tekstien tulkinnassa, laajentaa sana- ja käsitevarantoaan , käyttää tehokkaasti lukemisen ja ymmärtämisen strategioita ja päättelee tekstin merkityksiä tekstuaalisten, sanastollisten ja kieliopillisten vihjeiden perusteella.	Tekstilajitaidot tekstien tulkinnassa	Opiskelija ymmärtää, miksi tekstit eroavat toisistaan. Opiskelija tunnistaa joitakin piirteitä tavallisimmista tekstilajeista. Opiskelija ymmärtää tekstin sisältöä puutteellisesti.	Opiskelija tunnistaa tavallisimpia tekstilajeja. Opiskelija ymmärtää tuttuja aihepiirejä käsitteleviä tekstejä ja hahmottaa tekstin kokonaisuuden. Opiskelija selvittää avainsanat ymmärtääkseen tekstin pääajatuksen. Opiskelija hyödyntää tekstejä sana- ja käsitevarantonsa laajentamisessa.	Opiskelija tunnistaa eri tekstilajien rakennetta ja kielellisiä piirteitä. Opiskelija laajentaa aktiivisesti sana- ja käsitevarantoaan lukemalla erilaisia tekstejä. Opiskelija käyttää tarkoituksenmukaisia strategioita tekstien tulkinnassa.	Opiskelija erittelee eri tekstilajien rakennetta ja kielellisiä piirteitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen. Opiskelija kehittää sana- ja käsitevarantoaan siten, että se riittää itsenäiseen tekstien tulkintaan ja arviointiin.

T5 ohjata opiskelijaa kriittiseen tekstien tulkintaan	s24, s26, s27	Opiskelija harjaantuu puhuttujen, kirjoitettujen ja monimediaisten tekstien kriittiseen tulkintaan itsenäisesti ja ryhmässä.	Tekstien tulkinta	Opiskelija lukee ja ymmärtää yksinkertaisia, kieleltään konkreettisia tekstejä tutuissa tilanteissa. Opiskelija esittää niistä kysymyksiä ja mielipiteitä yhdessä muiden kanssa ja itsenäisesti.	Opiskelija lukee ja ymmärtää myös abstrakteja tekstejä. Opiskelija tekee teksteistä päätelmiä ja esittää niiden sisällöstä perusteltuja mielipiteitä.	Opiskelija käyttää tekstien tulkinnan taitoaan oppimisen resurssina. Opiskelija arvioi tekstejä ja tekee tekstistä päätelmiä ja kriittisiä kysymyksiä. Opiskelija ymmärtää, että muut tekstit vaikuttavat tekstin tulkintaan.	Opiskelija arvioi tekstien vaikutuskeinoja. Opiskelija havainnoi tekstien sellaisia merkityksiä, joita ei sanota suoraan, kuten tekstin ajatuskulkua, asenteita ja näkökulmia. Opiskelija tulkitsee, miten muut tekstit vaikuttavat tekstin merkityksiin.
Tekstien tuottaminen							
T6 rohkaista opiskelijaa hyödyntämään eri tekstilajeja	s22, s23, s26–s28	Opiskelija suunnittelee, tuottaa ja muokkaa	Tekstilajitaidot tekstien tuottamisessa	Opiskelija tuottaa rakenteeltaan, kieleltään ja sisällöltään	Opiskelija suunnittelee ja tuottaa tekstejä eri aihepiireistä	Opiskelija suunnittelee, tuottaa ja muokkaa	Opiskelija tuottaa itsenäisesti tekstejä, joissa käytetään eri

<p>omien tekstien malleina ja lähteinä sekä vahvistamaan taitoa suunnitella, tuottaa ja muokata tekstejä itsenäisesti ja ryhmässä</p>		<p>tekstejä. Hän käyttää kertovia, kuvaavia ja kantaottavia tekstejä omien tekstien malleina ja lähteinä.</p>		<p>yksinkertaisia ja konkreettisia tekstejä itselleen tutuista aiheista.</p>	<p>mallien avulla itsenäisesti ja yhdessä muiden kanssa. Opiskelija ottaa vastaan palautetta teksteistään. Opiskelija tuottaa tekstilajiltaan tunnistettavia tekstejä, mutta tekstilajipiirteiden hyödyntäminen on rajallista.</p>	<p>tekstejä, joissa käytetään eri tekstilajien piirteitä tarkoituksenmukaisesti.</p>	<p>tekstilajien piirteitä monipuolisesti. Opiskelija käyttää myös muita tekstejä omien tekstien lähteinä.</p>
<p>T7 ohjata opiskelijaa vakiinnuttamaan kirjoitetun yleiskielen hallintaa</p>	<p>s22–s24, s28</p>	<p>Opiskelija noudattaa kirjoittamissaan teksteissä yleiskielen normeja ja hyödyntää tekstilajille tyypillistä sanastoa ja</p>	<p>Kirjoitetun kielen hallinta</p>	<p>Opiskelija kirjoittaa tekstejä tutuista aihepiireistä. Teksti voi olla epäkoherenttia, verrattain hankalasti luettavaa ja</p>	<p>Opiskelija kirjoittaa ymmärrettäviä tekstejä kielipillisistä puutteista huolimatta. Sanasto voi olla vielä suppeaa. Kirjoitetun kielen</p>	<p>Opiskelija kirjoittaa koherentteja tekstejä ja käyttää niissä tarkoituksenmukaisista sanastosta ja rakenteista. Kirjoitetun kielen normien</p>	<p>Opiskelija kirjoittaa sisällöllisesti ja kielellisesti monipuolisia tekstejä. Kirjoitetun kielen normien noudattaminen on vakiintunutta.</p>

		kieliopillisia rakenteita. Hän sujuvoittaa ja vahvistaa tekstien tuottamisen taitoaan käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.		sanastoltaan hyvin rajallista. Opiskelija osaa kirjoittaa käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.	normien noudattaminen on horjuvaa.	noudattaminen on melko vakiintunutta. Opiskelija osaa kirjoittaa sujuvasti käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.	
--	--	---	--	--	------------------------------------	---	--

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

T8 auttaa opiskelijaa syventämään kielitietoisuuttaan ja vakiinnuttamaan taitoaan vastaanottaa tekstiä eri tavoilla eri tilanteissa	s22–s26	Opiskelija kiinnostuu kielen ilmiöistä. Hän tunnistaa kielen rakenteita ja hyödyntää muodollista ja epämuodollista kieltä kielenkäytön resurssina sekä kielen tyylipiirteitä ja sävyjä.	Kielitietoisuuden kehittyminen	Opiskelija tunnistaa, että kielenkäyttö vaihtelee eri tilanteissa. Opiskelija tunnistaa kirjoitetun ja puhutun kielen eroja. Opiskelija hahmottaa lauserajat ja	Opiskelija pohtii tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä sekä niiden merkityksiä yhdessä muiden kanssa. Opiskelija tunnistaa muodollisen ja epämuodollisen kielenkäytön ja	Opiskelija havainnoi ja erittelee tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä sekä niiden merkityksiä tarkoituksenmukaisten käsitteiden avulla. Opiskelija ymmärtää	Opiskelija tekee päätelmiä tekstien kielellisistä ja tekstuaalisista piirteistä. Opiskelija hyödyntää kielenkäytössään muodollista ja epämuodollista kieltä.
---	---------	---	--------------------------------	---	--	--	---

		Opiskelija ymmärtää kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia.		tunnistaa verbin lauseen keskuksena.	eri tyylien välisiä eroja. Opiskelija osaa hahmottaa lauseen rakennegoisia.	muodollisen ja epämuodollisen kielenkäytön ja eri tyylien vaikutuksia. Opiskelija ymmärtää kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia.	Opiskelija ymmärtää kielellisten valintojen vaikutuksen merkitysten rakentumiseen tekstissä.
T9 rohkaista opiskelijaa avartamaan kulttuurinäkemystään ja erittelemään kulttuurista monimuotoisuutta sekä tunnistamaan kulttuurien samankaltaisuuksia ja erilaisten ilmiöiden	s29, s210	Opiskelija ymmärtää kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisen oppilaitoksen ja yhteiskunnan merkityksen. Hän tunnistaa kulttuurisia eroja ja samankaltaisuuksia ja erilaisten ilmiöiden kulttuuri-	Kulttuuritietoisuuden kehittyminen	Opiskelija tietää, että jokainen yhteiskunta on monikielinen ja kulttuurisesti monimuotoinen. Opiskelija tunnistaa ja osaa kuvata kulttuurisia kytköksiä omassa elämässään.	Opiskelija tunnistaa yksilön ja lähiympäristön monikielisyyttä ja kulttuurista monimuotoisuutta. Opiskelija monipuolistaa kulttuurisia kokemuksiaan ja osaa kertoa niistä.	Opiskelija erittelee yhteiskunnan monikielisyyttä ja kulttuurista monimuotoisuutta. Opiskelija osaa eritellä kulttuurisia kokemuksiaan. Opiskelija tekee havaintoja siitä,	Opiskelija esittää näkemyksiä kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden merkityksestä itselleen ja yhteiskunnalle. Opiskelija osallistuu aktiivisesti yhteisten kulttuuristen

kulttuurisidonnaisuutta		sidonnaisuutta.				että kulttuuri, yksilöiden toiminta ja erilaisten ryhmien muodostuminen vaikuttavat toisiinsa.	kokemusten luomiseen.
T10 ohjata opiskelijaa tutustumaan suomalaiseen kulttuuriin ja kirjallisuuteen	s28–s210	Opiskelija lukee ja tulkitsee suomenkielistä kirjallisuutta, erityisesti suomalaista nykykirjallisuutta. Hän tutustuu suomalaisen kirjallisuuden päävaiheisiin ja ymmärtää kirjallisuuden lajin ja muiden tekstien vaikutuksen teokseen.	Kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemus	Opiskelija lukee lyhyitä, helppotajuisia suomenkielisiä kaunokirjallisia tekstejä. Opiskelija erottaa fiktiivisen tekstin muista teksteistä. Opiskelija hahmottaa, että eri aikoina on kirjoitettu erilaisia tekstejä.	Opiskelija lukee suomenkielisiä kaunokirjallisia tekstejä ja keskustelee lukukokemuksestaan muiden kanssa. Opiskelija on tutustunut joihinkin suomalaisen kirjallisuuden päävaiheita edustaviin teksteihin.	Opiskelija lukee suomenkielisiä kirjoja ja erittelee lukukokemustaan. Opiskelija osaa nimetä suomalaisen kirjallisuuden päävaiheita. Opiskelija osaa eritellä kirjallisuuden lajien piirteitä lukemastaan tekstistä.	Opiskelija lukee monipuolisesti suomenkielistä kirjallisuutta ja analysoi lukemaansa keskustelemalla ja kirjoittamalla. Opiskelija tuntee suomalaisen kirjallisuuden päävaiheita.

				Opiskelija tunnistaa mallien avulla tekstien välisiä yhteyksiä.	Opiskelija tuntee joitakin kirjallisuuden lajeja ja kuvailee vähintään yhtä niistä. Opiskelija tunnistaa, mihin lajiin teksti kuuluu.		
T11 auttaa opiskelijaa vakiinnuttamaan myönteistä käsitystä itsestään viestijänä, lukijana, tekstien tuottajana sekä kielenoppijana, ohjata opiskelijaa näkemään ja vertaamaan erilaisia	s26, s28	Opiskelija vahvistaa myönteistä käsitystä itsestään kielenoppijana ja kielen käyttäjänä. Hän vertailee ja hyödyntää erilaisia oppimisen tapoja itsenäisesti ja yhdessä muiden kanssa.	Viestijäkuvan kehittyminen ja oman kielenoppimisen reflektointi	Opiskelija tekee havaintoja kielenoppimisestaan ja omista oppimisen tavoistaan.	Opiskelija tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan kielenoppijana ja kielen käyttäjänä sekä asettaa itselleen oppimistavoitteita.	Viestijäkuvan kehittymistä ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelija kehittää kielenoppimistaitojaan ja hyödyntää monipuolisesti ympäristöään	Opiskelija asettaa itselleen haasteellisia oppimistavoitteita ja edistää yhteistä oppimista.

oppimistyytlejä ja tapoja sekä oppimaan muilta						kielenoppimisen resurssina.	
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena							
T12 ohjata opiskelijaa ymmärtämään, miten kieltä käytetään eri tiedonaloilla	s21–s26	Opiskelijan kielitaito kehittyy arkikielestä kohti tiedonalojen kieltä.	Eri tiedonalojen kielen havainnointi	Opiskelija käsittelee eri tiedonalojen aiheita arkikielellä.	Opiskelija ymmärtää kognitiivisesti melko vaativaa kieltä vahvan kontekstin tuen avulla.	Opiskelija ymmärtää kognitiivisesti vaativaa kieltä, mutta tarvitsee kontekstin tukea.	Opiskelija tuntee abstraktin kielen keinoja ja käyttää niitä tekstien tulkinnassa.
T13 rohkaista opiskelijaa kehittämään tiedonhankintatietoja sekä oman työskentelyn suunnittelua ja arviointia itsenäisesti ja ryhmässä	s25	Opiskelija käyttää tarkoituksenmukaisia tiedonhankintakeinoja tekijänoikeuksia noudattaen. Hän suunnittelee, jäsentää ja arvioi omaa työskentelyään itsenäisesti ja ryhmässä.	Tiedonhankinta sekä oman työskentelyn suunnittelu, jäsentäminen ja arvioiminen	Opiskelija etsii yksittäisiä tietoja annetuista lähteistä. Opiskelija noudattaa tekijänoikeuksia ja tietää, mitä yksityisyyden suojalla tarkoitetaan.	Opiskelija etsii tietoa tutuista tai annetuista lähteistä, mutta käsittelee tietoa toistaen. Opiskelija arvioi omaa työskentelyään.	Opiskelija etsii tietoa eri lähteistä sekä suunnittelee, jäsentää ja arvioi työskentelyään itsenäisesti ja ryhmässä. Opiskelija tuo oman panoksensa yhteiseen työskentelyyn.	Opiskelija etsii ja yhdistelee monipuolisesti eri tietolähteiden tietoa vertaillen ja tiedon luotettavuutta arvioiden. Opiskelija edistää tavoitteellisesti yhteistä työskentelyä.

				Opiskelija suunnittelee ja arvioi työskentelyään vain vähän.			
--	--	--	--	--	--	--	--

Toinen kotimainen kieli

Ruotsin kieli, B1-oppimäärä

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi ruotsin kielen B1-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arviointi on monipuolista, ja se antaa opiskelijoille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Formatiiviseen arviointiin liittyvän opiskelijan oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Opiskelijoita rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itsearvioinnin ja vertaispalautteen keinoin. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on saavuttanut paikallisessa opetussuunnitelmassa ruotsin kielen B1-oppimäärälle asetetut tavoitteet.

Opiskelijan kehittyvän kielitaidon arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen Kehittyvän kielitaidon asteikko. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää myös esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Arvioinnin tulee olla monipuolista, jotta opiskelijat, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat, saavat erilaisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan.

Päätösarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut ruotsin kielen B1-oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt ruotsin kielen B1-

oppimäärän tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on ruotsin kielen B1-oppimäärän tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan ruotsin kielen B1-oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy ruotsin kielen B1-oppimäärän päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Ruotsin kielen B1-oppimäärän kehittyvään kielitaitoon liittyvien tavoitteiden (T5–T9) arvosanassa 9 on yhdistetty kaksi taitotasoa A1.3 ja A2.1 välitasoksi A1.3/A2.1 Taitotasot löytyvät Eurooppalaisesta viitekehyksestä ja sen pohjalta laaditusta suomalaisesta sovelluksesta Kehittyvän kielitaidon asteikko.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Kielenopiskelutaidot							
T1 rohkaista opiskelijaa rohkaista jatkuvaan kielenopiskeluun asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia	rub1–rub8	Opiskelija oppii soveltamaan ja kehittämään kielitaitoaan itsenäisesti myös koulun päätyttyä. Opiskelija oppii asettamaan tavoitteita	Jatkuvan kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen sekä tavoitteiden asettaminen, opiskelustrategioiden hyödyntäminen, oppimisen	Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä mahdollisuuksista ja kehittää ruotsin kielen taitoaan. Opiskelija osaa käyttää joitakin itselle sopivia	Opiskelija osaa kuvailla mahdollisuuksia kehittää ruotsin kielen taitoaan myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää itselle	Opiskelija osaa vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää ruotsin kielen taitoaan myös koulun päätyttyä.	Opiskelija osaa pohtia ja vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää ruotsin kielen taitoaan myös koulun päätyttyä.

<p>kieliä ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen</p>		<p>kielten opiskelulle ja refleктоimaan oppimisprosessiaan itsenäisesti ja yhdessä muiden kanssa.</p> <p>Opiskelija oppii käyttämään erilaisia tapoja oppia kieliä ja löytää niistä itselleen tehokkaimmat.</p> <p>Opiskelija oppii tapoja toimia vuorovaikutuksessa rakentavasti.</p>	<p>reflektointi ja vuorovaikutuksessa toimimisen tapojen hahmottaminen</p>	<p>kielenoppimistapoja.</p> <p>Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä tavoista toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.</p>	<p>sopivia yleisimpiä kielenoppimistapoja.</p> <p>Opiskelija osaa kuvata joitakin tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.</p>	<p>Opiskelija osaa käyttää keskeisimpiä itselle sopivia kielenoppimistapoja.</p> <p>Opiskelija osaa vertailla tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.</p>	<p>Opiskelija osaa käyttää itselle sopivia monipuolisia tapoja oppia ruotsin kieltä.</p> <p>Opiskelija osaa vertailla ja pohtia tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.</p>
<p>T2 rohkaista opiskelijaa näkemään ruotsin taito tärkeänä osana elinikäistä oppimista ja</p>	<p>rub1–rub8</p>	<p>Opiskelija oppii löytämään ruotsinkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä.</p>	<p>Ruotsin kielen käyttöalueiden ja -mahdollisuuksien tunnistaminen omassa elämässä</p>	<p>Opiskelija osaa antaa esimerkkejä joistakin aineistoista ja toimintaympäristöistä, joissa voi</p>	<p>Opiskelija osaa nimetä ruotsinkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka</p>	<p>Opiskelija osaa vertailla ruotsinkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka</p>	<p>Opiskelija osaa pohtia, miten hän voi hyödyntää ruotsinkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä</p>

oman kielivaranannon karttumista ja rohkaista ruotsinkielisten oppimisympäristöjen löytämiseen ja hyödyntämiseen myös opiskelun ulkopuolella				käyttää ruotsin kieltä.	edistävät hänen oppimistaan.	edistävät hänen oppimistaan.	öjä omaa oppimistaan edistääkseen.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa				Taitotaso A1.1	Taitotaso A1.2	Taitotaso A1.3	Taitotaso A1.3/A2.1
T3 järjestää opiskelijoille tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta	rub1–rub8	Opiskelija oppii toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	Vuorovaikutustilanteita erilaisissa tilanteissa	Opiskelija selviytyy satunnaisesti viestintäkumppanin tukemana muutamasta, kaikkein yleisimmin toistuvasta ja rutiininomaisesta viestintätilanteesta.	Opiskelija selviytyy satunnaisesti yleisimmin toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen vielä enimmäkseen viestintäkumppaniin.	Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.	Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista. Opiskelija pystyy vaihtamaan ajatuksia tai tietoja tutuissa ja jokapäiväisissä tilanteissa.

<p>T4 tukea opiskelijaa kielellisten viestintästrategioiden käytössä</p>	<p>rub1–rub8</p>	<p>Opiskelija oppii hyödyntämään kielellisiä viestintästrategioita.</p>	<p>Viestintästrategioiden käyttö</p>	<p>Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja (esim. eleet, piirtäminen, sanastot, netti).</p> <p>Opiskelija osaa joskus arvailla tai päätellä yksittäisten sanojen merkityksiä asiayhteyden, yleistiedon tai muun kielitaitonsa perusteella.</p> <p>Opiskelija osaa ilmaista, onko ymmärtänyt.</p>	<p>Opiskelija tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin.</p> <p>Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja.</p> <p>Opiskelija osaa pyytää toistamista tai hidastamista.</p>	<p>Opiskelija osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja.</p> <p>Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella.</p> <p>Opiskelija joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.</p>	<p>Opiskelija osallistuu viestintään ja tarvitsee vain satunnaisesti apukeinoja.</p> <p>Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin.</p> <p>Opiskelija joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa melko usein turvautuen harvemmin ei-kielellisiin ilmaisuihin.</p> <p>Opiskelija osaa soveltaa jonkin verran viestintäkumppanin ilmaisuja omassa viestinnässään.</p>
--	------------------	---	--------------------------------------	---	---	---	---

T5 auttaa opiskelijaa laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	rub1–rub8	Opiskelija oppii käyttämään erilaisia kohteliaisuuden ilmauksia.	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osaa käyttää muutamia kielelle ja kulttuurille tyypillisimpiä kohteliaisuuden ilmauksia (tervehtiminen, hyvästely, kiittäminen) joissakin kaikkein rutiininomaisimissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija osaa käyttää muutamia kaikkein yleisimpiä kielelle ominaisia kohteliaisuuden ilmauksia rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa tilanteissa.	Opiskelija selviytyy joistakin lyhyistä sosiaalisista tilanteista ja osaa käyttää joitakin kohteliaita tervehdyksiä ja puhuttelumuotoja sekä esittää esimerkiksi pyyntöjä, kutsuja, ehdotuksia ja anteeksipyyntöjä ja vastata sellaisiin.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä				Taitotaso A1.1	Taitotaso A1.2	Taitotaso A1.3	Taitotaso A1.3/A2.1
T6 rohkaista opiskelijaa tulkitsemaan monentyyppisiä puhuttuja ja kirjoitettuja ruotsinkielisiä	rub1–rub8	Opiskelija oppii tulkitsemaan puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä.	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää vähäisen määrän yksittäisiä puhuttuja ja kirjoitettuja	Opiskelija ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää muutaman sanan	Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua	Opiskelija ymmärtää helppoja, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sekä hidasta puhetta

tekstejä oman edistymisen kannalta sopivimmalla vaikeustasolla				sanoja ja ilmauksia. Opiskelija tuntee kirjainjärjestelmän tai hyvin rajallisen määrän kirjoitusmerkkejä .	mittaista kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta. Opiskelija tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.	tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.	sisältäviä tekstejä. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa tiedon lyhyistä, yksinkertaisista, itseään kiinnostavista viesteistä ja tekstin pääajatuksen tuttua sanastoa sisältävästä, ennakoitavasta tekstistä.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä				Taitotaso A1.1	Taitotaso A1.2	Taitotaso A1.3	Taitotaso A1.3/A2.1
T7 tarjota opiskelijalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella pienimuotoista puhumista ja	rub1–rub8	Opiskelija oppii ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti käyttäen ruotsin kielen keskeistä sanastoa ja	Tekstien tuottamistaidot	Opiskelija osaa ilmaista itseään puheessa hyvin suppeasti käyttäen harjoiteltuja sanoja ja	Opiskelija pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa	Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja	Opiskelija pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen

kirjoittamista erilaisista aiheista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin		keskeisiä rakenteita. Hän oppii ääntämään ymmärrettävästi.		opeteltuja vakioilmaisuja. Opiskelija ääntää joitakin harjoiteltuja ilmauksia ymmärrettävästi ja osaa kirjoittaa joitakin erillisiä sanoja ja sanontoja.	ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Opiskelija ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi ja hallitsee hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia.	perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä. Opiskelija ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.	yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa. Opiskelija osaa keskeistä perussanastoa ja rakenteita. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissa kuin harjoitelluissa ilmauksissa.
--	--	--	--	---	---	---	---

Kasvu kulttuuriseen monimuotoisuuteen ja kielitietoisuuteen

T8 ohjata opiskelijaa tutustumaan pohjoismaiseen kieliympäristöön	rub1–rub8	Opiskelija oppii tuntemaan suomenruotsalaisia ja pohjoismaista	Pohjoismaisen kieliympäristön ja arvojen hahmottaminen	Opiskelija osaa nimetä Pohjoismaat ja joitakin	Opiskelija osaa nimetä Pohjoismaat ja niiden viralliset kielet.	Opiskelija osaa kertoa ruotsin kielestä käyttökielenä Suomessa ja	Opiskelija osaa kuvailla ruotsin kieltä käyttökielenä
---	-----------	--	--	--	---	---	---

<p>sekä Pohjoismaita yhdistäviin arvoihin</p>		<p>kieliympäristöä sekä suomenruotsalaisia ja pohjoismaisia kulttuureja ja elämänmuotoja.</p> <p>Opiskelija oppii tuntemaan Pohjoismaita yhdistäviä arvoja.</p>		<p>pohjoismaisia kieliä.</p> <p>Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä suomenruotsalaisista ja pohjoismaisista kulttuureista ja elämänmuodoista.</p>	<p>Opiskelija tietää, että ruotsia puhutaan eri tavoin Suomessa ja Ruotsissa.</p> <p>Opiskelija osaa kertoa suomenruotsalaisista ja pohjoismaisista kulttuureista ja elämänmuodoista.</p>	<p>Pohjoismaissa.</p> <p>Opiskelija osaa antaa esimerkkejä joistakin Suomessa ja Ruotsissa käytetyn ruotsin kielen erityispiirteistä.</p> <p>Opiskelija osaa kuvailla suomenruotsalaisia ja pohjoismaisia kulttuureita ja elämänmuotoja.</p>	<p>Suomessa ja Pohjoismaissa.</p> <p>Opiskelija osaa kertoa joistakin Suomessa ja Ruotsissa käytetyn ruotsin kielen erityispiirteistä.</p> <p>Opiskelija osaa vertailla suomenruotsalaisia ja pohjoismaisia kulttuureita ja elämänmuotoja.</p>
<p>T9 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia ruotsin kielessä on sekä käyttämään</p>	<p>rub1–rub8</p>	<p>Opiskelija oppii löytämään ruotsin kielen säännönmukaisuuksia ja vertailemaan ruotsin kieltä muihin kieliin.</p>	<p>Kielellinen päättely</p>	<p>Opiskelija osaa tehdä havaintoja joistakin ruotsin kielen säännönmukaisuuksista.</p>	<p>Opiskelija osaa tehdä joitakin johtopäätöksiä ruotsin kielen säännönmukaisuuksista.</p>	<p>Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä ruotsin kielen säännönmukaisuuksista.</p>	<p>Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä ruotsin kielen säännönmukaisuuksista ja soveltaa niitä.</p>

<p>kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena</p>		<p>Opiskelija oppii käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena.</p>			<p>Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä siitä, miten sama asia ilmaistaan ruotsin kielessä ja jossakin muussa kielessä.</p> <p>Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä ruotsin kielen kielitiedon käsitteistä ja osaa käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.</p>	<p>Opiskelija osaa kertoa, miten sama asia ilmaistaan ruotsissa ja jossakin muussa kielessä.</p> <p>Opiskelija osaa kertoa ruotsin kielen keskeisistä kielitiedon käsitteistä ja käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.</p>	<p>Opiskelija osaa vertailla, miten sama asia ilmaistaan ruotsissa ja jossakin muussa kielessä.</p> <p>Opiskelija tuntee ruotsin kielen kielitiedon käsitteitä ja osaa käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.</p>
--	--	---	--	--	---	---	---

Vieraat kielet

Englanti, A-oppimäärä

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi englannin kielen A-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arviointi on monipuolista, ja se antaa opiskelijoille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Formatiiviseen arviointiin liittyvän opiskelijan oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä.

Opiskelijoita rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itsearviointin ja vertaispalautteen keinoin. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on saavuttanut paikallisessa opetussuunnitelmassa englannin kielen A-oppimäärälle asetetut tavoitteet.

Opiskelijan kehittyvän kielitaidon arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehukseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen Kehittyvän kielitaidon asteikkoon. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää myös esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Arvioinnin tulee olla monipuolista, jotta opiskelijat, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat, saavat erilaisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan.

Päätösarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut englannin kielen A-oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt englannin kielen A-oppimäärän tavoitteet ja niihin liittyvät päätösarvioinnin kriteerit. Päätösarvosana on englannin kielen A-oppimäärän tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan englannin kielen A-oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päätösarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy englannin kielen A-oppimäärän päätösarviointiin ja siitä muodostettavaan päätösarvosanaan.

Englannin kielen A-oppimäärän kehittyvään kielitaitoon liittyvien tavoitteiden (T6–T10) arvosanassa 9 on yhdistetty kaksi taitotasoa B1.1 ja B1.2 välitasoksi B1.1/B1.2. Taitotasot löytyvät Eurooppalaisesta viitekehuksesta ja sen pohjalta laaditusta suomalaisesta sovelluksesta Kehittyvän kielitaidon asteikosta.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
-------------------	---------	--	------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------

Kielenopiskelutaidot							
T1 rohkaista opiskelijaa jatkuvaan kielenopiskeluun, asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia englantia ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	ena1–ena8	Opiskelija oppii soveltamaan ja kehittämään kielitaitoaan itsenäisesti myös koulun päätyttyä. Opiskelija oppii asettamaan tavoitteita kielten opiskelulle ja reflektimaan oppimisprosessiaan itsenäisesti ja yhdessä muiden kanssa. Opiskelija oppii käyttämään erilaisia tapoja oppia kieliä ja löytää niistä itselleen tehokkaimmat.	Jatkuvan kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen sekä tavoitteiden asettaminen, opiskelustrategioiden hyödyntäminen, oppimisen reflektointi ja vuorovaikutuksessa toimimisen tapojen hahmottaminen	Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä mahdollisuuksista kehittää englannin kielen taitoaan. Opiskelija osaa käyttää joitakin itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa antaa joitakin tavoista toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	Opiskelija osaa kuvailla mahdollisuuksia kehittää englannin kielen taitoaan myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa kuvata joitakin tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	Opiskelija osaa vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää englannin kielen taitoaan myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää keskeisimpiä itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa vertailla tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	Opiskelija osaa pohtia ja vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää englannin kielen taitoaan myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää monipuolisia itselle sopivia tapoja oppia englannin kieltä. Opiskelija osaa vertailla ja pohtia tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.

		Opiskelija oppii tapoja toimia vuorovaikutuksessa rakentavasti.					
T2 kannustaa löytämään kiinnostavia englanninkielisiä sisältöjä ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä globalisoituvasta maailmasta ja siinä toimimisen mahdollisuuksista	ena1–ena8	Opiskelija oppii löytämään englanninkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä globalisoituvasta maailmasta.	Maailmankansalaisen taitojen kehittäminen englannin kieltä käyttämällä	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä joistakin aineistoista ja toimintaympäristöistä, joissa voi käyttää englannin kieltä.	Opiskelija osaa nimetä englanninkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka edistävät hänen oppimistaan.	Opiskelija osaa vertailla englanninkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka edistävät hänen oppimistaan.	Opiskelija osaa pohtia, miten hän voi hyödyntää englanninkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä omaa oppimistaan edistääkseen.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa				Taitotaso A1.3	Taitotaso A2.2	Taitotaso B1.1	Taitotaso B1.1/B1.2
T3 rohkaista opiskelijaa osallistumaan keskusteluihin monenlaisista tämän	ena1–ena8	Opiskelija oppii toimimaan aktiivisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	Vuorovaikutustaito erilaisissa tilanteissa	Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus	Opiskelija selviää kohtalaisesti monenlaisista jokapäiväisistä viestintätilanteista ja pystyy	Opiskelija pystyy viestimään, osallistumaan keskusteluihin ja ilmaisemaan mielipiteitään	Opiskelija pystyy viestimään, osallistumaan keskusteluihin ja ilmaisemaan

elämäkokemukseen sopivista aiheista, joissa voidaan käsitellä myös mielipiteitä				viestintäkumppaniin.	enenevässä määrin aloitteellinen viestintätilanteissa.	melko vaivattomasti jokapäiväisissä viestintätilanteissa.	mielipiteitään myös joissakin vaativammissa tilanteissa, kuten keskusteltaessa ajankohtaisesta tapahtumasta.
T4 tukea opiskelijan aloitteellisuutta viestinnässä, kompensatiokeinojen käytössä ja merkitysneuvottelun käymisessä	ena1–ena8	Opiskelija oppii olemaan aloitteellinen vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija oppii käyttämään viestintästrategioita.	Viestintästrategioiden käyttö	Opiskelija osallistuu viestintään, mutta tarvitsee edelleen usein apukeinoja. Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin tai muunlaisella minimipalautteella. Opiskelija joutuu pyytämään	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään käyttäen tarvittaessa vakiosanontoja pyytäänsä tarkennusta avainsanoista. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä silloin tällöin. Opiskelija käyttää esim.	Opiskelija pystyy jossain määrin olemaan aloitteellinen viestinnän eri vaiheissa ja osaa varmistaa, onko viestintäkumppani ymmärtänyt viestin. Opiskelija osaa kiertää tai korvata tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen sekä pystyy	Opiskelija pystyy olemaan aloitteellinen tuttua aihetta käsittelevässä vuorovaikutustilanteissa ja osaa varmistaa, onko viestintäkumppani ymmärtänyt viestin, korjata väärinymmärryksiä sekä kiertää tai korvata tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen.

				selvennystä tai toistoa hyvin usein.	lähikäsitettä tai yleisempää käsitettä, kun ei tiedä täsmällistä (koira/eläin tai talo/mökki).	neuvottelemaan tuntemattomien ilmauksien merkityksistä.	Opiskelija pystyy neuvottelemaan tuntemattomien ja melko mutkikkaidenkin ilmauksien merkityksistä.
T5 auttaa opiskelijaa tunnistamaan viestinnän kulttuurisia piirteitä ja tukea opiskelijoiden rakentavaa kulttuurienvälistöä viestintää	ena1–ena8	Opiskelija oppii tunnistamaan viestinnän kulttuurisia piirteitä. Opiskelija oppii käyttämään kieltä kulttuurien välisessä viestinnässä.	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija osaa käyttää kieltä yksinkertaisella tavalla kaikkein keskeisimpiin tarkoituksiin, kuten tiedonvaihtoon sekä mielipiteiden ja asenteiden asianmukaiseen ilmaisemiseen. Opiskelija pystyy keskustelemaan kohteliaasti käyttäen tavanomaisia ilmauksia ja	Opiskelija osoittaa tuntevansa tärkeimmät kohteliaisuussäännöt. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutukseensa huomioon joitakin tärkeimpiä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia.	Opiskelija osoittaa tuntevansa tärkeimmät kohteliaisuussäännöt ja osaa kiinnittää huomiota kielenkäytön muodollisuuteen. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutukseensa huomioon tärkeimpiä kulttuurisia käytänteitä.

					perustason viestintärutiineja.		
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä				Taitotaso A1.3	Taitotaso A2.2	Taitotaso B1.1	Taitotaso B1.1/B1.2
T6 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia kuulla ja lukea monenlaisia itselleen merkityksellisiä yleiskielisiä ja yleistajuisia tekstejä erilaisista lähteistä sekä tulkita niitä käyttäen erilaisia strategioita	ena1–ena8	Opiskelija oppii tulkitsemaan puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä. Opiskelija oppii tekstien ymmärtämisstrategioita.	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.	Opiskelija pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen sekä ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai hitaasta puheesta.	Opiskelija ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia selkeästä ja lähes normaalitempoisesta yleiskielisestä puheesta tai yleistajuisesta kirjoitetusta tekstistä. Opiskelija ymmärtää yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta tai	Opiskelija ymmärtää pääasiat ja useita yksityiskohtia hieman vaativammasta normaalitempoisesta yleiskielisestä puheesta tai yleistajuisesta kirjoitetusta tekstistä. Opiskelija ymmärtää yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta tai

					Opiskelija osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä.	kirjoitettua tekstiä. Opiskelija löytää pääajatuksen, avainsanat ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.	kirjoitettua tekstiä. Opiskelija löytää pääajatuksen, avainsanat ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä				Taitotaso A1.3	Taitotaso A2.2	Taitotaso B1.1	Taitotaso B1.1/B1.2
T7 ohjata opiskelijaa tuottamaan sekä puhuttua että kirjoitettua tekstiä erilaisiin tarkoituksiin yleisistä ja itselleen merkityksellisistä aiheista kiinnittäen huomiota	ena1–ena8	Opiskelija oppii ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti käyttäen englannin kielen keskeistä sanastoa ja keskeisiä rakenteita.	Tekstien tuottamistaidot	Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan arkisista ja	Opiskelija osaa kuvata luettelomaisesti (ikäkaudelleen tyypillisiä) jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita käyttäen tavallista sanastoa ja joitakin idiomaattisia ilmauksia sekä	Opiskelija osaa kertoa ydinkohdat ja myös hiukan yksityiskohtia erilaisista jokapäiväiseen elämään liittyvistä itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitteellisista	Opiskelija osaa kertoa ydinkohdat ja useita yksityiskohtia erilaisista jokapäiväiseen elämään liittyvistä itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitteellisista aiheista käyttäen

rakenteiden monipuolisuuteen ja ohjaten hyvään ääntämiseen		Opiskelija oppii ääntämään ymmärrettävästi.		itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä sekä ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.	perustason rakenteita ja joskus hiukan vaativampiakin. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.	aiheista. Opiskelija käyttää melko laajaa sanastoa ja rakennevalikoimaa sekä joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Opiskelija osaa soveltaa useita ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.	melko laajaa sanastoa ja rakennevalikoimaa sekä yleisiä fraaseja ja idiomeja. Opiskelija osaa soveltaa useita ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.
Kasvu kulttuuriseen monimuotoisuuteen ja kielitietoisuuteen							
T8 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaan sekä Suomen ja maailman	ena1–ena8	Opiskelija oppii arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaan sekä Suomen ja maailman kielellistä ja		<i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan</i>			

kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakkoletuksia		kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakkoletuksia.		<i>kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			
T9 edistää opiskelijan taitoa pohtia englannin asemaa ja variantteihin liittyviä ilmiöitä ja arvoja	ena1–ena8	Opiskelija oppii tuntemaan englannin kielen asemaan ja variantteihin liittyviä arvoja. Opiskelija oppii kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.	Kielen asemaan ja variantteihin liittyvien kysymysten huomaaminen	Opiskelija osaa nimetä joitakin maita, joissa englantia puhutaan. Opiskelija osaa kertoa jotakin kielialueen maiden kulttuureista ja elämänmuodoista.	Opiskelija osaa kertoa, missä englantia puhutaan ja että sitä puhutaan eri tavoin. Opiskelija osaa kuvailla kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.	Opiskelija osaa kertoa englannin asemasta maailmankielenä. Opiskelija osaa vertailla kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.	Opiskelija osaa pohtia englannin asemaa maailmankielenä ja siihen liittyviä ilmiöitä. Opiskelija osaa vertailla ja pohtia kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.
T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan,	ena1–ena8	Opiskelija oppii löytämään englannin kielen	Kielellinen päättely	Opiskelija osaa tehdä havaintoja joistakin	Opiskelija osaa tehdä joitakin johtopäätöksiä	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä

<p>millaisia säännönmukaisuuksia englannin kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena.</p>		<p>säännönmukaisuuksia ja vertailemaan englannin kieltä muihin kieliin.</p> <p>Opiskelija oppii käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena.</p>		<p>englannin kielen säännönmukaisuuksista.</p>	<p>englannin kielen säännönmukaisuuksista.</p> <p>Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä siitä, miten sama asia ilmaistaan englannissa ja jossakin muussa kielessä.</p> <p>Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä englannin kielen kielitiedon käsitteistä ja osaa käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.</p>	<p>englannin kielen säännönmukaisuuksista.</p> <p>Opiskelija osaa kertoa, miten sama asia ilmaistaan englannissa ja jossakin muussa kielessä.</p> <p>Opiskelija osaa kertoa englannin kielen kielitiedon käsitteistä ja käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.</p>	<p>englannin kielen säännönmukaisuuksista ja soveltaa niitä.</p> <p>Opiskelija osaa vertailla, miten sama asia ilmaistaan englannissa ja jossakin muussa kielessä.</p> <p>Opiskelija tuntee englannin kielen keskeisiä kielitiedon käsitteitä ja osaa käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.</p>
--	--	---	--	--	---	--	--

Vieras kieli, A-oppimäärä

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi vieraan kielen A-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arviointi on monipuolista, ja se antaa opiskelijalle mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Formatiiviseen arviointiin liittyvän opiskelijan oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Opiskelijoita rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itsearviointin ja vertaispalautteen keinoin. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on saavuttanut paikallisessa opetussuunnitelmassa vieraan kielen A-oppimäärälle asetetut tavoitteet.

Opiskelijan kehittyvän kielitaidon arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen Kehittyvän kielitaidon asteikkoon. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää myös esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Arvioinnin tulee olla monipuolista, jotta opiskelijat, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat, saavat erilaisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan.

Päätösarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut vieraan kielen A-oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt vieraan kielen A-oppimäärän tavoitteet ja niihin liittyvät päätösarvioinnin kriteerit. Päätösarvosana on vieraan kielen A-oppimäärän tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan vieraan kielen A-oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päätösarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy vieraan kielen A-oppimäärän päätösarviointiin ja siitä muodostettavaan päätösarvosanaan.

Vieraan kielen A-oppimäärän kehittyvään kielitaitoon liittyvien tavoitteiden (T6–T19) arvosanassa 9 on yhdistetty kaksi taitotasoa A2.2 ja B1.1 välitasoksi A2.2/B1.1. Taitotasot löytyvät Eurooppalaisesta viitekehyksestä ja sen pohjalta laaditusta suomalaisesta sovelluksesta Kehittyvän kielitaidon asteikko.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
-------------------	---------	---	------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------

		tavoitteet					
Kielenopiskelutaidot							
T1 rohkaista opiskelijaa jatkuvan kielenopiskeluun, asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii soveltamaan ja kehittämään kielitaitoaan itsenäisesti myös koulun päätyttyä. Opiskelija oppii asettamaan tavoitteita kielten opiskelulle ja reflektoidaan oppimistaan itsenäisesti ja yhdessä muiden kanssa. Opiskelija käyttää erilaisia tapoja oppia kieliä ja löytää niistä itselleen tehokkaimmat.	Jatkuvan kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen sekä tavoitteiden asettaminen, opiskelustrategioiden hyödyntäminen, oppimisen reflektointi ja vuorovaikutuksessa toimimisen tapojen hahmottaminen	Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä mahdollisuuksista ja kehittää vieraan kielen taitoaan. Opiskelija osaa käyttää joitakin itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä tavoista toimia vuorovaikutuksessa.	Opiskelija osaa kuvailla mahdollisuuksia kehittää vieraan kielen taitoaan myös koulun päätyttyä Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa kuvata joitakin tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	Opiskelija osaa vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää vieraan kielen taitoaan myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää keskeisimpiä itselle sopivia kielenoppimistapoja.	Opiskelija osaa pohtia ja vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää vieraan kielen taitoaan myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää monipuolisia itselle sopivia tapoja oppia kohdekieltä. Opiskelija osaa vertailla ja pohtia tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutustilanteissa.

		Opiskelija oppii tapoja toimia vuorovaikutuksessa rakentavasti.					
T2 kannustaa opiskelijaa löytämään hyödyllisiä kohdekielisiä sisältöjä ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä maailmasta ja siinä toimimisen mahdollisuuksista	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii löytämään kohdekielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä globalisoituvasta maailmasta.	Maailmankansalaisen taitojen kehittäminen opiskeltavaa kieltä käyttämällä	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä joistakin aineistoista ja toimintaympäristöistä, joissa voi käyttää kohdekieltä.	Opiskelija osaa nimetä kohdekielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka edistävät hänen oppimistaan.	Opiskelija osaa vertailla kohdekielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka edistävät hänen oppimistaan	Opiskelija osaa pohtia, miten hän voi hyödyntää kohdekielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä omaa oppimistaan edistääkseen.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa				Taitotaso A1.2	Taitotaso A2.1	Taitotaso A2.2	Taitotaso A2.2/B1.1
T3 rohkaista opiskelijaa harjoittelemaan monenlaisia	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii toimimaan jokapäiväisissä	Vuorovaikutustaito erilaisissa tilanteissa	Opiskelija selviytyy satunnaisesti yleisimmin	Opiskelija pystyy vaihtamaan ajatuksia tai tietoja tutuissa ja	Opiskelija selviää jo kohtalaisesti monenlaisista jokapäiväisistä	Opiskelija selviää melko vaivattomasti monista

jokapäiväisiä viestintätilanteita sekä toimimaan niissä aloitteellisesti		viestintätilanteissa aloitteellisesti.		toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen vielä enimmäkseen viestintäkumppaniin.	jokapäiväisissä tilanteissa sekä toisinaan ylläpitämään viestintätilannetta.	viestintätilanteista. Opiskelija pystyy enenevässä määrin olemaan aloitteellinen viestintätilanteissa.	jokapäiväisistä viestintätilanteista. Opiskelija pystyy olemaan aloitteellinen monenlaisissa viestintätilanteissa.
T4 ohjata opiskelijaa olemaan aktiivinen viestintätilanteissa sekä syventämään taitoaan käyttäen kohdekielisiä viestinnän keinoja, vakiintuneita fraaseja, kierto- ja täyteilmauksia ja muuta kompensatiota	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii toimimaan aktiivisesti viestintätilanteissa. Hän oppii hyödyntämään viestintästrategioita.	Viestintästrategioiden käyttö	Opiskelija tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin. Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja. Opiskelija osaa pyytää toistamista tai hidastamista.	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään turvautuen harvemmin ei-kielillisiin ilmaisuihin. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä melko usein ja osaa jonkin verran soveltaa	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään. Opiskelija käyttää tarvittaessa vakiosanontoja pyytäessään tarkennusta avainsanoista. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään, osaa pyytää tarkennusta avainsanoista ja varmistaa, onko viestintäkumppani ymmärtänyt viestin. Opiskelija osaa satunnaisesti kiertää tai korvata

					viestintäkumppa nin ilmaisia omassa viestinnässään.	selvennystä silloin tällöin ja käyttää esim. lähikäsitettä tai yleisempää käsitettä, kun ei tiedä täsmällistä (koira/eläin tai talo/mökki).	tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen.
T5 ohjata opiskelijaa kiinnittämään huomiota kulttuurisesti sopivaan kielenkäyttöön viestinnässä, johon liittyy mielipiteiden ja asenteiden esiin tuomista	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii käyttämään kohdekieltä kulttuurisesti sopivalla tavalla viestinnässä.	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osaa käyttää muutamia kaikkein yleisimpiä kielelle omaisia kohteliaisuuden ilmauksia rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija selviytyy lyhyistä sosiaalisista tilanteista ja osaa käyttää yleisimpiä kohteliaita tervehdyksiä ja puhuttelumuotoja, esittää kohteliaasti esimerkiksi pyyntöjä, kutsuja, ehdotuksia ja anteeksipyyntöjä ja vastata sellaisiin.	Opiskelija osaa käyttää kieltä yksinkertaisella tavalla kaikkein keskeisimpiin tarkoituksiin, kuten tiedonvaihtoon sekä mielipiteiden ja asenteiden asianmukaiseen ilmaisemiseen. Opiskelija pystyy keskustelemaan kohteliaasti käyttäen	Opiskelija osaa käyttää kieltä erilaisiin tarkoituksiin. Opiskelija pystyy keskustelemaan kohteliaasti käyttäen tavanomaisia ilmauksia ja perustason viestintärutiineja.

						tavanomaisia ilmauksia ja perustason viestintärutiineja	
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä				Taitotaso A1.2	Taitotaso A2.1	Taitotaso A2.2	Taitotaso A2.2/B1.1
T6 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia tulkita erilaisia tekstejä, myös selväpiirteisiä asiatekstejä, joista hankitaan tietoa, ja ohjata käyttämään tulkinnassa päättelytaitoa ja keskeisen sisällön ymmärtämistä	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii tulkitsemaan puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä. Hän oppii tekstien ymmärtämisstrategioita.	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää muutaman sanan mittaista kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta. Opiskelija tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.	Opiskelija ymmärtää helppoja, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sekä selkeää puhetta sisältäviä tekstejä. Opiskelija ymmärtää lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien viestien ydinsisällön ja tekstin	Opiskelija pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen, ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai	Opiskelija pystyy seuraamaan selväpiirteisen asiapuheen pääajatusta, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen, ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai hitaasta puheesta.

					<p>pääajatukset tuttua sanastoa sisältävästä, ennakoitavasta tekstistä.</p> <p>Opiskelija pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn asiayhteyden tukena.</p>	<p>hitaasta puheesta.</p> <p>Opiskelija osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä.</p>	<p>Opiskelija osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä.</p>
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä				Taitotaso A1.1	Taitotaso A1.3	Taitotaso A2.1	Taitotaso A2.2
T7 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta laajenevasta aihepiiristä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti käyttäen kohdekielen keskeistä sanastoa ja keskeisiä rakenteita.	Tekstien tuottamistaidot	<p>Opiskelija osaa ilmaista itseään puheessa hyvin suppeasti käyttäen harjoiteltuja sanoja ja opeteltuja vakioilmaisuja.</p> <p>Opiskelija ääntää joitakin harjoiteltuja</p>	<p>Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita.</p> <p>Opiskelija pystyy kertomaan arkisista ja</p>	<p>Opiskelija pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa.</p>	<p>Opiskelija osaa kuvata luettelomaisesti (ikäkaudelleen tyypillisiä) jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita käyttäen tavallista sanastoa ja joitakin idiomaattisia ilmauksia sekä</p>

		Opiskelija oppii ääntämään ymmärrettävästi.		ilmauksia ymmärrettävästi ja osaa kirjoittaa joitakin erillisiä sanoja ja sanontoja.	itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuväriä ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä sekä ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.	Opiskelija osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.	perustason rakenteita ja joskus hiukan vaativampiakin. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.
--	--	---	--	--	--	---	--

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

T8 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaan sa sekä Suomen ja maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaan sa sekä Suomen ja maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan		<i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			
---	-------------	---	--	---	--	--	--

ta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakkooletuksia		ihmisiä ilman arvottavia ennakkooletuksia.					
T9 edistää opiskelijan taitoa pohtia opiskeltavan kielen asemaan ja variantteihin liittyviä ilmiöitä ja arvoja	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii tuntemaan kohdekielen asemaan ja variantteihin liittyviä arvoja. Opiskelija oppii kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.	Kielen asemaan ja variantteihin liittyvien kysymysten huomaaminen	Opiskelija osaa nimetä joitakin maita, joissa kohdekieltä puhutaan. Opiskelija osaa kertoa jotakin kielialueen maiden kulttuureista ja elämänmuodoista.	Opiskelija osaa kertoa, missä kohdekieltä puhutaan ja että sitä puhutaan eri tavoin. Opiskelija osaa kuvailla kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.	Opiskelija osaa kertoa kohdekielen asemasta maailmankielenä. Opiskelija osaa vertailla kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja	Opiskelija osaa pohtia kohdekielen asemaan liittyviä ilmiöitä maailmassa. Opiskelija osaa vertailla ja pohtia kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.
T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii löytämään kohdekielen säännönmukaisuuksia ja vertailemaan	Kielellinen päättely	Opiskelija osaa tehdä havaintoja joistakin kohdekielen säännönmukaisuuksista.	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä kohdekielen säännönmukaisuuksista.	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä kohdekielen säännönmukaisuuksista.	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä kohdekielen säännönmukaisuuksista ja

<p>opiskeltavassa kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena</p>		<p>kohdekieltä muihin kieliin.</p> <p>Opiskelija oppii käyttämään kohdekielen kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena.</p>			<p>Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä siitä, miten sama asia ilmaistaan kohdekielessä ja jossakin muussa kielessä.</p> <p>Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä kohdekielen kielitiedon käsitteistä ja käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.</p>	<p>Opiskelija osaa kertoa, miten sama asia ilmaistaan kohdekielessä ja jossakin muussa kielessä.</p> <p>Opiskelija osaa kertoa kohdekielen keskeisistä kielitiedon käsitteistä ja käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.</p>	<p>soveltaa niitä.</p> <p>Opiskelija osaa vertailla, miten sama asia ilmaistaan kohdekielessä ja jossakin muussa kielessä.</p> <p>Opiskelija tuntee kohdekielen kielitiedon käsitteitä ja osaa käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

Matematiikka

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi matematiikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Monipuolisella arvioinnilla ja kannustavalla palautteella tuetaan matemaattisen ajattelun ja itseluottamuksen kehittymistä ja ylläpidetään ja vahvistetaan opiskelumotivaatiota. Palaute tukee opiskelijan myönteistä minäkuvaa matematiikan oppijana. Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen

edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin matematiikan tavoitteisiin. Arviointi ohjaa opiskelijoita kehittämään matematiikan osaamistaan ja ymmärtämistään sekä pitkäjänteisen työskentelyn taitojaan. Palaute auttaa opiskelijoita huomaamaan, mitä tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää ja miten.

Opiskelijoilla on aktiivinen rooli arvioinnissa. Itsearviointissa opiskelijat oppivat asettamaan tavoitteita oppimiselleen ja havainnoimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin. Lisäksi opiskelijoita ohjataan kiinnittämään huomiota tapaansa työskennellä sekä tiedostamaan asennettaan matematiikan opiskelua kohtaan.

Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan eri tavoin. Arvioinnin kohteena ovat matemaattiset tiedot ja taidot sekä niiden soveltaminen. Lisäksi arvioinnissa kiinnitetään huomiota tekemisen tapaan ja taitoon perustella ratkaisuja sekä ratkaisujen rakenteeseen ja oikeellisuuteen. Arvioinnissa otetaan huomioon myös taito hyödyntää välineitä, mukaan lukien tieto- ja viestintäteknologiaa.

Yhdessä työskenneltäessä arvioidaan sekä ryhmän jäsenten että koko ryhmän toimintaa ja tuotosta. Tuotoksen arvioinnissa kiinnitetään huomiota tuotoksen matemaattiseen sisältöön ja esitystapaan. Palautteella ohjataan opiskelijoita ymmärtämään jokaisen ryhmän jäsenen työskentelyn ja kehittymisen merkitys. Opiskelijoita ohjataan tuotosten ja toiminnan arvioimiseen.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut matematiikan oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt matematiikan tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on matematiikan tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan matematiikan oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy matematiikan päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin. Kriteereitä voidaan myös hyödyntää, kun opiskelijan osaamisen näyttötilanteita suunnitellaan tai opiskelijan näyttöä arvioidaan.

Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella matematiikassa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Merkitys, arvot ja asenteet							
T1 vahvistaa opiskelijan motivaatiota, positiivista minäkuvaa ja itseluottamusta matematiikan oppijana	ma1–ma8	Opiskelija oppii tunnistamaan, mitkä asiat ja opiskelutavat motivoivat häntä. Opiskelija pyrkii vahvistamaan positiivista minäkuvaansa ja itseluottamusta matematiikan oppijana.		<i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijoita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			
T2 kannustaa opiskelijaa ottamaan vastuuta matematiikan	ma1–ma8	Opiskelija aloittaa työskentelyn, ylläpitää sitä ja arvioi, milloin	Vastuunottaminen opiskelusta	Opiskelija kykenee ohjattuna aloittamaan	Opiskelija työskentelee osin itsenäisesti ja saattaa työskentelyn	Opiskelija ottaa vastuun omasta oppimisestaan ja osallistuu rakentavasti	Opiskelija ottaa vastuuta ryhmän toiminnasta ja pyrkii kehittämään

oppimisesta sekä yksin että yhdessä toimien		työskentely on saatu päätökseen. Hän osallistuu omatoimisesti ryhmän toimintaan.		työskentelyn ja ylläpitämään sitä.	ohjattuna loppuun. Opiskelija osallistuu ryhmän toimintaan vaihtelevasti.	ryhmän toimintaan.	koko ryhmän osaamista.
Työskentelyn taidot							
T3 ohjata opiskelijaa havaitsemaan ja ymmärtämään oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä	ma1–ma8	Opiskelija havaitsee ja ymmärtää oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä. Hän osaa kuvailla, selittää ja soveltaa ymmärtämäänsä.	Opittujen asioiden yhteydet	Opiskelija havaitsee ohjattuna opittavien asioiden välisiä yhteyksiä.	Opiskelija havaitsee ja kuvailee oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä.	Opiskelija löytää ja selittää perustellen oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä.	Opiskelija yhdistää oppimiaan asioita ja kuvailee, mistä opittujen asioiden yhteys johtuu.
T4 harjaannuttaa opiskelijaa täsmälliseen matemaattiseen ilmaisuun	ma1–ma8	Opiskelija ilmaisee matemaattista ajatteluaan täsmällisesti eri	Ilmaisu	Opiskelija ilmaisee ohjattuna matemaattista ajatteluaan jollakin tavalla.	Opiskelija ilmaisee matemaattista ajatteluaan joko suullisesti tai kirjallisesti.	Opiskelija ilmaisee matemaattista ajatteluaan sekä suullisesti että kirjallisesti.	Opiskelija ilmaisee perustellen matemaattista ajatteluaan.

suullisesti ja kirjallisesti		ilmaisukeinoja käyttäen.					
<p>T5 tukea opiskelijaa loogista ja luovaa ajattelua vaativien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa ja siinä tarvittavien taitojen kehittämisessä</p> <p>T6 ohjata opiskelijaa arvioimaan ja kehittämään matemaattisia ratkaisujaan sekä tarkastelemaan kriittisesti tuloksen mielekkyyttä</p>	ma1–ma8	Opiskelija jäsentää ongelmia, tunnistaa niistä matemaattista informaatiota ja ratkaisee niitä sekä arvioi ja kehittää ratkaisuaan ja tarkastelee tuloksen mielekkyyttä.	Matemaattisten ratkaisujen tuottaminen, arviointi ja kehittäminen	Opiskelija jäsentää ohjattuna ongelmia ja ratkaisee osia ongelmasta sekä selittää ohjattuna tuottamansa ratkaisun.	Opiskelija osaa poimia annetusta ongelmasta matemaattisen informaation ja ratkaisee ohjattuna ongelmia. Opiskelija pohtii tuloksen mielekkyyttä ja arvioi ohjattuna ratkaisuaan.	Opiskelija jäsentää ja ratkaisee loogista ja luovaa ajattelua vaativia ongelmia sekä arvioi kriittisesti ratkaisuaan ja tuloksen mielekkyyttä.	Opiskelija tutkii, onko olemassa muita ratkaisuvaihtoehtoja.

T7 rohkaista opiskelijaa soveltamaan matematiikkaa muissakin oppiaineissa ja ympäröivässä yhteiskunnassa	ma1–ma8	Opiskelija tunnistaa ja käyttää matematiikkaa eri ympäristöissä ja toisissa oppiaineissa sekä muotoilee ongelmia matematiikan kielelle.	Matematiikan soveltaminen	Opiskelija tunnistaa matematiikan käyttömahdollisuudet ympärillään ja tietää ongelman matemaattisen muotoilun tarpeellisuuden.	Opiskelija soveltaa matematiikkaa muotoillen ongelmia matematiikan kielelle annettuja esimerkkejä noudattaen.	Opiskelija soveltaa matematiikkaa eri ympäristöissä muotoillen reaali maailman ongelmia matematiikan kielelle.	Opiskelija antaa esimerkkejä, kuinka matematiikkaa sovelletaan yhteiskunnassa. Opiskelija hyödyntää matematiikan taitojaan eri tilanteissa.
T8 ohjata opiskelijaa tiedonhallinta- ja analysointitaitoja sekä opastaa opiskelijaa tiedon kriittiseen tarkasteluun	ma1–ma8	Opiskelija hankkii ja analysoi tietoa ja pohtii sen todenperäisyyttä ja merkitsevyyttä.	Tiedon analysointi ja kriittinen tarkastelu	Opiskelija osaa vertailla ohjattuna tietoa matemaattisella perusteella.	Opiskelija käsittelee ja esittää tietoa annetun esimerkin mukaisesti.	Opiskelija käsittelee ja esittää tietoa sekä pohtii sen uskottavuutta.	Opiskelija tulkitsee tietoa sekä arvioi tiedon luotettavuutta.
T9 opastaa opiskelijaa soveltamaan tieto- ja viestintäteknologiaa	ma1–ma8	Opiskelija soveltaa tarkoituksenmukaisia teknologioita matematiikan opiskelussa ja	Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	Opiskelija tutustuu matematiikan oppimista tukevaan ohjelmistoon ja	Opiskelija käyttää sopivaa ohjelmistoa omien tuotosten laatimiseen ja	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa matemaattisten ongelmien	Opiskelija soveltaa ja yhdistää tieto- ja viestintäteknologiaa tutkivassa työskentelyssä.

matematiikan opiskelussa sekä ongelmien ratkaisemisessa		ongelmia ratkaistaessa.		käyttää sitä ohjatusti.	matematiikan opiskeluun.	tarkastelemiseen ja ratkaisemiseen.	
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet							
T10 vahvistaa päättely- ja päässäälaskutaitoa sekä kannustaa opiskelijaa käyttämään laskutaitoaan eri tilanteissa	ma1–ma8	Opiskelija tekee päätelmiä ja laskelmia arjen toimintojensa tueksi. Hän rohkaistuu käyttämään päässäälaskutaitoaan.	Päättely- ja laskutaito	Opiskelija laskee päässään lyhyitä laskutoimituksia ja löytää ohjattuna matemaattisia säännönmukaisuuksia.	Opiskelija laskee päässään laskutoimituksia ja löytää matemaattisia säännönmukaisuuksia.	Opiskelija käyttää aktiivisesti päättely- ja päässäälaskutaitoa.	Opiskelija laskee päässään monivaiheisia laskutoimituksia ja soveltaa päättelykykyään eri tilanteissa.
T11 ohjata opiskelijaa kehittämään kykyään laskea peruslaskutoimituksia rationaaliluvuilla	ma1, ma2	Opiskelija laskee peruslaskutoimituksia rationaaliluvuilla.	Peruslaskutoimitukset rationaaliluvuilla	Opiskelija laskee samannimisten, positiivisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslaskuja.	Opiskelija laskee positiivisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslaskuja. Opiskelija kertoo ja jakaa murtoluvun kokonaisluvulla.	Opiskelija osaa sujuvasti peruslaskutoimituksia rationaaliluvuilla.	Opiskelija hyödyntää rationaalilukujen peruslaskutoimituksia ongelmanratkaisussa.

T12 tukea opiskelijaa laajentamaan lukukäsitteen ymmärtämistä reaalitylukuihin	ma1, ma2	Opiskelija ymmärtää reaalitylukujen algebrallisia, järjestys- ja tarkkuusominaisuuksia sekä tutustuu piihin ja neliöjuureen.	Lukukäsite	Opiskelija sijoittaa annetun desimaalityluvun lukusuoralle.	Opiskelija tuntee alkuluvun käsitteen. Opiskelija pyöristää luvun annettuun tarkkuuteen.	Opiskelija tunnistaa rationallyluvun ja irrationallyluvun eron. Opiskelija pyöristää luvun oikeaan tarkkuuteen.	Opiskelija ymmärtää tarkan arvon ja likiarvon eron sekä määrittää lukujen suurusjärjestyksen.
T13 tukea opiskelijaa laajentamaan ymmärrystään prosenttilaskennasta	ma6	Opiskelija ymmärtää prosentin ja prosenttiyksikön käsitteet ja kertoo niiden käytöstä eri tilanteissa. Hän laskee prosenttiosuuden, prosenttiluvun osoittaman määrän sekä muutos- ja vertailuprosentin.	Prosentin käsite ja prosenttilaskenta	Opiskelija selittää, päättelee tai laskee prosenttiosuuden.	Opiskelija laskee prosenttiluvun osoittaman määrän kokonaisuudesta sekä muutoksen suuruuden ja muutoksen prosentteina.	Opiskelija osaa käyttää prosenttilaskennan eri menetelmiä. Opiskelija ymmärtää prosentin ja prosenttiyksikön välisen eron.	Opiskelija tekee suhteellista vertailua ja hyödyntää prosenttilaskentaa eri tilanteissa.

<p>T14 ohjata opiskelijaa ymmärtämään tuntemattoman käsitteen ja kehittämään yhtälönratkaisut aitojaan</p>	<p>ma3, ma4</p>	<p>Opiskelija ymmärtää tuntemattoman ja lausekkeen käsitteet sekä ratkaisee ensimmäisen asteen ja vaillinaisen toisen asteen yhtälöitä päättelemällä ja symbolisesti.</p> <p>Opiskelija käyttää verrantoa.</p>	<p>Tuntemattoman käsite ja yhtälönratkaisut aidot</p>	<p>Opiskelija yhdistää samanmuotoisia termejä.</p> <p>Opiskelija ratkaisee ohjattuna ensimmäisen asteen yhtälöitä.</p> <p>Opiskelija tunnistaa suoraan verrannollisuuden.</p>	<p>Opiskelija sieventää lausekkeita.</p> <p>Opiskelija ymmärtää yhtäsuuruuden säilymisen ja ratkaisee ensimmäisen asteen yhtälön symbolisesti ja ohjattuna ratkaisee vaillinaisen toisen asteen yhtälön.</p> <p>Opiskelija osaa muodostaa verrannon.</p>	<p>Opiskelija ymmärtää yhtäsuuruuden käsitteen ja ratkaisee vaillinaisen toisen asteen yhtälön symbolisesti.</p> <p>Opiskelija osaa ratkaista verrannon.</p>	<p>Opiskelija käyttää sujuvasti tuntematonta yhtälön muodostamisessa ja hyödyntää yhtälönratkaisun taitoja ongelmanratkaisussa.</p>
<p>T15 ohjata opiskelijaa ymmärtämään muuttujan käsite ja tutustuttaa funktion</p>	<p>ma3, ma4, ma7</p>	<p>Opiskelija laajentaa käsitystään muuttujista kahden muuttujan</p>	<p>Muuttujan ja funktion käsitteet sekä kuvaajien tulkitseminen ja tuottaminen</p>	<p>Opiskelija laskee lausekkeen arvon ja piirtää pisteen (x,y) kuvan koordinaatistoon.</p>	<p>Opiskelija piirtää ensimmäisen asteen funktion kuvaajan ja ratkaisee ohjattuna</p>	<p>Opiskelija ymmärtää muuttujan ja funktion käsitteet n sekä osaa piirtää</p>	<p>Opiskelija käyttää yhtälöparia ongelmanratkaisussa ja ymmärtää yhtälönratkaisun</p>

<p>käsitteeseen. Ohjata opiskelijaa harjoittelemaan funktion kuvaajan tulkitsemista ja tuottamista</p>		<p>yhtälöihin ja piirtää ensimmäisen ja toisen asteen funktion kuvaaja.</p> <p>Opiskelija tekee päätelmiä funktion ja sen kuvaajan välisestä yhteydestä.</p>		<p>Opiskelija tunnistaa nousevan ja laskevan suoran kuvaajan koordinaatistosta ja yhtälöstä.</p>	<p>yhtälöparin graafisesti.</p>	<p>funktion kuvaajia.</p> <p>Opiskelija ratkaisee annetun yhtälöparin algebrallisesti.</p>	<p>geometrisen merkityksen.</p> <p>Opiskelija osaa tulkita kuvaajia monipuolisesti.</p>
<p>T16 tukea opiskelijaa ymmärtämään geometrian käsitteitä ja niiden välisiä yhteyksiä</p>	<p>ma5</p>	<p>Opiskelija tuntee pisteen, suoran, kulman, janan ja puolisuoran käsitteet ja niihin liittyviä ominaisuuksia. Hän nimeää monikulmioita, tietää niiden ominaisuuksia ja laskee niiden piirejä.</p>	<p>Geometrian käsitteet ja niiden väliset yhteydet</p>	<p>Opiskelija tunnistaa ja nimeää kulmia ja monikulmioita ja laskee ohjattuna niihin liittyviä laskuja.</p> <p>Opiskelija piirtää suoran suhteen symmetrisiä kuvioita.</p>	<p>Opiskelija piirtää pisteen suhteen symmetrisiä kuvioita.</p> <p>Opiskelija löytää vastinosat yhdenmuotoisista kuvioista.</p>	<p>Opiskelija hyödyntää perustellen geometrian peruskäsitteisiin ja yhdenmuotoisuuden liittyviä ominaisuuksia.</p> <p>Opiskelija ymmärtää mittakaavan käsitteen.</p>	<p>Opiskelija käyttää yhdenmuotoisuutta ongelmanratkaisussa.</p>

		Opiskelija ymmärtää yhdenmuotoisuuden ja yhtenevyyden käsitteet.					
T17 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja hyödyntämään suorakulmaiseen kolmioon ja ympyrään liittyviä ominaisuuksia	ma5, ma8	Opiskelija ymmärtää suorakulmaisen kolmion ominaisuuksia ja hyödyntää Pythagoraan lausetta ja trigonometrisia funktioita. Opiskelija tietää ympyrään liittyviä käsitteitä ja ominaisuuksia sekä osaa laskea ympyrän kehän pituuden.	Suorakulmaisen kolmion ja ympyrän ominaisuudet	Opiskelija laskee ohjattuna hypotenuusan pituuden. Opiskelija osaa tutkia kolmion suorakulmaisuutta. Opiskelija tunnistaa ympyrään liittyviä käsitteitä ja laskee ohjattuna ympyrän kehän pituuden.	Opiskelija ratkaisee suorakulmaisen kolmion sivun pituuden Pythagoraan lauseella ja löytää kulmalle viereisen ja vastaisen kateetin ja hypotenuusan sekä tietää, miten ne liittyvät trigonometriin funktioihin. Opiskelija laskee ympyrän kehän pituuden.	Opiskelija ratkaisee annetusta suorakulmaisesta kolmiosta kulmien suuruudet ja sivujen pituudet. Opiskelija ymmärtää kehäkulman ja keskuskulman käsitteet sekä laskee keskuskulmaa vastaavan kaaren pituuden.	Opiskelija käyttää Pythagoraan lausetta ja sen käänteislausetta sekä trigonometriaa ongelmanratkaisussa.

<p>T18 kannustaa opiskelijaa kehittämään taitoaan laskea pinta-aloja ja tilavuuksia</p>	<p>ma5, ma8</p>	<p>Opiskelija tietää avaruuskappaleisiin liittyviä nimityksiä ja ominaisuuksia. Hän osaa laskea tasokuvioiden pinta-aloja sekä kappaleiden tilavuuksia ja vaipan pinta-aloja. Hän soveltaa tietojaan käytännön tilanteisiin ja tekee pinta-alayksiköiden, tilavuusyksiköiden ja vetomittojen välillä muunnoksia.</p>	<p>Pinta-alojen ja tilavuuksien laskutaito</p>	<p>Opiskelija muuntaa yleisimmin käytettyjä pinta-alan ja tilavuuden yksiköitä.</p> <p>Opiskelija osaa laskea suorakulmion pinta-alan ja suorakulmisen särmiön tilavuuden.</p>	<p>Opiskelija muuntaa pinta-alan ja tilavuuden yksiköitä.</p> <p>Opiskelija laskee yleisimpien tasokuvioiden pinta-alat ja kappaleiden tilavuudet.</p>	<p>Opiskelija käyttää pinta-ala- ja tilavuusyksiköiden muunnoksia.</p> <p>Opiskelija laskee yksittäisen tasokuvion pinta-alan ja kappaleen tilavuuden sekä vaipan pinta-alan.</p> <p>Opiskelija laskee keskuskulmaa vastaavan sektorin pinta-alan.</p>	<p>Opiskelija laskee moniosaisen tasokuvion pinta-alan, kappaleen tilavuuden ja vaipan pinta-alan sekä hyödyntää osaamistaan ongelmanratkaisussa.</p>
<p>T19 ohjata opiskelijaa määrittämään tilastollisia tunnuslukuja ja</p>	<p>ma6, ma7</p>	<p>Opiskelija hallitsee aineistojen keräämisen, luokittelun,</p>	<p>Tilastolliset tunnusluvut ja todennäköisyyslaskenta</p>	<p>Opiskelija lukee tiedon pylväs-, viiva- ja ympyrädiagramm</p>	<p>Opiskelija esittää tiedon sopivalla diagrammilla tai taulukolla.</p>	<p>Opiskelija hallitsee keskeiset tilastolliset tunnusluvut.</p>	<p>Opiskelija havainnoi ja vertailee tutkimuksia tilastollisia</p>

<p>laskemaan todennäköisyyksiä</p>		<p>analysoinnin ja raportoinnin. Hän lukee ja tulkitsee diagrammeja sekä tekee ennusteita niihin perustuen.</p> <p>Opiskelija laskee keskiarvon ja määrittää tyyppiä ja mediaanin ja tekee niiden perusteella päätelmiä.</p> <p>Opiskelija määrittää klassisen ja tilastollisen todennäköisyyden sekä ymmärtää niiden antamaa informaatiota.</p>		<p>ista sekä taulukosta.</p> <p>Opiskelija laskee keskiarvon ja määrittää ohjattuna tyyppiä ja mediaanin.</p> <p>Opiskelija pääättelee ohjattuna klassisia todennäköisyyksiä.</p>	<p>Opiskelija laskee tavallisimpia keskilukuja, määrittää vaihteluvälin ja osaa ohjattuna kertoa tutkimustuloksista ja johtopäätöksistä.</p> <p>Opiskelija laskee klassisia todennäköisyyksiä.</p>	<p>Opiskelija hyödyntää tilastolaskentaa annetussa pienessä tutkimusaineistossa.</p> <p>Opiskelija osaa määrittää klassisia ja tilastollisia todennäköisyyksiä.</p>	<p>tunnuslukuja hyödyntäen.</p> <p>Opiskelija käyttää todennäköisyyslaskentaa ongelmanratkaisussa.</p>
------------------------------------	--	--	--	---	--	---	--

<p>T20 ohjata opiskelijaa kehittämään algoritmista ajatteluaan sekä taitoaan soveltaa matematiikkaa ja ohjelmointia ongelmien ratkaisemiseen</p>	<p>ma1–ma8</p>	<p>Opiskelija ymmärtää algoritmisen ajattelun periaatteita. Hän osaa lukea, kommentoida, tulkita, testata, suunnitella ja ohjelmoida pieniä ohjelmia, joilla ratkaistaan matemaattisia ongelmia.</p>	<p>Algoritminen ajattelu ja ohjelmointitaidot</p>	<p>Opiskelija tunnistaa yksinkertaisen algoritmin askeleet ja testaa ohjattuna valmiita ohjelmia.</p>	<p>Opiskelija käyttää ehtolauseita ja tunnistaa ohjelman toistorakenteen. sekä testaa ohjelmia.</p>	<p>Opiskelija soveltaa algoritmisen ajattelun periaatteita ja ohjelmoi pieniä ohjelmia.</p>	<p>Opiskelija hyödyntää ohjelmointia ongelmien ratkaisussa. Opiskelija muokkaa ja kehittää ohjelmaa.</p>
--	----------------	--	---	---	---	---	---

Uskonto

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi uskonnossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Uskonnon oppiaineessa arviointi on monipuolista. Arviointia toteutetaan havainnoimalla opiskelijan oppimista, osaamista ja työskentelyä sekä tarkastelemalla opiskelijoiden monimuotoisia tuotoksia. Arviointiin kuuluu sekä oppimisprosessin aikainen formatiivinen arviointi että tietojen ja taitojen summatiivinen arviointi. Formatiiivisessa arvioinnissa opiskelijat saavat tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Opiskelijoille annettava palaute on ohjaavaa ja kannustavaa. Opiskelijoiden itsearviointia ja vertaispalautetta käytetään osana formatiivista arviointia.

Päätösarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut uskonnon oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt uskonnon tavoitteet ja niihin liittyvät päätösarvioinnin kriteerit. Päätösarvosana on uskonnon tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanan 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan uskonnon oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päätösarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Myös työskentelyn arviointi sisältyy uskonnon päätösarviointiin ja siitä muodostettavaan päätösarvosanaan.

Alla kuvattuja uskonnon päätösarvioinnin kriteereitä käytetään kaikissa uskonnon oppimäärissä. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylempien arvosanan kuvauksiin.

Päätösarvosanaa annettaessa opiskelijan osaamisesta muodostetaan kokonaiskuva, joka pohjautuu kriteereiden arvosanakuvauksiin. Kriteereitä voidaan myös hyödyntää, kun opiskelijan osaamisen näyttötilanteita suunnitellaan tai opiskelijan näyttöä arvioidaan.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
-------------------	--------	--	------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------

<p>T1 ohjata opiskelija havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin monimuotoinen vuorovaikutus sekä uskontoon liittyvä monimuotoisuus</p>	<p>u1</p>	<p>Opiskelija ymmärtää uskonnon ja kulttuurin monipuolista vuorovaikutusta ja uskontoon liittyvää monimuotoisuutta.</p>	<p>Uskontojen monimuotoisuuden sekä kulttuuristen ja yhteiskunnallisten vaikutusten hahmottaminen</p>	<p>Opiskelija tunnistaa ohjatusti ympäristöstä erilaisia uskontoon liittyviä asioita, kuten rakennuksia ja symboleja.</p>	<p>Opiskelija tunnistaa ympäristöstä erilaisia uskontoon liittyviä asioita. Opiskelija osaa yhdistää uskontoon liittyviä käsitteitä ja ilmiöitä toisiinsa.</p>	<p>Opiskelija osaa antaa esimerkkejä opiskeltavaan uskontoon liittyvästä monimuotoisuudesta. Opiskelija osoittaa ymmärtävänsä, että uskonto ja kulttuuri ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Opiskelija tunnistaa uskontoihin liittyviä asioita eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa.</p>	<p>Opiskelija osaa antaa monipuolisia esimerkkejä opiskeltavan uskonnon sisäisestä monimuotoisuudesta. Opiskelija osaa kuvailla uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutusta monipuolisesti. Opiskelija tunnistaa ja osaa nimetä uskontoihin liittyviä asioita eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa.</p>
<p>T2 auttaa opiskelijaa syventymään</p>	<p>u1</p>	<p>Opiskelija syventää tietojensa opiskeltavasta</p>	<p>Opiskeltavaa uskontoa</p>	<p>Opiskelija osaa antaa esimerkin opiskeltavan</p>	<p>Opiskelija osaa antaa esimerkkejä</p>	<p>Opiskelija osaa kertoa opiskeltavan</p>	<p>Opiskelija osaa analysoida opiskeltavan</p>

<p>opiskeltavan uskonnon juuriin, lähteisiin, oppiin ja opetukseen sekä levinneisyyteen ja vaikutukseen eri puolilla maailmaa</p>		<p>uskonnosta ja sen vaikutuksista sekä harjaantuu hankkimaan lisätietoa niistä.</p>	<p>koskevan tiedon hallitseminen</p>	<p>uskonnon opetuksista sekä esimerkin sen tärkeimmistä lähteistä.</p> <p>Opiskelija osaa kertoa opiskeltavan uskonnon synnystä.</p>	<p>opiskeltavan uskonnon opetuksista.</p> <p>Opiskelija osaa kertoa opiskeltavan uskonnon synnystä, lähteistä, vaikutuksista ja levinneisyydestä.</p> <p>Opiskelija osaa hankkia annettujen ohjeiden mukaan lisätietoa opiskeltavasta uskonnosta.</p>	<p>uskonnon perusopetuksista ja tärkeimpien lähteiden sisällöstä.</p> <p>Opiskelija osaa kuvailla opiskeltavan uskonnon syntyä, levinneisyyttä ja vaikutuksia eri puolilla maailmaa.</p> <p>Opiskelija osaa hankkia lisätietoa opiskeltavasta uskonnosta ja kiinnittää huomiota tiedon lähteiden luotettavuuteen.</p>	<p>uskonnon perusopetuksia sekä tärkeimpien lähteiden sisältöä ja tulkintoja.</p> <p>Opiskelija osaa kuvailla opiskeltavan uskonnon syntyä, kehitystä, levinneisyyttä ja vaikutuksia eri puolilla maailmaa.</p> <p>Opiskelija osaa hankkia lisätietoa opiskeltavasta uskonnosta ja arvioida tiedon lähteiden luotettavuutta.</p>
<p>T3 ohjata opiskelija</p>	<p>u1</p>	<p>Opiskelija ymmärtää, mitä</p>	<p>Maailmanuskont ojen ja erilaisten</p>	<p>Opiskelija osaa nimetä kaksi</p>	<p>Opiskelija osaa nimetä</p>	<p>Opiskelija osaa kuvailla eri</p>	<p>Opiskelija osaa analysoida eri</p>

<p>perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa ja Suomessa siten, että opiskelija ymmärtää uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutussuhteen, tuntee maailman suurten uskontoperinteiden erityispiirteitä ja yhdistäviä tekijöitä sekä tutustuu uskonnottoomuuteen</p>		<p>ovat maailmanuskonnott, uskonnottoisuus ja katsomukset ja miten ne eroavat toisistaan. Hän harjaantuu hankkimaan lisätietoa niistä.</p>	<p>katsomusten tunteminen</p>	<p>uskontoa ja tunnistaa ohjatusti niiden keskeisiä piirteitä. Opiskelija tunnistaa ohjatusti uskonnon ja uskonnottoomuuden eroja.</p>	<p>maailmanuskont oja ja kertoa niiden keskeisistä piirteistä. Opiskelija osaa kuvailla uskonnon ja uskonnottoomuuden eroja. Opiskelija osaa hankkia annettujen ohjeiden mukaan lisätietoa uskonnoista ja katsomuksista.</p>	<p>maailmanuskont ojen pääpiirteitä ja vertailla niitä. Opiskelija osaa käyttää käsitteitä uskonto, uskonnottoisuus ja katsomus mielekkäissä yhteyksissä. Opiskelija osaa hankkia lisätietoa uskonnoista ja katsomuksista.</p>	<p>maailmanuskont ojen pääpiirteitä. Opiskelija osaa kuvailla uskonnoissa ja uskonnottoomuudessa vallitsevaa moninaisuutta. Opiskelija osaa hankkia lisätietoa uskonnoista ja katsomuksista ja kiinnittää huomiota tiedon lähteiden luotettavuuteen.</p>
<p>T4 ohjata opiskelija tuntemaan eri uskontoperinteiden tapoja ja symboleita</p>	<p>u1</p>	<p>Opiskelija tunnistaa ja ymmärtää eri uskontojen tapoja ja symboleita.</p>	<p>Uskonnon ja kulttuurin lukutaito</p>	<p>Opiskelija tunnistaa annetuista esimerkeistä uskontoon liittyviä tapoja.</p>	<p>Opiskelija osaa kertoa vähintään kolmen uskonnon keskeisistä tavoista.</p>	<p>Opiskelija osaa kuvailla ja nimetä eri uskontojen tapoja.</p>	<p>Opiskelija osaa analysoida eri uskontojen tapoja.</p>

					Opiskelija tunnistaa annetusta materiaalista uskonnollisia symboleita.	Opiskelija tunnistaa ja osaa nimetä uskonnollisia symboleja.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä uskonnollisista symboleista ja kertoa niiden merkityksestä.
T5 auttaa opiskelijaa havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja ja hahmottamaan uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja	u1	Opiskelija oppii tunnistamaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja sekä hahmottamaan uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja. Hän kehittää valmiuksiaan kuunnella toisten näkemyksiä ja perustella omia näkemyksiään.	Uskonnollisen ja tieteellisen kielen erottaminen sekä ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot	Opiskelija erottaa selkeästi uskonnollisen ja selkeästi tieteellisen väitteen toisistaan.	Opiskelija tunnistaa tieteelliselle ja uskonnolliselle kielelle ominaisia piirteitä. Opiskelija osaa kuunnella toisten näkemyksiä ja esittää omia näkemyksiään.	Opiskelija tunnistaa erilaisia argumentaation tapoja sekä uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja. Opiskelija osaa kuunnella toisten näkemyksiä ja esittää perusteluja omille näkemyksilleen.	Opiskelija osaa analysoida uskonnollisten ja tieteellisten perustelujen sekä uskonnon ja tieteen kielen eroja. Opiskelija osaa kuunnella toisten näkemyksiä ja perustella johdonmukaisesti omia näkemyksiään.
T6 auttaa opiskelijaa	u1	Opiskelija kehittää valmiuksiaan	Uskontojen ja katsomusten	Opiskelija tunnistaa	Opiskelija osaa antaa	Opiskelija osaa kuvailla	Opiskelija osaa pohtia

arvioimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuisia merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina		pohtia uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuisia merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina.	merkityksen ymmärtäminen yksilöiden elämässä ja globaalisti	annetuista esimerkeistä uskonnollisia ja katsomuksellisia näkökohtia, jotka vaikuttavat ihmisten valintoihin.	esimerkkejä uskontojen ja katsomusten vaikutuksesta ihmisten valintoihin ja toimintaan.	uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuisia merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina.	uskontojen ja katsomusten merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina sekä antaa tästä esimerkkejä eri puolilta maailmaa.
T7 rohkaista opiskelijaa kohtaamaan erilaisia ihmisiä myönteisen vuorovaikutuksen hengessä jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla	u1	Opiskelija kehittää valmiuksiaan rakentamaan vuorovaikutuksen erilaisten ihmisten kanssa nyt ja tulevaisuudessa jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla.		<i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijoita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			

Elämänkatsomustieto

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi elämänkatsomustiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Elämäkatsomustiedon arviointi perustuu työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin ja argumentaatioon sekä opiskelijoiden monimuotoisten tuotosten tarkasteluun. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista, perusteluiden rakentamista, aiheen rajaamista, tiedonhakua, näkökulmien perustelemista, käsitteiden käyttöä, ilmaisun selkeyttä ja työn loppuun saattamista. Opiskelijoiden itsearviointia ja vertaispalautetta käytetään arvioinnin tukena.

Päätösarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut elämäkatsomustiedon oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt elämäkatsomustiedon tavoitteet ja niihin liittyvät päätösarvioinnin kriteerit. Päätösarvosana on elämäkatsomustiedon tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanan 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan elämäkatsomustiedon oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päätösarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy elämäkatsomustiedon päätösarviointiin ja siitä muodostettavaan päätösarvosanaan.

Elämäkatsomustiedon arvioinnissa painotetaan sitä, että oppiaineessa edistetään opiskelijoiden kykyä etsiä hyvää elämää ja korostetaan opiskelijoiden kykyä vaikuttaa aktiivisesti omaan ajatteluunsa ja toimintaansa. Elämäkatsomustiedossa tuetaan opiskelijan itsenäisen ajattelun ja argumentaation kehitystä ja avointa pohdiskelemista.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
T1 ohjata opiskelijaa tunnistamaan, ymmärtämään ja	et1	Opiskelija oppii tunnistamaan, ymmärtämään ja käyttämään	Käsitteiden hallinta ja soveltaminen	Opiskelija tunnistaa joitakin katsomuksellisia	Opiskelija osaa kuvata maailmankatsomuksen,	Opiskelija ymmärtää maailmankatsomuksen,	Opiskelija tunnistaa, ymmärtää ja osaa soveltaa

käyttämään katsomuksellisia käsitteitä		katsomuksellisia käsitteitä.		käsitteitä (kuten elämäkatsomus , uskonto, uskonnottomuus).	maailmankuvan ja elämäkatsomuksen käsitteet.	maailmankuvan ja elämäkatsomuksen käsitteet sekä tunnistaa niiden välisiä suhteita ja osaa käyttää niitä.	katsomuksellisia käsitteitä omassa katsomuksellisessa ajattelussaan ja tuotoksissaan.
T2 vahvistaa opiskelijan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystä muun muassa perehtymällä Unescon maailmanperintö ohjelmaan	et1	Opiskelija rakentaa yleissivistystä erilaisista kulttuureista ja katsomuksista ja Unescon maailmanperintö ohjelmasta.	Tiedollinen yleissivistys	Opiskelija osaa nimetä vähintään yhden kulttuurin perustekijän (kuten pukeutuminen, kieli, ruoka, juhlat, elinkeino, toimeentulo, teknologia) ja yhden Unescon maailmanperintö kohteen.	Opiskelija osaa kuvata kahta eri kulttuuria tai katsomusta sekä tunnistaa näiden yhtäläisyyksiä ja eroja. Opiskelija osaa kertoa joistain Unescon maailmanperintö ohjelman piirteistä ja nimetä joitain maailmanperintö kohteita.	Opiskelija osaa hankkia tietoa erilaisista kulttuureista ja katsomuksista. Opiskelija osaa kertoa Unescon maailmanperintö ohjelman lähtökohdista ja nimetä joitain maailmanperintö kohteita.	Opiskelija ymmärtää kulttuurista ja katsomuksellista moninaisuutta sekä osaa suhteuttaa omaa kulttuurista ja katsomuksellista asemaansa maailman kulttuureissa ja perinnössä. Opiskelija osaa kuvailla Unescon maailmanperintö ohjelman

							lähtökohtia ja nimetä useimmat kotimaiset ja joitain ulkomaisia maailmanperintö kohteita.
T3 ohjata opiskelijaa tuntemaan erilaisia uskonnottomia ja uskonnollisia katsomuksia, niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä tiedon ja tutkimuksen roolia katsomusten arvioinnissa	et1	Opiskelija oppii tuntemaan erilaisia katsomuksia, niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä tiedon ja tutkimuksen roolia katsomusten arvioinnissa.	Tiedollinen yleissivistys ja taito soveltaa sitä arvostelukykyisesti	Opiskelija osaa nimetä vähintään kaksi erilaista katsomusta (kuten kristinusko, marxismi ja veganismi).	Opiskelija osaa nimetä seemiläisen monoteismin ja sekulaarin humanismin keskeisiä piirteitä. Opiskelija tietää, että katsomuksellisia kysymyksiä voi lähestyä tieteellisesti.	Opiskelija tunnistaa ja osaa nimetä keskeisten maailmankatsomusten ja kulttuurien olennaisia piirteitä ja kehityskulkuja, erityisesti seemiläisen monoteismin ja sekulaarin humanismin historiallisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia vaiheita.	Opiskelija ymmärtää keskeisten maailmankatsomusten ja kulttuurien tärkeimpiä piirteitä ja kehityskulkuja, erityisesti seemiläisen monoteismin ja sekulaarin humanismin historiallisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia vaiheita. Opiskelija osaa selittää, miten

						Opiskelija osaa kertoa, miten katsomuksia voi tarkastella tutkivasti ja tieteellisesti.	katsomuksia voi tarkastella tutkivasti ja tieteellisesti.
T4 ohjata opiskelijaa tuntemaan uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin perusteita	et1	Opiskelija oppii tutkimaan ja pohtimaan uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin perusteita.	Ymmärtäminen	Opiskelija osaa ohjatusti hankkia informaatiota uskonnoista ja uskontokritiikistä .	Opiskelija tunnistaa, mitä uskonnollinen ajattelu on, ja tietää, mitä uskontokritiikki tarkoittaa, sekä osaa osittain itsenäisesti hakea informaatiota asiasta.	Opiskelija osaa selittää uskonnollisen ajattelun luonnetta ja antaa esimerkkejä uskontokritiikin pääpiirteistä ja osaa hakea informaatiota asiasta.	Opiskelija osaa eritellä uskonnollisen ajattelun luonnetta, ymmärtää uskontokritiikin pääpiirteitä sekä osaa itsenäisesti hakea tietoa asiasta.
T5 ohjata opiskelija tuntemaan katsomusvapaus ihmisoikeutena sekä katsomusvapauden turvaamisen	et1	Opiskelija oppii ymmärtämään katsomusvapauden ihmisoikeutena sekä perehtyy katsomusvapauden turvaamisen	Käsitteiden hallinta ja tiedollinen yleissivistys	Opiskelija osaa antaa esimerkin katsomusvapaudesta.	Opiskelija tunnistaa katsomusvapauden ihmisoikeutena. Opiskelija osaa nimetä vähintään	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä katsomusvapaudesta ihmisoikeutena ja osaa antaa esimerkkejä	Opiskelija selittää katsomusvapauden ihmisoikeutena ja joitakin katsomusvapauden turvaamisen

kansallisia ja kansainvälisiä keinoja		kansallisiin ja kansainvälisiin keinoihin			yhden keinon, jolla katsomusvapautta turvataan.	joistakin katsomusvapauden turvaamisen keinoista ja niiden puutteista erilaisissa tilanteissa.	keinoista sekä osaa eritellä niiden puutteita erilaisissa tilanteissa.
T6 ohjata opiskelija analysoimaan erilaisia katsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita	et1	Opiskelija oppii hahmottamaan erilaisia katsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita	Ymmärtäminen ja arvostelukyky	Opiskelija osaa kuvata jonkin katsomuksellisen ratkaisun ja ohjatusti nimetä jonkin siihen liittyvän perusteen (kuten se, ettei ihminen käytä lentokonetta eettisistä syistä).	Opiskelija osaa kuvata jonkin katsomuksellisen ratkaisun ja osaa nimetä jonkin siihen liittyvän yksilöllisen ja yhteisöllisen perusteen.	Opiskelija osaa kuvata erilaisten ihmisten katsomuksellisten valintojen taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteluja.	Opiskelija osaa eritellä ja arvioida erilaisten ihmisten katsomuksellisten valintojen taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita ja osaa verrata omia katsomuksellisia ratkaisujaan niihin.
T7 kannustaa opiskelijaa maailman	et1	Opiskelija oppii hyväksymään ja ymmärtämään	Ymmärtäminen, arvostelukyky, vuorovaikutustai	Opiskelija osaa antaa esimerkin maailman	Opiskelija osaa kuvata maailman monimuotoisuutta	Opiskelija ymmärtää maailman	Opiskelija ymmärtää ja osaa perustella

moninaisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun hyväksymiseen ja ymmärtämiseen		maailman moninaisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun.	dot ja toimintavalmiudet	moninaisuudesta sekä kaikkien ihmisten yhdenvertaisesta kohtelusta.	a ja antaa esimerkkejä ihmisten yhdenvertaisesta kohtelusta.	monimuotoisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun merkityksen	maailman monimuotoisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun merkityksen.
T8 ohjata opiskelija huomaamaan eettisiä ulottuvuuksia elämästään ja ympäristöstään sekä kehittämään eettistä ajatteluaan	et1	Opiskelija oppii tunnistamaan eettisiä ulottuvuuksia elämästään ja ympäristöstään sekä kehittää eettistä ajatteluaan.	Käsitteiden hallinta ja soveltaminen	Opiskelija tunnistaa joistain teoista eettisen ulottuvuuden, kuten onko teko oikein, väärin vai ei kumpakaan.	Opiskelija osaa tunnistaa eettisiä käsitteitä (kuten arvo, velvollisuus, oikeus, vapaus, vastuu, tasa-arvo ja reiluus). Opiskelija osaa perustella eettisiä näkemyksiään.	Opiskelija osaa käyttää eettistä käsitteistöä sekä osaa tulkita ja soveltaa sitä. Opiskelija osaa perustella eettisiä näkemyksiään johdonmukaisesti.	Opiskelija osaa käyttää monipuolisesti eettisiä käsitteitä sekä tulkita ja soveltaa niitä perustellusti omassa ajattelussaan.
T9 rohkaista opiskelijaa pohtimaan omien valintojensa vaikutusta	et1	Opiskelija oppii pohtimaan ja ymmärtämään omien valintojen vaikutusta kestäväan	Käsitteiden hallinta, arvostelukyky ja toimintavalmiudet	Opiskelija tunnistaa jonkin kestäväan tulevaisuuden edellytyksen.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä kestäväan tulevaisuuden edellytyksistä.	Opiskelija osaa nimetä keskeisiä luonnon ja yhteiskunnan kestäväan tulevaisuuteen	Opiskelija osaa eritellä keskeisiä luonnon ja yhteiskunnan kestäväan tulevaisuuteen

kestävään tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti sekä toimimaan vastuullisesti kestävän tulevaisuuden hyväksi		tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti.		Opiskelija osaa kertoa, että omat teot voivat vaikuttaa tulevaisuuteen.	Opiskelija ymmärtää, että omat teot voivat vaikuttaa tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti (kuten kierrätyksen, kulutusvalintojen sekä harrastuneisuuden kautta).	liittyviä edellytyksiä ja tarkastella kestävän elämäntavan merkitystä tulevaisuudelle. Opiskelija tuntee keinoja vaikuttaa paikallisesti ja globaalisti.	liittyviä edellytyksiä sekä kuvailla ja arvioida keinoja vaikuttaa tulevaisuuden ongelmiin paikallisesti ja globaalisti.
T10 ohjata opiskelija ymmärtämään ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja ihmisten yhdenvertaisuuden merkitys ja eettinen perusta	et1	Opiskelija oppii tuntemaan ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja ihmisten yhdenvertaisuuden merkityksen ja perustan.	Ymmärtäminen ja arvostelukyky	Opiskelija osaa kuvailla ihmisarvoon tai ihmisoikeuksiin liittyviä seikkoja.	Opiskelija osaa nimetä joitakin ihmisoikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen liittyviä käsitteitä ja kertoa ihmisoikeuksien merkityksestä.	Opiskelija osaa selittää tärkeimmät ihmisoikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen liittyvät käsitteet ja antaa esimerkkejä ihmisoikeuksien toteutumisesta historiassa.	Opiskelija osaa selittää tärkeimmät ihmisoikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen liittyvät käsitteet ja antaa esimerkkejä ihmisoikeuksien toteutumisesta historiassa sekä perustella ihmisoikeuksien merkitystä.

Historia

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi historiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Historian opetuksessa palautteella pyritään rohkaisemaan opiskelijaa omiin tulkintoihin ja näkemystensä argumentointiin. Kirjallisten tehtävien ohella arvioinnissa on otettava huomioon opiskelijan monimuotoiset työskentelyn ja osaamisen osoittamisen tavat. Sisältöjen muistamisen sijasta arvioinnissa kiinnitetään huomiota tiedon soveltamiseen ja historiallisen ajattelun hallintaan.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut historian oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt historian tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on historian tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanan 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan historian oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy historian päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan. Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella historiassa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylempien arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Historian ilmiöiden ymmärtäminen							

<p>T1 tukea opiskelijaa vahvistamaan taitoaan hahmottaa historian käsitteitä ja aikaa sekä kronologiaa</p>	<p>hi1</p>	<p>Opiskelija oppii hahmottamaan historian käsitteitä ja aikaa sekä kronologiaa.</p>	<p>Käsitteiden ja kronologian hahmottaminen</p>	<p>Opiskelija tunnistaa ohjatusti jonkun historian keskeisen sisällöllisen käsitteen ja pystyy opettajan ohjaamana suhteuttamaan sen ajalliseen kontekstiin.</p>	<p>Opiskelija tunnistaa joitakin menneisyyteen liittyviä keskeisiä sisällöllisiä käsitteitä ja pystyy ohjatusti sijoittamaan ne ajallisiin yhteyksiinsä.</p>	<p>Opiskelija ymmärtää historian käsitteitä ja kykenee sijoittamaan opiskelemaansa asiat ajallisiin yhteyksiinsä.</p>	<p>Opiskelija käyttää menneisyyteen liittyviä keskeisiä sisällöllisiä käsitteitä ja antaa joitain esimerkkejä tarkasteltavana olevalle historialliselle ajanjaksolle ominaisista piirteistä.</p>
<p>T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita asioita erilaisissa historiallisissa konteksteissa</p>	<p>hi1</p>	<p>Opiskelija oppii ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa.</p>	<p>Historiallisen empatian hallitseminen</p>	<p>Opiskelija tunnistaa, että ihmisillä on ollut erilaisia motiiveja toiminnalleen.</p>	<p>Opiskelija osaa kuvailla erilaisia motiiveja ihmisen toiminnalle.</p>	<p>Opiskelija osaa antaa esimerkkejä siitä, miten ihmisten sosiaalinen ja yhteiskunnallinen asema, ympäristö sekä historiallinen tilanne vaikuttavat heidän tekojensa motiiveihin.</p>	<p>Opiskelija kykenee eläytymään menneen ajan ihmisen asemaan, arvioi hänen toimintansa motiiveja sekä tarkastelee sitä, miten hänen sosiaalinen tai yhteiskunnallinen asemansa tai</p>

							historiallinen konteksti vaikuttavat hänen toimintaansa.
T3 rohkaista opiskelijaa arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille *Voidaan yhdistää T7–T8 arviointiin	h1	Opiskelija oppii arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille.	Syy- ja seuraussuhteen ymmärtäminen	Opiskelija tunnistaa syyn historialliselle tapahtumalle.	Opiskelija tunnistaa syitä ja seurauksia historiallisille tapahtumille ja ilmiöille.	Opiskelija ymmärtää, että historiallisilla tapahtumilla ja ilmiöillä on erilaisia syitä ja seurauksia, ja antaa niistä esimerkkejä.	Opiskelija erottelee historiallisia tapahtumia tai ilmiöitä selittävät keskeiset tekijät vähemmän tärkeistä ja analysoi historiallisten tapahtumien syitä ja seurauksia (kuten

							välittömien ja pitkäkestoisten syiden merkitystä).
T4 tukea opiskelijaa vahvistamaan taitojaan arvioida tietolähteiden luotettavuutta sekä ymmärtää niiden monitulkintaisuutta	hi1	Opiskelija oppii arvioimaan tietolähteiden luotettavuutta sekä ymmärtää, että historiallista tietoa voi tulkita eri tavoin.	Lähteiden käyttö ja erilaisten tulkintojen ymmärtäminen	Opiskelija tunnistaa opettajan ohjaamana, että samasta ilmiöstä tai lähteestä esiintyy erilaisia tulkintoja.	Opiskelija tunnistaa lähteiden luotettavuudessa eroja.	Opiskelija lukee erilaisia lähteitä, tuntee niiden tulkinnan ja luotettavuuden arvioinnin periaatteita sekä osaa soveltaa näitä arviointiperiaatteita joihinkin lähdemateriaaleihin.	Opiskelija tulkitsee kriittisesti lähteitä ja osaa selittää, miten samoista lähteistä tai ilmiöistä voi tehdä erilaisia tulkintoja.
Historiallisen tiedon käyttäminen							

<p>T5 harjaannuttaa opiskelijaa selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta</p>	<p>hi1</p>	<p>Opiskelija oppii selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita ja käyttää eri tavoin eri tilanteissa, ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta.</p>	<p>Historian tulkitseminen ja historiallisten tulkintojen selittäminen sekä historian käytön tunnistaminen</p>	<p>Opiskelija vastaa ohjatusti menneisyyttä koskeviin kysymyksiin hänelle annetun tietolähteen pohjalta ja muodostaa opettajan ohjaamana jostain lähteestä tulkinnan.</p>	<p>Opiskelija esittää jonkin tulkinnan hyödyntäen käytössään olevia lähteitä.</p> <p>Opiskelija antaa esimerkin, miten historiatietoa käytetään johonkin tarkoitukseen.</p>	<p>Opiskelija vastaa menneisyyttä koskeviin kysymyksiin käyttämällä eri lähteistä saamaansa informaatiota.</p> <p>Opiskelija kuvailee, miten historiatietoa käytetään johonkin tarkoitukseen ja antaa esimerkin tulkintoihin sisältyvästä puolueellisuudesta.</p>	<p>Opiskelija tulkitsee erilaisia historiallisen tiedon lähteitä ja esittää historian tapahtumista tai ilmiöistä omia perusteltuja tulkintoja.</p> <p>Opiskelija erittelee, miten historiatietoa käytetään johonkin tarkoitukseen ja miten lähteiden tulkitsijan tausta voi vaikuttaa tulkinnan luotettavuuteen.</p>
<p>T6 auttaa opiskelijaa käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä sekä muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta</p>				<p>Opiskelija tunnistaa ohjatusti, miten historiatietoa käytetään johonkin tarkoitukseen.</p>			

T7 ohjata opiskelija tunnistamaan keskeisiä ihmisen elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia sekä esittämään muutoksille syitä	hi1	Opiskelija oppii tunnistamaan keskeisiä ihmisten elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa sekä esittämään syitä niille.	Syy- ja seuraussuhteen sekä muutoksen ja jatkuvuuden selittäminen	Opiskelija tunnistaa menneisyydestä asioita, jotka ovat muuttuneet tai pysyneet muuttumattomina jossakin kulttuurissa.	Opiskelija kuvailee yksilöllisesti ohjeistettuna, miksi joillain elämänalueilla toimittiin ennen toisin kuin nykyään eri kulttuurisissa konteksteissa.	Opiskelija osaa selittää tärkeitä ihmisen elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia sekä niiden syitä historiallisessa kontekstissa.	Opiskelija osaa analysoida tärkeitä ihmisen elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia sekä niiden syitä historiallisessa kontekstissa.
T8 ohjata opiskelijaa perehtymään eri kulttuureissa ja ihmisten ajattelussa tapahtuneisiin muutoksiin *Voidaan yhdistää T3:n arviointiin					Opiskelija nimeää muutokselle tai muuttumattomuudelle jonkin yksittäisen syyn.		Opiskelija kykenee arvioimaan eri kulttuureissa ja ihmisten ajattelussa tapahtuneiden muutosten syitä ja merkitystä.
T9 auttaa opiskelijaa oivaltamaan nykyisyyteen johtanutta	hi1	Opiskelija oppii hahmottamaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä sekä	Kehityksen ja ihmisen toiminnan perusteleminen	Opiskelija ohjatusti tunnistaa nykyisyyteen	Opiskelija ohjatusti osoittaa, miten ihmisen toiminnan	Opiskelija tunnistaa ihmisen toiminnan motiiveja sekä	Opiskelija osaa kuvailla nykyisyyteen johtanutta kehitystä ja

kehitystä sekä ihmisten motiiveja historian eri viitekehyksissä		selittämään ihmisen toiminnan tarkoituksia erilaisissa historiallisissa konteksteissa.		johtanutta kehitystä.	motiivi näkyy jossakin historian tapahtumassa tai ilmiössä.	sitä, miten ihmisten taustat ja historiallinen konteksti vaikuttavat niihin.	ihmisen toiminnan tarkoituksia historiallisessa viitekehyksessä.
T10 ohjata opiskelija tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja ja arvojännitteitä ja näissä tapahtuneita muutoksia	hi1	Opiskelija oppii tunnistamaan yhteiskunnan erilaisia arvoja ja niissä tapahtuneita muutoksia.	Yhteiskunnan arvot ja niiden muutokset	Opiskelija antaa ohjatusti esimerkin yhteiskunnan arvoista.	Opiskelija tunnistaa yhteiskunnan arvojen muutosta.	Opiskelija osaa kuvailla yhteiskunnan erilaisia arvoja ja niissä tapahtuneita muutoksia.	Opiskelija osaa eritellä yhteiskunnan erilaisia arvoja ja syitä niissä tapahtuneille muutoksille.
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja selittämään suomalaista kulttuuria, identiteettiä ja yhteiskuntaa sekä arvioimaan	hi1	Opiskelija oppii ymmärtämään ja selittämään suomalaista kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä arvioimaan tulevaisuutta.	Suomalaisen kulttuurin, kulttuuriperinnön ja yhteiskunnan toimintatapojen ymmärrys.	Opiskelija tunnistaa suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan ominaispiirteitä.	Opiskelija antaa esimerkkejä suomalaisen kulttuurin ominaispiirteistä sekä yhteiskunnan toiminnasta.	Opiskelija osaa kuvailla suomalaista kulttuuriperintöä ja selittää yhteiskunnan toimintaa.	Opiskelija osaa analysoida suomalaista kulttuuriperintöä ja eritellä yhteiskunnan toimintaa sekä arvioida tulevaisuutta.

tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla							
---	--	--	--	--	--	--	--

Yhteiskuntaoppi

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi yhteiskuntaopissa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppimisen arviointi eli formatiivinen arviointi on yhteiskuntaopissa opiskelijoita ohjaavaa ja kannustavaa. Monipuolisella palautteella opiskelijoita kannustetaan toimimaan aktiivisesti omissa lähiyhteisöissään ja soveltamaan käytännön arjessa yhteiskunnallista ja taloudellista osaamistaan. Arvioinnilla tuetaan yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen soveltamista sekä kiinnitetään huomiota siihen, miten monipuolisesti ja näkemyksiään perustellen opiskelijat oppivat rakentamaan omaa käsitystään yhteiskunnasta. Summatiivisessa arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijoiden monimuotoiset toiminnan ja osaamisen osoittamisen tavat.

Päätösarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut yhteiskuntaopin oppimäärän tavoitteet.

Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt yhteiskuntaopin tavoitteet ja niihin liittyvät päätösarvioinnin kriteerit. Päätösarvosana on yhteiskuntaopin tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanan 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan yhteiskuntaopin oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päätösarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy yhteiskuntaopin päätösarviointiin ja siitä muodostettavaan päätösarvosanaan. Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella yhteiskuntaopissa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylempien arvosanojen kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
T1 perehdyttää opiskelija demokraattisiin arvoihin ja toimintatapoihin sekä kannustaa häntä kehittämään vaikuttamistaitojaan eettisesti kestäväällä tavalla	yh1, yh2	Opiskelija oivaltaa demokraattisten arvojen ja toimintatapojen sekä yhteiskuntaa koskevan tiedon merkityksen yksilön ja yhteisön kannalta.		<i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			
Yhteiskuntataidot							
T2 antaa opiskelijalle valmiuksia seurata ajankohtaisia asioita ja tapahtumia mediasta ja	yh1, yh2	Opiskelija oppii seuraamaan ajankohtaisia asioita ja tapahtumia kriittisen medialukutaidon hengessä.	Yhteiskuntaa ja mediaa koskevat tiedot ja taidot	Opiskelija tunnistaa ohjatusti yhteiskuntaan liittyviä asioita. Opiskelija löytää ohjatusti	Opiskelija kuvailee esimerkkien avulla yhteiskunnan ilmiöitä ja toimintaa.	Opiskelija löytää eri lähteistä tietoa yhteiskunnasta ja havaitsee eroja tietolähteiden antamissa tiedoissa.	Opiskelija hankkii tietoa yhteiskunnasta eri lähteitä käyttäen sekä vertailee lähteiden tietoja

muualta sekä harjaannuttaa hänen kriittistä medialukutaitoaan				yhteiskuntaa koskevaa tietoa hänelle annetusta lähteestä.	Opiskelija löytää eri lähteistä tietoa yhteiskunnasta. Opiskelija antaa esimerkkejä median vaikutuksesta omassa elämässä ja yhteiskunnassa.	Opiskelija kuvailee median roolia yksilöiden elämässä ja yhteiskunnassa.	keskenään kriittisesti. Opiskelija osaa arvioida kriittisesti median toimintaa yhteiskunnassa.
T3 harjaannuttaa opiskelijan taitoja lukea ja ymmärtää erilaisia yhteiskunnallista tietoa sisältäviä aineistoja sekä muita tekstejä, kuvia, graafeja, lomakkeita ja esitteitä	yh1, yh2	Opiskelija oppii etsimään, ymmärtämään ja tulkitsemaan eri muodoissa olevaa yhteiskunnallista informaatiota.	Yhteiskunnallisen tiedon etsiminen ja tulkinta	Opiskelija tunnistaa yhteiskunnallista tietoa sisältäviä aineistoja ja lähteitä.	Opiskelija osaa ohjatusti etsiä ja tulkita erilaisia yhteiskunnallisia aineistoja ja lähteitä.	Opiskelija osaa tulkita erilaisia yhteiskunnallisia aineistoja ja lähteitä.	Opiskelija osaa etsiä yhteiskunnallista tietoa eri aineistoista ja lähteistä ja tulkita sitä.
T4 antaa opiskelijalle riittävät tiedot ja	yh2	Opiskelija oppii ymmärtämään yhteiskunnan	Yhteiskunnan rakenteet ja toiminta,	Opiskelija tunnistaa yksilön	Opiskelija antaa esimerkkejä yksilön	Opiskelija osaa kuvailla yhteiskunnan	Opiskelija osaa eritellä yhteiskunnan

<p>taidot kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa sekä perehdyttää hänet oikeusjärjestelmän perusteisiin</p>		<p>rakenteita, oikeusjärjestelmän periaatteita sekä kansalaisen oikeuksia ja velvollisuuksia</p>	<p>keskeiset lait sekä yksilön oikeudet ja velvollisuudet.</p>	<p>oikeuksia ja velvollisuuksia.</p>	<p>oikeuksista ja velvollisuuksista sekä yhteiskunnan toiminnasta.</p>	<p>rakenteita, antaa esimerkkejä oikeusvaltion keskeisestä lainsäädännöstä sekä yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista.</p>	<p>rakenteita, keskeistä lainsäädäntöä sekä kansalaisen oikeuksia, velvollisuuksia ja mahdollisuuksia.</p>
<p>T5 tutustuttaa opiskelija yhteiskunnan erilaisiin yhteisöihin ja vähemmistöryhmiin</p>	<p>yh1</p>	<p>Opiskelija osaa analysoida yhteiskunnan eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä</p>	<p>Erilaiset yhteisöt ja vähemmistöt yhteiskunnan osana</p>	<p>Opiskelija tunnistaa ohjatusti suomalaisessa yhteiskunnassa olevia yhteisöjä tai vähemmistöryhmiä.</p>	<p>Opiskelija antaa esimerkkejä suomalaisessa yhteiskunnassa olevista yhteisöistä tai vähemmistöryhmistä.</p>	<p>Opiskelija kuvailee erilaisia yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä sekä niiden asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa.</p>	<p>Opiskelija erittelee erilaisten väestöryhmien asemaan vaikuttavia tekijöitä yhteiskunnassa.</p>
<p>T6 perehdyttää opiskelija työelämässä vaadittaviin tietoihin, taitoihin, oikeuksiin ja</p>	<p>yh1, yh2</p>	<p>Opiskelija oppii toimimaan työelämätaitoja ja -valmiuksia omaavana kansalaisena sekä</p>		<p><i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan</i></p>			

velvollisuuksiin sekä antaa hänelle välineitä suunnitella omaa tulevaisuuttaan		suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan.		<i>kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			
Osallistuminen, vaikuttaminen ja yhteiskunnallisen tiedon soveltaminen							
T7 ohjata opiskelijaa ymmärtämään oman talouden ja kulutusvalintojen perusteita sekä julkisen talouden perusteita kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti	yh1	Opiskelija ymmärtää ja soveltaa kestävän talouden periaatteita yksilön ja kansantalouden näkökulmasta.		<i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			.
T8 tutustuttaa opiskelija yhteiskunnan tarjoamiin osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin	yh1	Opiskelija omaksuu ja hyödyntää yhteiskunnallisesa toiminnassa oleellisia tietoja ja taitoja.	Osallistuminen, vaikuttaminen ja järjestötoiminnan tuntemus	Opiskelija tunnistaa ohjatusti keinoja osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa.	Opiskelija antaa esimerkkejä tavoista osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnallises ti.	Opiskelija kuvailee ja vertailee erilaisia tapoja osallistua ja vaikuttaa yhteiskuntaan.	Opiskelija erittelee erilaisia tapoja osallistua ja vaikuttaa yhteiskuntaan.

sekä kolmannen sektorin toimintaan							Opiskelija perustelee monipuolisesti mielipiteitä yhteiskunnallisista aiheista.
T9 perehdyttää opiskelija oikeusvaltion toimintaan, vallan käyttöön ja perustuslainsäädäntöön sekä julkisiin ja yksityisiin palveluihin	yh1	Opiskelija ymmärtää ihmisoikeuksien merkityksen ja oikeusvaltion periaatteet sekä niiden kytkeytymisen suomalaiseen oikeusjärjestelmään ja vallan käyttöön.	Oikeusvaltion toiminnan, vallan käytön, perustuslainsäädännön sekä palvelujen tuntemus	Opiskelija tunnistaa joitain ihmisoikeuksia sekä oikeusvaltion keskeisiä periaatteita.	Opiskelija antaa esimerkkejä keskeisistä ihmisoikeuksista, oikeusvaltion periaatteista sekä palveluista.	Opiskelija osaa kuvailla oikeusvaltion toimintaa, vallankäytön ja lainsäädännön periaatteita sekä palveluita.	Opiskelija erittelee, miten ihmisoikeus- ja oikeusvaltioperiaatteet ilmenevät Suomessa ja maailmassa. Opiskelija osaa hankkia tietoa keskeisistä palveluista.
T10 auttaa opiskelijaa hahmottamaan työelämää ja sen vaatimia valmiuksia kuten koulutus, työkokemus ja kielitaito sekä	yh2	Opiskelija hahmottaa työelämää ja sen vaatimia valmiuksia ja osaamista sekä tiedostaa omat mahdollisuutensa työelämässä.	Työelämän tuntemus ja oman tulevaisuuden suunnittelu	Opiskelija tunnistaa joitain työelämässä vaadittavia taitoja, oikeuksia ja velvollisuuksia.	Opiskelija nimeää keskeisimpiä työelämätaitoja, oikeuksia ja velvollisuuksia sekä työelämän tarjoamia mahdollisuuksia.	Opiskelija osaa kuvailla työelämän tarjoamia mahdollisuuksia ja kykenee suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan.	Opiskelija osaa analysoida työelämän tarjoamia mahdollisuuksia kansalaisen oman tulevaisuuden kannalta.

ohjata häntä tiedostamaan omat mahdollisuutensa, oikeutensa ja velvollisuutensa työelämässä							
T11 tarjota opiskelijalle välineitä oman talouden ja elämän suunnitteluun sekä lisätä tietämystä kuluttajan oikeuksista ja velvollisuuksista	yh2	Opiskelija oppii oman talouden, järkevän kuluttamisen ja elämän suunnittelun periaatteet.	Oman talouden ja elämän suunnittelu sekä kuluttajana toimiminen	Opiskelija tunnistaa ohjatusti joitakin taloudellisen toiminnan muotoja (esim. kuluttaminen, säästäminen) sekä oman talouden ja elämänhallinnan perusasioita.	Opiskelija nimeää keinoja oman talouden ja elämän kestävään suunnitteluun. Opiskelija nimeää kuluttajan oikeuksia ja velvollisuuksia.	Opiskelija kuvailee kestävä ja vastuullisen taloudellisen toiminnan eri muotoja ja merkitystä omassa elämässään. Opiskelija osaa eritellä kuluttajan oikeuksia ja velvollisuuksia.	Opiskelija osaa arvioida kestävä taloutta ja sijoittamista sekä perustella erilaisia talouden ja kuluttamisen ratkaisuja yksilön ja yhteiskunnan näkökulmista. Opiskelija ymmärtää, mitä vaatimuksia kestävä tulevaisuus asettaa koti- ja kansantaloudelle

							sekä yksilön taloudenpidolle.
--	--	--	--	--	--	--	-------------------------------

Fysiikka

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi fysiikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Työskentelyn jäsentäminen pienemmiksi kokonaisuuksiksi, projekteiksi tai kokeellisiksi töiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Kokeellisen työskentelyn arviointi voi edetä hierarkisesti työskentelyn, havainnoinnin ja mittaamisen perustaidoista ohjeistettuihin tutkimustehtäviin ja lopulta avoimiin tutkimuksiin. Opiskelijoita ohjataan tunnistamaan omia ennakkotietojaan, -taitojaan ja -käsityksiään. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen ja kysymysten avulla. Kannustava palaute tukee erityisesti tutkimisen taitojen kehittymistä ja motivaation rakentumista. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja suunnataan huomiota kohti uusia kehittämishaasteita. Arviointi perustuu monimuotoisten tuotosten lisäksi työskentelyn havainnointiin. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista, aiheen rajaamista, tiedonhakuja, näkökulmien perustelemista, käsitteiden käyttöä, ilmaisun selkeyttä ja työn loppuun saattamista. Opiskelijoiden itsearviointitaitoja ja vertaispalautteen antamisen ja vastaanottamisen taitoja kehitetään osana formatiivista arviointia. Opettajan ja opiskelijoiden välisiä keskusteluja voidaan käyttää arvioinnin tukena.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut fysiikan oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt fysiikan tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on fysiikan tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan fysiikan oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy fysiikan päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella fysiikassa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Päätösarvioinnin kriteerien kuvaukset on kirjoitettu kumulatiivisesti, eli edellisen arvosanan osaaminen sisältyy seuraavan arvosanan osaamiseen, vaikkei tätä ole joka tavoitteen kohdalla erikseen kirjoitettu näkyviin.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Merkitys, arvot ja asenteet							
T1 kannustaa ja innostaa opiskelijaa fysiikan opiskeluun	fy1	Opiskelija kokee fysiikan opiskelun mielekkääksi.		<i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään fysiikan osaamisen	fy1	Opiskelija ymmärtää fysiikan osaamisen merkitystä	Fysiikan merkityksen ymmärtäminen.	Opiskelija tunnistaa joidenkin ilmiöiden liittymisen	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä arkisista tilanteista, joissa	Opiskelija selittää esimerkkien avulla, millaisista fysiikan tiedoista	Opiskelija selittää esimerkkien avulla, millaisista fysiikan tiedoista ja taidoista on

merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa		omassa elämässään, elinympäristössä ja yhteiskunnassa.		fysiikkaan sekä fysiikan osaamisen merkityksen joissakin ammateissa.	tarvitaan fysiikan tietoja ja taitoja. Opiskelija osaa nimetä ammatteja, joissa tarvitaan fysiikan osaamista.	ja taidoista on hyötyä omassa elinympäristössä. Opiskelija osaa antaa esimerkkejä fysiikan osaamisen merkityksestä eri ammateissa.	hyötyä omassa elämässä ja yhteiskunnassa. Opiskelija osaa perustella fysiikan osaamisen merkitystä eri ammateissa.
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään fysiikan osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan	fy1	Opiskelija ymmärtää fysiikan merkityksen kestävän tulevaisuuden rakentamisessa ja arvioi omia valintojaan kestävän tulevaisuuden kannalta.	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot fysiikan kannalta	Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä omista valinnoistaan, joilla on merkitystä kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä tilanteista, joissa fysiikkaa tarvitaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Opiskelija osaa nimetä joitakin hyviä ratkaisuja kestävän tulevaisuuden	Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla, miten fysiikkaa käytetään kestävän tulevaisuuden rakentamisessa ja vertailla siihen liittyviä erilaisia ratkaisuja.	Opiskelija perustelee esimerkkien avulla, miten fysiikkaa käytetään kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Opiskelija osaa selittää kestävän tulevaisuuden rakentamiseen liittyviä syy-

					rakentamisen kannalta.		seuraussuhteita ja perustella siihen liittyviä erilaisia ratkaisuja.
Tutkimisen taidot							
T4 kannustaa opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä	fy1	Opiskelija muodostaa tutkimuskysymyksiä tarkasteltavista ilmiöstä, toteuttaa kokeellisia tutkimuksia tai suunnittelee niitä ja tulkitsee tuloksia. Opiskelija työskentelee turvallisesti.	Tutkimuskysymysten muodostaminen, kokeellisten tutkimusten suunnittelu, toteuttaminen ja tulosten tulkitseminen. Turvallinen työskentely.	Opiskelija tunnistaa ilmiöitä, joihin liittyen voidaan kehittää tutkimuskysymyksiä.	Opiskelija muodostaa tarkasteltavaan aihepiiriin liittyviä yksinkertaisia kysymyksiä.	Opiskelija osaa muodostaa täsmennettyjä kysymyksiä tarkasteltavasta ilmiöstä.	Opiskelija muodostaa ja kehittää kysymyksiä tutkimusten lähtökohdiksi.
T5 ohjata opiskelijaa toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia, työskentelemään turvallisesti ja tulkitsemaan tuloksia		Opiskelija työskentelee turvallisesti sekä tekee havaintoja ja mittauksia ohjeiden mukaan. Opiskelija esittää ja tulkitsee tutkimusten tuloksia.	Opiskelija osallistuu kokeelliseen työskentelyyn havainnoimalla tutkimusten toteuttamista työturvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen ja pystyy ohjatusti	Opiskelija osaa tehdä havaintoja ja mittauksia suunnitelmaa noudattaen, tarvittaessa ohjatusti. Opiskelija työskentelee turvallisesti muiden kanssa.	Opiskelija työskentelee turvallisesti ja johdonmukaisesti, tarvittaessa itsenäisesti, sekä tekee havaintoja ja mittauksia tarkoituksenmukaisesti. Opiskelija käsittelee,		

				kertomaan havainnoistaan.	Opiskelija esittää tutkimusten tuloksia ohjeiden mukaisesti ja tekee yksinkertaisia johtopäätöksiä.		tulkitsee ja esittää tutkimusten tuloksia sekä perustelee tehtyjä johtopäätöksiä. Opiskelija osaa arvioida tuloksia.
T6 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen sekä tukea opiskelijan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	fy1	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa sekä simulaatioita omassa oppimisessaan.	Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	Opiskelija käyttää ohjatusti tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen. Opiskelija tutustuu johonkin oppimista tukevaan simulaatioon.	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen ohjeiden mukaisesti. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta ohjattuna.	Opiskelija osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa välineitä tai sovelluksia tiedon hankkimiseen. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta.	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa välineitä tai sovelluksia omatoimisesti tiedon ja mittaustulosten hankkimiseen. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta ja yleistyksiä simulaation avulla.
Fysiikan tiedot ja niiden käyttäminen							

T7 ohjata opiskelijaa käyttämään fysiikan käsitteitä täsmällisesti	fy1	Opiskelija käyttää fysiikan käsitteitä täsmällisesti.	Käsitteiden käyttö	Opiskelija selittää fysiikan ilmiöitä käyttäen joitakin fysiikan käsitteitä.	Opiskelija selittää fysiikan ilmiöitä käyttäen fysiikan keskeisiä käsitteitä.	Opiskelija selittää fysiikan ilmiöitä käyttäen fysiikan keskeisiä käsitteitä. Opiskelija osaa yhdistää toisiinsa ilmiön, siihen liittyvät ominaisuudet ja ominaisuuksia kuvaavat suureet.	Opiskelija selittää fysiikan ilmiöitä käyttäen fysiikan keskeisiä käsitteitä täsmällisesti. Opiskelija osaa yhdistää toisiinsa ilmiön, siihen liittyvät ominaisuudet ja ominaisuuksia kuvaavat suureet.
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä	fy1	Opiskelija käyttää erilaisia malleja ilmiöiden tarkastelussa.	Mallien käyttäminen	Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä ilmiöiden kuvaamisessa käytetyistä malleista.	Opiskelija käyttää yksinkertaisia malleja ilmiöiden kuvaamiseen ja ennusteiden tekemiseen.	Opiskelija käyttää yksinkertaisia malleja ja tekee niiden pohjalta ennusteita sekä osaa selittää, miten malli on muodostettu	Opiskelija käyttää malleja ja tekee niiden pohjalta ennusteita sekä osaa muodostaa mittaustuloksista yksinkertaisia malleja.

						mittaustuloksista . Opiskelija osaa arvioida mallin suhdetta todellisuuteen.	Opiskelija osaa arvioida mallin suhdetta todellisuuteen sekä mallin rajoituksia tai puutteita.
T9 ohjata opiskelijaa käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä	fy1	Opiskelija käyttää ja arvioi kriittisesti eri tietolähteitä.	Tietolähteiden käyttäminen	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ohjatusti.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ja valitsee yleisesti luotettavina pidettyjä tietolähteitä.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ja osaa pohtia tietolähteen luotettavuutta.
T10 ohjata opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta	fy1	Opiskelija hahmottaa luonnontieteellisen tiedon luonnetta.	Luonnontieteellisen tiedon luonteen hahmottaminen	Opiskelija osaa yhdistää kokeellisuuden fysiikan tapaan tuottaa luonnontieteellistä tietoa.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä luonnontieteellisistä tavoista tuottaa tietoa.	Opiskelija osaa kuvata fysiikkaan liittyvien esimerkkien avulla luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä.	Opiskelija osaa selittää perustellen fysiikkaan liittyvien esimerkkien avulla luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä.

T11 ohjata opiskelijaa saavuttamaan riittävät tiedolliset valmiudet jatko-opintoja varten energiasta ja sähköstä	fy1	Opiskelija saavuttaa riittävät tiedolliset valmiudet jatko-opintoja varten energiasta ja sähköstä.	Tiedollisten jatko-opintovalmiuksien saavuttaminen	Opiskelija tunnistaa joitakin energiaan ja sähköön liittyviä käsitteitä, ilmiöitä ja suureita tutuissa tilanteissa.	Opiskelija osaa käyttää joitakin energiaan ja sähköön liittyviä keskeisiä käsitteitä, olioita, ilmiöitä, ominaisuuksia, suureita, malleja ja lakeja tutuissa tilanteissa.	Opiskelija osaa käyttää energiaan ja sähköön liittyviä keskeisiä käsitteitä, olioita, ilmiöitä, ominaisuuksia, suureita, malleja ja lakeja tutuissa tilanteissa.	Opiskelija osaa käyttää energiaan ja sähköön liittyviä keskeisiä käsitteitä, olioita, ilmiöitä, ominaisuuksia, suureita, malleja ja lakeja tutuissa ja soveltavissa tilanteissa.
T12 ohjata opiskelijaa soveltamaan fysiikan tietojaan ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua fysiikan soveltamiseen	fy1	Opiskelija soveltaa fysiikan tietojaan ja taitojaan eri tilanteissa.		<i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Arvioitava osaaminen sisältyy muiden tavoitteiden osaamisen kuvauksiin.</i>			

erilaisissa tilanteissa							
-------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Kemia

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi kemiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Työskentelyn jäsentäminen pienemmiksi kokonaisuuksiksi, projekteiksi tai kokeellisiksi töiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Kokeellisen työskentelyn arviointi voi edetä hierarkisesti turvallisen työskentelyn periaatteista taitotehtäviin ja suljetuista tutkimustehtävistä aina avoimiin tutkimuksiin asti. Opiskelijoita ohjataan tunnistamaan omia ennakkotietojaan, -taitojaan ja -käsityksiään. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen ja kysymysten avulla. Kannustava palaute tukee erityisesti tutkimisen taitojen kehittymistä ja motivaation rakentumista. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja suunnataan huomiota kohti uusia kehittämishaasteita. Arviointi perustuu monimuotoisten tuotosten lisäksi työskentelyn havainnointiin. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista, aiheen rajaamista, tiedonhakua, näkökulmien perustelemista, käsitteiden käyttöä, ilmaisun selkeyttä ja työn loppuun saattamista. Opiskelijoiden itsearviointitaitoja ja vertaispalautteen antamisen ja vastaanottamisen taitoja kehitetään osana formatiivista arviointia. Opettajan ja opiskelijoiden välisiä keskusteluja voidaan käyttää arvioinnin tukena.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut kemian oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt kemian tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on kemian tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan kemian oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy kemian päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella kemiassa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Päätösarvioinnin kriteerien kuvaukset on kirjoitettu kumulatiivisesti, eli edellisen arvosanan osaaminen sisältyy seuraavan arvosanan osaamiseen, vaikkei tätä ole joka tavoitteen kohdalla erikseen kirjoitettu näkyviin.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Merkitys, arvot ja asenteet							
T1 kannustaa ja innostaa opiskelijaa kemian opiskeluun	ke1	Opiskelija kokee kemian opiskelun mielekkääksi.		<i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan kemian opiskelusta osana oman oppimisensa arviointia.</i>			

<p>T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään kemian osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa</p>	<p>ke1</p>	<p>Opiskelija ymmärtää kemian osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa.</p>	<p>Kemian merkityksen ymmärtäminen.</p>	<p>Opiskelija tunnistaa joidenkin ilmiöiden liittymisen kemiaan sekä kemian osaamisen merkityksen joissakin ammateissa.</p>	<p>Opiskelija osaa antaa esimerkkejä arkisista tilanteista, joissa tarvitaan kemian tietoja ja taitoja.</p> <p>Opiskelija osaa nimetä ammatteja, joissa tarvitaan kemian osaamista.</p>	<p>Opiskelija selittää esimerkkien avulla, millaisista kemian tiedoista ja taidoista on hyötyä omassa elinympäristössä.</p> <p>Opiskelija osaa antaa esimerkkejä kemian osaamisen merkityksestä eri ammateissa.</p>	<p>Opiskelija selittää esimerkkien avulla, millaisista kemian tiedoista ja taidoista on hyötyä omassa elämässä ja yhteiskunnassa.</p> <p>Opiskelija osaa perustella kemian osaamisen merkitystä eri ammateissa.</p>
<p>T3 ohjata opiskelijaa käyttämään kemian osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan</p>	<p>ke1</p>	<p>Opiskelija ymmärtää kemian merkityksen kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioi omia valintojaan kestävän</p>	<p>Kestävän kehityksen tiedot ja taidot kemian kannalta</p>	<p>Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä omista valinnoistaan, joilla on merkitystä kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.</p>	<p>Opiskelija osaa antaa esimerkkejä tilanteista, joissa kemiaa tarvitaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.</p>	<p>Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla, miten kemiaa käytetään kestävän tulevaisuuden rakentamisessa ja vertailla siihen</p>	<p>Opiskelija perustelee esimerkkien avulla, miten kemiaa käytetään kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.</p>

		tulevaisuuden kannalta.			Opiskelija osaa nimetä joitakin hyviä ratkaisuja kestävän tulevaisuuden rakentamisen kannalta.	liittyviä erilaisia ratkaisuja.	Opiskelija osaa selittää kestävän tulevaisuuden rakentamiseen liittyviä syy-seuraussuhteita ja perustella siihen liittyviä erilaisia ratkaisuja.
--	--	-------------------------	--	--	--	---------------------------------	--

Tutkimisen taidot

T4 kannustaa opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä	ke1	Opiskelija muodostaa tutkimuskysymyksiä tarkasteltavista ilmiöstä, toteuttaa kokeellisia tutkimuksia tai suunnittelee niitä ja tulkitsee tuloksia.	Tutkimuskysymysten muodostaminen, kokeellisten tutkimusten suunnittelu, toteuttaminen ja tulosten tulkitseminen. Turvallinen työskentely.	Opiskelija tunnistaa ilmiöitä, joihin liittyen voidaan kehittää tutkimuskysymyksiä. Opiskelija osallistuu kokeelliseen työskentelyyn havainnoimalla tutkimusten toteuttamista	Opiskelija muodostaa tarkasteltavaan aihepiiriin liittyviä yksinkertaisia kysymyksiä. Opiskelija osaa tehdä havaintoja ja mittauksia suunnitelmaa noudattaen, tarvittaessa ohjatusti.	Opiskelija osaa muodostaa täsmennettyjä kysymyksiä tarkasteltavasta ilmiöstä. Opiskelija hallitsee perustyötaidot, työskentelee turvallisesti sekä tekee havaintoja ja mittauksia	Opiskelija muodostaa ja kehittää kysymyksiä tutkimusten lähtökohdiksi. Opiskelija työskentelee turvallisesti ja johdonmukaisesti, tarvittaessa itsenäisesti, sekä tekee havaintoja ja mittauksia
T5 ohjata opiskelijaa toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia, työskentelemään turvallisesti ja							

tulkitsemaan tuloksia		Opiskelija työskentelee turvallisesti.		työturvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen ja pystyy ohjatusti kertomaan havainnoistaan.	Opiskelija työskentelee turvallisesti muiden kanssa. Opiskelija esittää tutkimusten tuloksia ohjeiden mukaisesti ja tekee yksinkertaisia johtopäätöksiä.	ohjeiden mukaan. Opiskelija esittää ja tulkitsee tutkimusten tuloksia.	tarkoituksen mukaisesti. Opiskelija käsittelee, tulkitsee ja esittää tutkimusten tuloksia sekä perustelee tehtyjä johtopäätöksiä. Opiskelija osaa arvioida tuloksia.
T6 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen, tukea opiskelijan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	ke1	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa sekä simulaatioita omassa oppimisessaan.	Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	Opiskelija käyttää ohjatusti tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen. Opiskelija tutustuu johonkin oppimista	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen ohjeiden mukaisesti. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta ohjattuna.	Opiskelija osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa välineitä tai sovelluksia tiedon hankkimiseen. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta.	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa välineitä tai sovelluksia omatoimisesti tiedon ja mittaustulosten hankkimiseen.

				tukevaan simulaatioon.			Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta ja yleistyksiä simulaation avulla.
Kemian tiedot ja niiden käyttäminen							
T7 ohjata opiskelijaa käyttämään kemian käsitteitä täsmällisesti	ke1	Opiskelija käyttää kemian käsitteitä täsmällisesti.	Käsitteiden käyttö	Opiskelija selittää kemian ilmiöitä käyttäen joitakin kemian käsitteitä.	Opiskelija selittää kemian ilmiöitä käyttäen kemian keskeisiä käsitteitä.	Opiskelija selittää kemian ilmiöitä kemian keskeisten käsitteiden avulla ja ymmärtää käsitteiden välisiä yhteyksiä.	Opiskelija selittää kemian ilmiöitä käyttäen kemian keskeisiä käsitteitä täsmällisesti ja ymmärtää käsitteiden välisiä yhteyksiä.
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään erilaisia malleja kuvaamaan ja selittämään aineen	ke1	Opiskelija käyttää erilaisia malleja aineen rakenteen ja kemiallisten ilmiöiden tarkastelussa.	Mallien käyttäminen	Opiskelija tunnistaa, että malleja käytetään aineen kuvaamisessa.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä, joissa aineen rakennetta ja kemiallisia	Opiskelija osaa kuvata aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä erilaisilla malleilla.	Opiskelija osaa kuvata ja selittää aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä

rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä					ilmiöitä kuvataan malleilla.	Opiskelija osaa arvioida mallin suhdetta todellisuuteen.	käyttämällä erilaisia malleja. Opiskelija osaa arvioida mallin suhdetta todellisuuteen sekä mallin rajoituksia tai puutteita.
T9 ohjata opiskelijaa käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä	ke1	Opiskelija käyttää ja arvioi kriittisesti eri tietolähteitä.	Tietolähteiden käyttäminen	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ohjatusti.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ja valitsee yleisesti luotettavina pidettyjä tietolähteitä.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ja osaa pohtia tietolähteen luotettavuutta.
T10 ohjata opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta	ke1	Opiskelija hahmottaa luonnontieteellisen tiedon luonnetta.	Luonnontieteellisen tiedon luonteen hahmottaminen	Opiskelija osaa yhdistää kokeellisuuden kemian tapaan tuottaa luonnontieteellistä tietoa.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä luonnontieteellisistä tavoista tuottaa tietoa.	Opiskelija osaa kuvata kemiaan liittyvien esimerkkien avulla luonnontieteellisen tiedon	Opiskelija osaa selittää perustellen kemiaan liittyvien esimerkkien avulla luonnontieteellisen tiedon

						luonnetta ja kehittymistä.	luonnetta ja kehittymistä.
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään peruseriaatteita aineen ominaisuuksista, rakenteesta ja aineiden muutoksista	ke1	Opiskelija ymmärtää peruseriaatteita aineen ominaisuuksista, rakenteesta ja aineiden muutoksista.	Tiedollisten jatko-opintovalmiuksien saavuttaminen	Opiskelija tunnistaa joitakin aineen ominaisuuksiin, rakenteeseen ja aineiden muutoksiin liittyviä käsitteitä ja ilmiöitä tutuissa tilanteissa.	Opiskelija osaa käyttää joitakin aineen ominaisuuksien, rakenteiden ja aineiden muutosten keskeisiä käsitteitä, ilmiöitä ja malleja tutuissa tilanteissa.	Opiskelija osaa käyttää aineen ominaisuuksien, rakenteiden ja aineiden muutosten keskeisiä käsitteitä, ilmiöitä ja malleja tutuissa tilanteissa.	Opiskelija osaa käyttää aineen ominaisuuksien, rakenteiden ja aineiden muutosten keskeisiä käsitteitä, ilmiöitä ja malleja tutuissa ja soveltavissa tilanteissa.
T12 ohjata opiskelijaa soveltamaan kemian tietojään ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia	ke1	Opiskelija soveltaa kemian tietojään ja taitojaan eri tilanteissa.		<i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Arvioitava osaaminen sisältyy muiden tavoitteiden osaamisen kuvauksiin.</i>			

tutustua kemian soveltamiseen erilaisissa tilanteissa							
---	--	--	--	--	--	--	--

Biologia

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi biologiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Biologian opetuksessa kannustava ja rakentava palaute eli formatiivinen arviointi tukee opintojen aikana opiskelijoiden motivaation rakentumista, tutkimustaitojen kehittymistä sekä auttaa jokaista löytämään omat vahvuutensa. Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumuksesta suhteessa asetettuihin biologian tavoitteisiin. Palautteen avulla opiskelijoita rohkaistaan toimimaan aktiivisesti ja vastuullisesti omassa lähiympäristössä ja soveltamaan käytännössä oppimaansa biologista tietoa. Biologian summatiivisessa arvioinnissa opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Arviointi kohdistuu sekä opiskelijan tiedolliseen osaamiseen että biologisiin taitoihin erilaisissa oppimistilanteissa ja -ympäristöissä. Opettaja seuraa opiskelijan taitoa tehdä havainnot, kerätä, käsitellä, tulkita, arvioida ja esittää erilaisia aineistoja. Lisäksi arvioidaan opiskelijan taitoa käyttää biologialle ominaista välineistöä, tieto- ja viestintäteknologiaa sekä taitoa toteuttaa pienimuotoisia kokeita ja tutkimuksia koulussa ja sen ulkopuolella. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on osaltaan kehittää jokaisen opiskelijan työskentelytaitoja.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut biologian oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt biologian tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on biologian tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan biologian oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy biologian päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella biologiassa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Biologiassa kussakin kriteerikuvauksessa ilmaistaan myös alemman arvosanan osaaminen.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Biologinen tieto ja ymmärrys							
T1 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä vertailemaan erilaisia ekosysteemejä ja tunnistamaan lajeja	bi1	Opiskelija syventää tietoaan ekosysteemin perusrakenteesta ja toiminnasta. Hän oppii vertailemaan erilaisia ekosysteemejä. Opiskelija oppii tunnistamaan lajeja.	Ekosysteemin rakenteen ja toiminnan ymmärtäminen	Opiskelija osaa luokitella ekosysteemin osia elollisiin ja elottomiin. Opiskelija rakentaa yksinkertaisen ravintoketjun esimerkkilajeista . Opiskelija tunnistaa ja nimeää joitakin	Opiskelija osaa luokitella ja nimetä ekosysteemin osia ja kertoa niiden toiminnasta. Opiskelija tunnistaa erilaisia ekosysteemejä. Opiskelija tunnistaa ja nimeää	Opiskelija osaa kuvailla ja kertoa ekosysteemin perusrakenteen ja toiminnan. Opiskelija tunnistaa ja nimeää erilaisia ekosysteemejä. Opiskelija tunnistaa ja nimeää lajeja eri ekosysteemeistä.	Opiskelija osaa selittää ja perustella ekosysteemin perusrakenteen ja toiminnan. Opiskelija tunnistaa, nimeää ja vertailee eri ekosysteemejä. Opiskelija tunnistaa ja nimeää

				lähiympäristön lajeja.	lähiympäristön lajeja.		monipuolisesti lajeja eri ekosysteemeistä.
T2 auttaa opiskelijaa kuvailemaan eliöiden rakenteita ja elintoimintoja sekä ymmärtämään eliökunnan rakennetta	bi1	Opiskelija oppii kuvailemaan eliöiden rakenteita ja elintoimintoja. Hän oppii luokittelemaan eliöitä eri eliökuntiin ja antamaan esimerkkejä kullekin kunnalle tyypillisistä piirteistä.	Eliökunnan rakenteen sekä eliöiden rakenteen ja elintoimintojen ymmärtäminen	Opiskelija osaa nimetä eliökunnat sekä eri eliöryhmille yhteisiä perusrakenteita ja toimintoja ohjattuna.	Opiskelija osaa nimetä eliökunnat. Opiskelija nimeää ja vertailee eliöiden perusrakenteita ja kuvailee elintoimintoja.	Opiskelija osaa nimetä eliökunnat ja kuvailla eliökunnan luokittelun periaatteita. Opiskelija nimeää ja vertailee eliöiden perusrakenteita sekä kertoo eliöiden elintoiminnoista ja niiden tehtävistä.	Opiskelija osaa nimetä eliökunnat ja perustella eliökunnan luokittelun periaatteita. Opiskelija tunnistaa, luokittelee ja vertailee keskeisimpiä eliöryhmiä. Opiskelija nimeää ja vertailee eliöiden rakenteita sekä selittää eliöiden elintoimintoja ja niiden tehtäviä.

<p>T3 ohjata opiskelijaa ymmärtämään eliöiden sopeutumista elinympäristöihin ja luonnon monimuotoisuutta</p>	<p>bi1</p>	<p>Opiskelija oppii tarkastelemaan eliöiden sopeutumista eri elinympäristöihin ja ymmärtämään luonnon monimuotoisuutta.</p>	<p>Eliöiden sopeutumisen ja elinympäristöjen monimuotoisuuden ymmärtäminen</p>	<p>Opiskelija osaa tunnistaa erilaisissa elinympäristöissä elävien eliöiden ominaisuuksia ohjattuna.</p> <p>Opiskelija antaa joitakin esimerkkejä erilaisissa elinympäristöissä elävistä eliöistä.</p>	<p>Opiskelija osaa kuvailla, miten lajit sopeutuvat eri elinympäristöihin.</p> <p>Opiskelija kertoo, mitä monimuotoisuus tarkoittaa.</p>	<p>Opiskelija osaa kertoa ja antaa esimerkkejä lajien esiintymisestä ja lajien sopeutumista eri elinympäristöihin.</p> <p>Opiskelija kertoo, miksi monimuotoisuus on tärkeää.</p>	<p>Opiskelija osaa selittää eliöiden sopeutumista eri elinympäristöihin ja kertoo sopeutumiseen liittyviä syy-seuraussuhteita.</p> <p>Opiskelija perustelee, miksi monimuotoisuus on tärkeää.</p>
<p>T4 auttaa opiskelijaa ymmärtämään perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteita</p>	<p>bi1</p>	<p>Opiskelija oppii perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteet.</p>	<p>Perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteiden hahmottaminen</p>	<p>Opiskelija osaa kertoa, että yksilön ominaisuuksiin vaikuttavat sekä perimä että ympäristö.</p> <p>Opiskelija kertoo, että eliöt ovat kehittyneet evoluution tuloksena.</p>	<p>Opiskelija osaa antaa esimerkkejä perimän ja ympäristön vaikutuksista yksilön ominaisuuksiin.</p> <p>Opiskelija kuvailee, miten elämä ja monimuotoisuus</p>	<p>Opiskelija osaa antaa esimerkkejä perimän ja ympäristön vaikutuksesta yksilön ominaisuuksiin.</p> <p>Opiskelija kuvailee, miten elämä ja monimuotoisuus</p>	<p>Opiskelija osaa selittää perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksen yksilön ominaisuuksien muodostumisessa ja soveltaa osaamistaan käytännön esimerkkeihin.</p>

					ovat kehittyneet evoluution kautta.	ovat kehittyneet evoluution kautta. Opiskelija selittää perinnöllisyyden ja evoluution yhteyden.	Opiskelija kuvailee, miten elämä ja monimuotoisuus ovat kehittyneet evoluution kautta, ja antaa esimerkkejä evoluutiosta jatkuvana prosessina. Opiskelija selittää perinnöllisyyden ja evoluution yhteyden esimerkkien avulla.
T5 ohjata opiskelijaa arvioimaan luonnonympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ihmisen vaikutusta ympäristöön	bi1	Opiskelija oppii ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristössä tapahtuviin muutoksiin.	Luonnonympäristössä tapahtuvien muutosten havainnointi	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristöön.	Opiskelija osaa kuvailla ja antaa esimerkkejä ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristöön.	Opiskelija osaa kertoa ja antaa esimerkkejä ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristöön.	Opiskelija osaa perustella, miten ihmisen toiminta vaikuttaa ympäristöön ja tarkastelee muutosten seurauksia.

		Opiskelija ymmärtää biologian merkityksen kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.		Opiskelija luettelee kestävän kehityksen osa-alueet.	Opiskelija kuvailee kestävän kehityksen osa-alueet ja antaa joitakin esimerkkejä kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi.	Opiskelija kuvailee kestävän kehityksen osa-alueet ja antaa esimerkkejä kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi biologian näkökulmasta.	Opiskelija selittää syy-seuraussuhteita kestävän tulevaisuuden rakentamisessa ja perustelee näkemyksensä biologisen tiedon pohjalta.
--	--	--	--	--	---	---	--

Biologiset taidot

T6 ohjata opiskelijaa kehittämään luonnontieteellistä ajattelutaitoa sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä	bi1	Opiskelija oppii biologiaan liittyviä syy- ja seuraussuhteita.	Luonnontieteellinen ajattelutaito	Opiskelija osaa käyttää joitakin biologian peruskäsitteitä ja liittää niitä annettuihin biologian ilmiöihin. Opiskelija kertoo oppimastaan	Opiskelija osaa käyttää biologisia peruskäsitteitä. Opiskelija esittää oppimansa biologisen ilmiön omin sanoin ja valitsee sopivan tavan tiedon esittämiseen.	Opiskelija osaa käyttää biologisia käsitteitä tarkoituksenmukaisesti. Opiskelija esittää oppimansa asian omin sanoin biologialle ominaisella	Opiskelija osaa käyttää biologisia käsitteitä tarkoituksenmukaisesti. Opiskelija esittää oppimansa asian omin sanoin jäsennellysti biologialle
---	-----	--	-----------------------------------	---	--	---	---

				biologisesta ilmiöstä yksinkertaisesti omin sanoin ohjattuna.	Opiskelija asettaa yksinkertaisia kysymyksiä luonnosta ja luonnonilmiöistä.	tavalla sekä valitsee sopivan tavan tiedon esittämiseen. Opiskelija esittää joitakin mielekkäitä kysymyksiä luonnosta ja luonnonilmiöistä sekä kertoo luonnontieteellisiä syys-seuraussuhteita.	ominaisella tavalla sekä valitsee sopivan tavan tiedon esittämiseen. Opiskelija esittää mielekkäitä kysymyksiä luonnosta ja luonnonilmiöistä sekä selittää ja perustelee luonnontieteellisiä syy-seuraussuhteita.
T7 ohjata opiskelijaa tekemään pienimuotoisia tutkimuksia ja antaa mahdollisuus käyttää biologian tutkimusvälineistöä ja tieto- ja	bi1	Opiskelija oppii käyttämään biologista tutkimusvälineistöä. Opiskelija oppii hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologiaa ja erilaisia	Biologisen tutkimuksen tekeminen	Opiskelija osallistuu kokeelliseen työskentelyyn. Opiskelija osaa antaa esimerkkejä joistakin biologian	Opiskelija osaa työskennellä turvallisesti ohjattuna. Opiskelija käyttää biologian tutkimusvälineistöä ohjeen mukaan.	Opiskelija osaa työskennellä turvallisesti. Opiskelija käyttää tarkoituksenmukaisesti biologian tutkimusvälineistöä.	Opiskelija osaa työskennellä itsenäisesti ja tavoitteellisesti. Opiskelija käyttää biologian tutkimusvälineistöä ja arvioi eri biologian tutkimusvälineist

viestintäteknologiaa		tietolähteitä biologian opiskelussa.		<p>tutkimusvälineitä ohjattuna.</p> <p>Opiskelija osaa etsiä biologista tietoa ohjatusti.</p> <p>Opiskelija osallistuu biologisen tutkimuksen tekoon ja kertoo, mitä tutkimuksessa on tehty</p>	<p>Opiskelija hakee biologista tietoa muutamasta erilaisesta tietolähteestä.</p> <p>Opiskelija osaa havainnoida kokeellista työskentelyä.</p> <p>Opiskelija tekee pienimuotoisen biologisen tutkimuksen ohjatusti.</p>	<p>Opiskelija hakee biologista tietoa erilaisista tietolähteistä sekä valitsee joitakin luotettavia tietolähteitä.</p> <p>Opiskelija osaa havainnoida ja tallentaa keräämiään tietoja</p> <p>Opiskelija osaa tehdä pienimuotoisen biologisen tutkimuksen ohjeen mukaan.</p>	<p>ön soveltuvuutta työskentelyyn.</p> <p>Opiskelija hakee biologista tietoa erilaisista tietolähteistä sekä arvioi tietolähteiden luotettavuutta ja soveltuvuutta.</p> <p>Opiskelija osaa havainnoida ja tallentaa keräämiään tietoja tarkoituksenmukaisesti.</p> <p>Opiskelija osaa tehdä pienimuotoisen biologisen tutkimuksen ja raportoi sen tuloksia.</p>
----------------------	--	--------------------------------------	--	---	--	---	---

T8 auttaa opiskelijaa soveltamaan biologian tietoja ja taitoja omassa elämässään	bi1	Opiskelija oppii antamaan esimerkkejä siitä, kuinka biologisia tietoja ja taitoja voidaan hyödyntää omassa elämässä.	Biologisten tietojen ja taitojen soveltaminen arjessa	Opiskelija osaa kertoa esimerkkejä siitä, miten omat valinnat vaikuttavat omaan elämään.	Opiskelija osaa kertoa biologisen tiedon pohjalta esimerkkejä siitä, miten omat valinnat vaikuttavat omaan elämään.	Opiskelija osaa kertoa ja antaa esimerkkejä miten biologisia tietoja ja taitoja voi soveltaa omassa elämässä	Opiskelija osaa pohtia ja perustella, miten biologisia tietoja voi soveltaa omassa elämässään.
Biologian asenne- ja arvotavoitteet							
T9 ohjata opiskelijaa syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan opiskelijan luontosuhdetta ja ympäristötietoutta	bi1	Opiskelija oppii kiinnostumaan luonnosta ja sen ilmiöistä. Opiskelijan luontosuhde vahvistuu.		<i>Ei käytetä arvosanan muodostumisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			

<p>T10 innostaa opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi</p>	<p>bi1</p>	<p>Opiskelija innostuu vaikuttamaan ja toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi.</p>		<p><i>Ei käytetä arvosanan muodostumisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</i></p>			
---	------------	---	--	--	--	--	--

Maantieto

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi maantiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Maantiedon opetuksessa kannustava ja rakentava palaute eli formatiivinen arviointi tukee opintojen aikana opiskelijoiden motivaation rakentumista, tutkimustaitojen kehittymistä sekä auttaa opiskelijoita löytämään omat vahvuutensa. Opiskelijalle annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin maantiedon tavoitteisiin. Palautteen avulla opiskelijoita rohkaistaan toimimaan aktiivisesti ja vastuullisesti omassa lähiympäristössä ja soveltamaan käytännössä oppimaansa tietoa. Maantiedon summatiivisessa arvioinnissa opiskelijalla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Arviointi kohdistuu sekä opiskelijoiden tiedolliseen osaamiseen että maantiedon taitoihin, kuten geomediataitoihin ja tiedon kriittiseen arviointitaitoon. Lisäksi arvioidaan taitoa käyttää maantiedolle ominaista välineistöä sekä tieto- ja viestintäteknologiaa. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on osaltaan kehittää jokaisen opiskelijan työskentelytaitoja.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut maantiedon oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt maantiedon tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on maantiedon tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan maantiedon oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy maantiedon päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella maantiedossa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylempään arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
-------------------	--------	---	------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------

		tavoitteet					
Maantieteellinen tieto ja ymmärrys							
T1 tukea opiskelijan jäsenytyneen karttakuvan rakentumista maapallosta	ge1	Opiskelija oppii hahmottamaan maapallon karttakuvan ja sen peruspiirteet. Opiskelija oppii keskeisten kohteiden sijainnin ja nimistön.	Maapallon karttakuvan hahmottaminen ja keskeinen paikannimistö	Opiskelija osaa kertoa maanosan ja valtion eron. Opiskelija nimeää kartalta valtameret ja maanosat.	Opiskelija osaa nimetä joitakin kaupunkeja ja keskeisimpiä kohteita Suomesta sekä valtioita Euroopasta ja muualta maailmasta sekä tietää nimeämiensä kohteiden ja valtioiden sijainnin.	Opiskelija osaa maapallon karttakuvan peruspiirteet, kuten vuoristoja, niemimaita, salmia, sekä tietää keskeisten kohteiden sijainnin ja nimistön.	Opiskelija osaa käyttää karttakuvan peruspiirteitä tarkoituksenmukaisesti, kuten soveltaa kohteiden sijaintia ja nimistöä maantieteellisten ilmiöiden kuvailussa ja selittämisessä.
T2 ohjata opiskelijaa tutkimaan luonnon- ja kulttuurimaantieteellisiä ilmiöitä	ge1	Opiskelija oppii luonnon- ja kulttuurimaantieteellisiä ilmiöitä.	Luonnon- ja kulttuurimaantieteellisten ilmiöiden ymmärtäminen	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä maapallon muodon ja liikkeiden aiheuttamista	Opiskelija osaa kertoa maapallon muodon ja liikkeiden aiheuttamista ilmiöistä esimerkkien avulla.	Opiskelija osaa selittää maapallon muodon ja liikkeiden aiheuttamia ilmiöitä	Opiskelija ymmärtää Maan planetaarisuuden sekä osaa selittää maapallon muodon ja liikkeiden

				<p>ilmiöistä ohjattuna.</p> <p>Opiskelija osaa nimetä joitakin ihmismaantieteellisiä ilmiöitä, kuten väestö, elinkeinot, liikennemuodot ja matkailu Suomessa ja muualla maailmassa ohjattuna.</p>	<p>Opiskelija nimeää lämpövyöhykkeet .</p> <p>Opiskelija nimeää ja antaa esimerkkejä joistakin ilmasto- ja kasvillisuusalueista.</p> <p>Opiskelija osaa nimetä ja antaa esimerkkejä ihmismaantieteellisistä ilmiöistä Suomessa ja muualla maailmassa</p>	<p>esimerkkien avulla.</p> <p>Opiskelija nimeää ja sijoittaa kartalle keskeisimmät maapallon ilmasto- ja kasvillisuusalueet ja kertoo jotakin niiden syntyyn vaikuttavista tekijöistä.</p> <p>Opiskelija osaa kuvailla luonnonmaisemaa.</p> <p>Opiskelija osaa kertoa ihmismaantieteellisistä ilmiöistä sekä kuvata kulttuurimaisemien vaihtelua Suomessa ja</p>	<p>aiheuttamia ilmiöitä.</p> <p>Opiskelija osaa vertailla maapallon keskeisimpiä ilmasto- ja kasvillisuusalueita ja selittää niiden syntyyn vaikuttavista tekijöistä.</p> <p>Opiskelija osaa kuvailla luonnonmaisemaa ja selittää niiden syntyyn vaikuttaneista tekijöistä.</p> <p>Opiskelija osaa selittää erilaisista ihmismaantieteellisistä ilmiöistä Suomessa ja muualla</p>
--	--	--	--	---	--	--	---

						muualla maailmassa.	maailmassa ja perustella syntyvät vaikuttaneita tekijöitä. Opiskelija osaa vertailla kulttuurimaisemiä eri alueilla.
T3 kannustaa opiskelijaa pohtimaan ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta sekä ymmärtämään luonnonvarojen kestävä käytön merkitys	ge1	Opiskelija oppii ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta. Opiskelija ymmärtää luonnonvarojen kestävä käytön merkityksen.	Luonnon ja ihmisen toiminnan välisen vuorovaikutuksen ymmärtäminen sekä luonnonvarojen kestävä käyttö	Opiskelija osaa tunnistaa, miten luonnonympäristö vaikuttaa ihmisen toimintaan, kuten elinkeinoihin ohjattuna. Opiskelija nimeää erilaisia luonnonvaroja.	Opiskelija osaa kuvailla, miten luonnonympäristö vaikuttaa ihmisen toimintaan. Opiskelija luokittelee luonnonvaroja niiden kestävyysnäkökulmasta.	Opiskelija osaa kertoa, miten luonnonympäristö vaikuttaa ihmisen toimintaan Suomessa ja eri puolilla maapalloa. Opiskelija kertoo, miksi luonnonvarojen kestävä käyttö on tärkeää.	Opiskelija osaa selittää, miten luonnonympäristö vaikuttaa ihmisen toimintaan ja nimeää alueellisia esimerkkejä niistä. Opiskelija osaa selittää luonnonvarojen kestävä käytön ja ympäristöongelmat

							ien suhteita ja perustella luonnonvarjojen kestävän käytön merkityksen.
Maantieteelliset taidot							
T4 ohjata opiskelijaa kehittämään maantieteellistä ajattelutaitoa sekä kykyä esittää maantieteellisiä kysymyksiä	ge1	Opiskelija oppii maantieteellisiä ajattelutaitoja. Opiskelija oppii esittämään maantieteellisiä kysymyksiä.	Maantieteellinen ajattelutaito	Opiskelija osaa tunnistaa eri aluetasoja, kuten oma lähiympäristö, kunta, Suomi, Eurooppa ja koko maailma.	Opiskelija osaa kuvailla erilaisia aluetasoja. Opiskelija muodostaa tarkasteltavaan aihepiiriin liittyviä yksinkertaisia maantieteellisiä kysymyksiä.	Opiskelija osaa kuvailla alueiden välisiä eroja joillakin aluetasoilla. Opiskelija osaa esittää maantieteellisiä kysymyksiä ja pohtia vastauksia niihin.	Opiskelija vertailee maantieteellisiä ilmiöitä eri aluetasoilla ja selittää syitä alueiden välisiin eroihin. Opiskelija esittää perusteltuja maantieteellisiä kysymyksiä ja vastauksia niihin.
T5 ohjata opiskelijaa	ge1	Opiskelija oppii soveltamaan	Tilatajun kehittyminen	Opiskelija osaa ilmansuunnat.	Opiskelija osaa ilmaista kohteen	Opiskelija osaa mitata sekä jana-	Opiskelija osaa käyttää

kehittämään tilatajua sekä symboleiden, mittasuhteiden, suuntien ja etäisyyksien ymmärrystä		<p>karttataitoja käytännössä.</p> <p>Opiskelija oppii käyttämään kartan symboleja ja mittasuhteita sekä ottamaan suuntia ja mittaamaan etäisyyksiä.</p>		Opiskelija tunnistaa ja nimeää joitakin karttamerkkejä.	<p>sijainnin ilmansuuntien avulla.</p> <p>Opiskelija tunnistaa ja nimeää karttamerkkejä.</p> <p>Opiskelija mittaa janamittakaavan avulla etäisyyksiä.</p>	että suhdelukumittakaaavan avulla etäisyyksiä kartalla ja suunnata kartan todellisuuden mukaisesti.	tarkoituksen mukaisesti eri karttatyyppisiä sekä ilma- ja satelliittikuvia.
T6 ohjata opiskelijaa harjaannuttamaan arkielämän geomediataitoja	ge1	<p>Opiskelija oppii geomediataitoja.</p> <p>Opiskelija oppii lukemaan, tulkitsemaan ja laatimaan karttoja ja muita malleja maantieteellisistä ilmiöistä</p>	Geomediataidot	Opiskelija osaa tunnistaa yksinkertaisia asioita kartoilta, diagrammeista ja kuvista.	<p>Opiskelija osaa tulkita kuvia, diagrammeja, karttoja sekä karttapalveluja maantieteellisistä ilmiöistä.</p> <p>Opiskelija laatii yksinkertaisia karttoja ja diagrammeja.</p>	<p>Opiskelija osaa tulkita kuvia, diagrammeja, karttoja, karttapalveluja sekä muuta geomedian maantieteellisistä ilmiöistä.</p> <p>Opiskelija laatii karttoja, diagrammeja tai muita</p>	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä laatimistaan kartoista, diagrammeista, muusta geomedian aineistosta sekä muista maantieteellisistä malleista.

						maantieteellisiä malleja.	
T7 ohjata opiskelijaa kehittämään maantieteellisiä tutkimustaitoja	ge1	Opiskelija oppii maantieteellisiä tutkimustaitoja.	Tutkimustaidot	Opiskelija osallistuu pienimuotoisen tutkimuksen toteutukseen ja osaa kertoa, mitä tutkimuksessa on tehty.	Opiskelija osaa toteuttaa pienimuotoisen maantieteellisen tutkimuksen ohjatusti. Opiskelija osaa havainnollistaa tutkimustuloksia.	Opiskelija osaa toteuttaa pienimuotoisen maantieteellisen tutkimuksen ohjeiden mukaan. Opiskelija osaa havainnollistaa tutkimustuloksia geomedian avulla sekä esittää tutkimustulokset suullisesti.	Opiskelija osaa toteuttaa rakenteeltaan selkeän maantieteellisen tutkimuksen. Opiskelija havainnollistaa ja esittää tuloksiaan geomedian avulla ja liittää tutkimustulokset osaksi maantieteellisiä ilmiöitä.
T8 harjaannuttaa opiskelijaa havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä aktivoida opiskelijaa	ge1	Opiskelija oppii havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia erityisesti ilmastonmuutosta ja luonnon	Ympäristölukutaito ja ympäristön muutosten arvioiminen	Opiskelija osaa tunnistaa ympäristön muutoksia. Opiskelija seuraa ohjatusti joitakin maantieteellisiin	Opiskelija osaa havainnoida ympäristön muutoksia, kuten ilmastonmuutosta ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä	Opiskelija osaa kertoa ympäristön muutoksista ja nimeää syitä keskeisimpiin ympäristön muutoksiin.	Opiskelija osaa selittää syitä ympäristön muutosten taustalla. Opiskelija arvioi kriittisesti

seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa		monimuotoisuuden heikkenemistä. Opiskelija oppii seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa.		ilmiöihin liittyviä ajankohtaisia tapahtumia.	Suomessa ja muualla maailmassa, ja antaa esimerkkejä näistä. Opiskelija seuraa maantieteellisiin ilmiöihin liittyviä ajankohtaisia tapahtumia	Opiskelija seuraa maantieteellisiin ilmiöihin liittyviä ajankohtaista tapahtumia ja selittää joidenkin tapahtumien taustoja.	seuraamiensa maantieteellisten tapahtumien vaikutuksia omassa lähiympäristössä, Suomessa tai koko maailmassa.
T9 tukea opiskelijaa kehittämään vuorovaikutus- ja ryhmätaitoja	ge1	Opiskelija oppii vuorovaikutus- ja ryhmätaitoja. Opiskelija oppii argumentoimaan ja esittämään maantieteellistä tietoa selkeästi.	Ryhmätöskentely- ja argumentointitaidot	Opiskelija osaa toimia ohjatusti osana ryhmää. Opiskelija erottaa toisistaan maantieteellisen tiedon ja mielipiteen.	Opiskelija osaa toimia ryhmän jäsenenä. Opiskelija esittää omia näkemyksiään maantieteellisistä asioista.	Opiskelija osaa toimia rakentavasti ryhmän jäsenenä. Opiskelija esittää joitakin perusteluja omille näkemyksilleen	Opiskelija osaa toimia kannustavana ryhmän jäsenenä. Opiskelija esittää perusteluja maantieteellisen tiedon pohjalta omille

						maantieteellisistä asioista.	näkemyksilleen maantieteellisistä asioista.
T10 ohjata opiskelijaa vaalimaan luontoa ja rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta	ge1	Opiskelija oppii osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.	Osallistumisen ja vaikuttamisen taidot	Opiskelija osallistuu ohjatusti lähiympäristön vaalimiseen, kuten viihtyisyyden tai turvallisuuden parantamiseen tai ympäristön monimuotoisuuden säilyttämiseen.	Opiskelija osallistuu lähiympäristön vaalimiseen.	Opiskelija osaa ohjatusti pohtia eri keinoja lähiympäristön vaalimiseksi ja osallistuu lähiympäristön vaalimiseen	Opiskelija osaa arvioida eri keinoja lähiympäristön vaalimiseen ja osallistuu lähiympäristön vaalimiseen
Maantiedon asenne- ja arvotavoitteet							
T11 tukea opiskelijaa kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja	ge1	Opiskelija oppii kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestävään		<i>Ei käytetä arvosanan muodostumisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan</i>		.	

kestävään elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi		elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi.		<i>pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			
T12 ohjata opiskelijaa arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta sekä kunnioittamaan ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa	ge1	Opiskelija oppii arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta ja kunnioittamaan ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa.		<i>Ei käytetä arvosanan muodostumisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			

Terveystieto

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi terveystiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Terveystiedon arvioinnin kohteena on terveysosaamisen eri osa-alueiden arviointi. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on tukea oppimista ja kannustaa opiskelijoita kehittämään terveysosaamistaan sekä soveltamaan sitä arjessa. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti, opetuksen eri vaiheissa ja osaamisalueen ominaispiirteet huomioon ottaen. Oppimisen tukena käytetään myös itsearviointia ja vertaispalautetta.

Terveystiedossa on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin, terveyskäyttäytymiseen, sosiaalisuuteen, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Eettistä pohdintaa ja itsetuntemusta koskevissa tavoitteissa kiinnitetään huomiota siihen, miten opiskelija pohtii ja perustelee käsiteltävää aihetta terveyden näkökulmasta, tiedonalan käsitteitä ja erilaisia lähteitä käyttäen.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut terveystiedon oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt terveystiedon tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on terveystiedon tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan terveystiedon oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy terveystiedon päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Opiskelijan ohjaamisella terveystiedossa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylempien arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
-------------------	--------	--	------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------

Terveyttä tukeva kasvu ja kehitys							
T1 ohjata opiskelijaa ymmärtämään terveyden laaja-alaisuutta, terveyden edistämistä sekä elämäntapaa, kasvua ja kehitystä	te1	Opiskelija oppii tarkastelemaan terveyden laaja-alaisuutta, terveyden edistämistä sekä elämäntapaa, kasvua ja kehitystä.	Terveyteen liittyvät käsitykset	Opiskelija osaa nimetä yksittäisen terveyden osa-alueen. Opiskelija osaa nimetä yksittäisen elämäntapavaiheen.	Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla terveyden osa-alueita ja niiden välistä yhteyttä sekä antaa esimerkin, mitä terveyden edistämiseksi tarkoitetaan. Opiskelija osaa kuvata jotakin elämäntapavaihetta sekä nimetä nuoruuden kasvun ja kehityksen piirteitä.	Opiskelija osaa kuvata terveyden osa-alueet ja niiden välistä vuorovaikutusta esimerkkien avulla sekä kuvata esimerkein mitä terveyden edistämiseksi tarkoitetaan. Opiskelija pystyy esittelemään elämäntapavaihteita, erityisesti nuoruuden kehitystä.	Opiskelija osaa kuvata terveyden osa-alueet ja selittää niiden välisiä syy-seuraussuhteita sekä eritellä, mitä terveyden edistämiseksi tarkoitetaan. Opiskelija osaa eritellä elämäntapavaihteita sekä arvioida terveyden merkitystä elämän voimavarana elämäntapavaihteissa.

<p>T2 ohjata opiskelijaa kehittämään valmiuksiaan tunne- ja vuorovaikutustaidoissa ja kykyä toimia erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa</p>	<p>te1</p>	<p>Opiskelija oppii hyödyntämään tunne- ja vuorovaikutustaidoja sekä erilaisia keinoja ristiriita- ja kriisitilanteiden käsittelyyn.</p>	<p>Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen sekä käyttäytymisen säätelyn analysointi</p>	<p>Opiskelija osaa nimetä perustunteita ja tietää, että ne vaikuttavat käyttäytymiseen.</p> <p>Opiskelija osaa nimetä ristiriitatilanteita sekä stressin ja kriisien piirteitä.</p>	<p>Opiskelija osaa nimetä perustunteet sekä antaa joitakin esimerkkejä tunteiden ja käyttäytymisen välisestä vuorovaikutuksesta.</p> <p>Opiskelija osaa nimetä keinoja ristiriitatilanteiden selvittämiseen ja stressin ja kriisien käsittelyyn.</p>	<p>Opiskelija osaa kuvata perustunteiden lisäksi muita tunteita sekä osaa antaa esimerkkejä tunteiden ja käyttäytymisen välisestä vuorovaikutuksesta ja käyttäytymisen säätelystä.</p> <p>Opiskelija osaa kuvata keinoja ja ratkaisuja ristiriitatilanteiden selvittämiseen sekä esitellä keinoja stressin ja kriisien käsittelyyn.</p>	<p>Opiskelija osaa luokitella erilaisia tunteita, analysoida niiden taustatekijöitä sekä esitellä keinoja käyttäytymisen ja vuorovaikutuksen säätelyyn.</p> <p>Opiskelija osaa luokitella ristiriitatilanteiden syitä ja esitellä perusteltuja keinoja ja ratkaisuja ristiriitatilanteiden selvittämiseen sekä stressin ja kriisien käsittelyyn.</p>
<p>T3 ohjata opiskelijaa kehittämään</p>	<p>te1</p>	<p>Opiskelija oppii kehittämään itsetuntemustaan</p>		<p><i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen</i></p>			

itsetuntemustaan, omien arvojen ja asenteiden sekä kehon ja mielen viestien tunnistamista ja säätelyään käyttäytymistään, oppimistaan ja opiskeluaan tukevia tekijöitä		n ja säätelyään käyttäytymistään ja oppimistaan.		<i>perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</i>			
T4 ohjata opiskelijaa pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta	te1	Opiskelija oppii pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta.	Terveydellisen kehityksen analysointi	Opiskelija osaa nimetä yksilöllisyyteen vaikuttavia tekijöitä sekä antaa yksittäisen esimerkin sosiaalisten suhteiden yhteydestä mielen hyvinvointiin ja terveyteen.	Opiskelija osaa kuvata yksilöllisyyteen vaikuttavia tekijöitä sekä antaa esimerkkejä sosiaalisten suhteiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille ja terveydelle.	Opiskelija osaa eritellä esimerkkien avulla yksilölliseen kehitykseen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta ja arvioida sosiaalisten suhteiden merkitystä mielen	Opiskelija osaa analysoida perustellen yksilölliseen kehitykseen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta ja arvioida sosiaalisten suhteiden merkitystä mielen hyvinvoinnille ja terveydelle.

						hyvinvoinnille ja terveydelle.	
Terveyttä tukevat ja kuluttavat tekijät sekä sairauksien ehkäisy							
T5 ohjata opiskelijaa syventämään ymmärrystään fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä	te1	Opiskelija oppii tarkastelemaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä.	Terveyteen vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen	Opiskelija osaa nimetä terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä.	Opiskelija osaa nimetä terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä sekä näiden välisiä yhteyksiä pääpiirteissään.	Opiskelija osaa kuvata useita terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä sekä näiden välisiä yhteyksiä käyttäen keskeisiä terveyteen ja sairauteen liittyviä käsitteitä asianmukaisesti.	Opiskelija osaa analysoida ja arvioida terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä sekä selittää näiden välisiä syy-seuraussuhteita käyttäen asianmukaisia käsitteitä.
T6 tukea opiskelijan kehittymistä terveyteen ja sairauteen liittyvän tiedon hankkijana ja	te1	Opiskelija oppii hakemaan ja käyttämään terveyteen ja sairauteen liittyvää tietoa sekä oppii	Terveyteen, turvallisuuden ja sairauteen liittyvien tietojen ja taitojen hallinta	Opiskelija osaa hakea terveyteen liittyvää tietoa ohjatusti.	Opiskelija osaa hakea terveyteen liittyvää tietoa muutamista lähteistä sekä käyttää tietoa	Opiskelija osaa hakea terveyteen liittyvää luotettavaa tietoa erilaisista lähteistä ja	Opiskelija osaa hakea terveyteen liittyvää tietoa monipuolisesti eri tietolähteistä,

<p>käyttäjänä sekä edistää valmiuksia toimia tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa</p>		<p>toimimaan tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa.</p>		<p>Opiskelija osaa nimetä jonkin toimintatavan liittyen itsehoitoon, avun hakemiseen sekä terveyttä ja turvallisuutta vaarantaviin tilanteisiin.</p>	<p>paikoitellen asianmukaisesti.</p> <p>Opiskelija osaa nimetä toimintatapoja itsehoitoon, avun hakemiseen ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantaviin tilanteisiin liittyen.</p>	<p>käyttää sitä pääosin asianmukaisesti.</p> <p>Opiskelija osaa kuvata esimerkein tai esittää asianmukaisia toimintamalleja itsehoidossa, avun hakemisessa ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa.</p>	<p>muodostaa hakusanoja ja rajata tiedonhakuja sekä käyttää tietoa asianmukaisesti.</p> <p>Opiskelija osaa arvioida erilaisia toimintatapoja itsehoidossa, avun hakemisessa ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa.</p>
<p>T7 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tottumuksiaan, valintojaan ja</p>	<p>te1</p>	<p>Opiskelija oppii tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tekijöitä.</p>		<p><i>Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan</i></p>			

niiden perusteluja				<i>osana itsearviointia.</i>			
Terveys, yhteisöt, yhteiskunta ja kulttuuri							
T8 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille	te1	Opiskelija oppii tarkastelemaan ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille.	Ympäristön terveysvaikutusten hahmottaminen	Opiskelija osaa nimetä elinympäristön aiheuttamia vaikutuksia terveyteen sekä yhteisöjen, kulttuurin tai tv:n yhteyksiä terveyteen.	Opiskelija osaa kuvata elinympäristön aiheuttamia vaikutuksia terveyteen sekä antaa esimerkkejä yhteisöjen, kulttuurin tai tv:n yhteyksistä terveyteen.	Opiskelija osaa kuvata elinympäristön aiheuttamia keskeisiä suoria ja epäsuoria vaikutuksia terveyteen sekä esitellä yhteisöjen, kulttuurin, median ja tv:n yhteyksiä terveyteen.	Opiskelija osaa arvioida elinympäristön aiheuttamia keskeisiä suoria ja epäsuoria vaikutuksia terveyteen sekä arvioida yhteisöjen, kulttuurin ja tv:n yhteyksiä terveyteen.
T9 ohjata opiskelijaa luomaan perustaa opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle	te1	Opiskelija oppii luomaan perustaa opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle sekä oppii	Työkyvyn edistämisen keinojen hahmottaminen	Opiskelija osaa nimetä tekijöitä, jotka vaikuttavat opiskelu-, toiminta- ja työkykyyn.	Opiskelija osaa kuvata tekijöitä, jotka vaikuttavat opiskelu-, toiminta- ja työkykyyn.	Opiskelija osaa soveltaa tietoa tekijöistä, jotka vaikuttavat opiskelu-, toiminta- ja työkykyyn.	Opiskelija osaa soveltaa ja arvioida tietoa tekijöistä, jotka vaikuttavat opiskelu-, toiminta- ja työkykyyn,

sekä käyttämään terveyspalveluja asianmukaisesti		kuvaamaan terveyspalvelujen asianmukaista käyttöä.		Opiskelija osaa nimetä oman oppilaitoksen ja kunnan terveyspalveluja.	Opiskelija osaa kuvata oman oppilaitoksen ja kunnan terveyspalveluja.	Opiskelija osaa laatia opiskelu-, toiminta- ja työkykyä edistäviä suunnitelmia. Opiskelija osaa kuvata miten hakeutua oman oppilaitoksen ja kunnan terveyspalveluihin ja antaa useampia esimerkkejä siitä, miten niitä voi hyödyntää tarkoituksenmukaisesti eri tilanteissa.	esimerkiksi laatimalla niitä tukevan perustellun suunnitelman. Opiskelija osaa kuvata ja arvioida yhteiskunnan erilaisia terveyspalveluja ja miten niitä voi hyödyntää asianmukaisesti eri tilanteissa.
T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja arvioimaan perheen ja omaan	te1	Opiskelija oppii tarkastelemaan perheen ja omaan elämänpiiriin kuuluvien	Terveyskäsitteiden arviointi sekä oppimista edistävien tekijöiden hahmottaminen	Opiskelija osaa kuvata esimerkin avulla, miten perhe, lähiyhteisöt tai muut sosiaaliset	Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla, miten perhe, lähiyhteisöt tai	Opiskelija osaa pohtia esimerkein sitä, miten perhe, lähiyhteisöt, muut sosiaaliset	Opiskelija osaa arvioida, miten perhe, lähiyhteisöt ja muut sosiaaliset yhteisöt

elämänpiiriin kuuluvien ihmisten ja yhteisöjen edustamia terveystähtä, tunnistamaan niiden merkitystä itselle sekä muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista		ihmisten ja yhteisöjen edustamia terveystähtä, tunnistaa niiden merkitystä itselle sekä oppii muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista.		yhteisöt vaikuttavat käsitteisiin terveydestä. Opiskelija osaa nimetä omaa oppimistaan tukevan tekijän.	muut sosiaaliset yhteisöt vaikuttavat käsitteisiin terveydestä, sekä tunnistaa niiden vaikutuksen omaan terveystähtä. Opiskelija osaa nimetä omaa oppimistaan tukevia tekijöitä.	yhteisöt vaikuttavat käsitteisiin terveydestä. Opiskelija osaa esimerkein eritellä omaa oppimistaan tukevia tekijöitä.	vaikuttavat käsitteisiin terveydestä, sekä arvioida niiden merkitystä omille terveystähtä. Opiskelija osaa analysoida omaa oppimistaan tukevia tekijöitä.
---	--	---	--	--	---	---	--

LIITE 1. Perusopetusta täydentävä saamen kieli

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetusta täydentävässä saamen kielessä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arvioinnin tehtävänä on tuottaa tietoa opiskelijan oppimisen edistymisestä sekä ohjata ja kannustaa opiskelijaa. Opiskelija saa monipuolista palautetta siitä, miten hänen taitonsa ymmärtää ja käyttää kieltä suullisesti ja kirjallisesti on kehittynyt. Arviointipalaute tuottaa tietoa opetuksen suunnittelulle. Sen avulla opiskelija saa tietoa kielitaitonsa vahvuuksista ja edistymisestä, itsestään kielenoppijana sekä taidostaan hyödyntää kielitaitoaan kaiken oppimisen ja lukuharrastuksen tukena.

Opiskelun päättyessä määritellään, miten opiskelija on saavuttanut aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen oppimäärän tavoitteet. Arvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki tässä liitteessä määritellyt saamen kielen opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät kriteerit riippumatta siitä, mille aikuisten perusopetuksen päättövaiheen kurssille yksittäinen tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Arvosana on saamen kielen opetuksen tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylempään arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen							
T1 ohjata opiskelijaa kehittämään vuorovaikutustaitojaan, erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä erilaisten tekstien ymmärtämistä ja tulkitsemista erilaisissa	saak1	Opiskelija oppii toimimaan monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy arvioimaan toimintaansa niissä.	Vuorovaikutustaito, lukutaito sekä tekstien ymmärtäminen ja tulkinta	Opiskelija osaa toimia itselleen tutussa ryhmässä ja arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa lukea yksinkertaisia tekstejä.	Opiskelija osaa toimia tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa lukea ja tulkita yksinkertaisia tekstejä.	Opiskelija osaa toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa lukea ja tulkita erilaisia tekstejä.	Opiskelija osaa toimia tavoitteellisesti monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy säätämään toimintaansa tilanteen mukaan. Opiskelija osaa lukea ja tulkita

viestintäympäristöissä							monipuolisia tekstejä.
Tekstien tulkitseminen							
T2 rohkaista opiskelijaa kartuttamaan sana- ja käsitevarantoon, vahvistamaan taitoaan käyttää tekstejä ja lukutaitoaan tiedon hankkimiseksi ja elämysten saamiseksi sekä keskustelemaan teksteistä erilaisissa viestintäympäristöissä	saak1	Opiskelija oppii tuntemaan monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä sekä kartuttamaan sana- ja käsitevarantoon.	Sana- ja käsitevaranto, tekstien hyödyntäminen ja tulkinta	Opiskelija hallitsee niukan sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa lukea yksinkertaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä.	Opiskelija hallitsee yksinkertaisen sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa lukea erilaisia tekstejä mutta pitäytyy enimmäkseen itselleen tutuissa tekstilajeissa.	Opiskelija hallitsee kohtuullisen sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa käyttää erilaisia lähteitä tiedon hankkimiseksi sekä keskustella erilaisista teksteistä kysyen, tiivistäen, kommentoiden ja pohtien tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa.	Opiskelija hallitsee monipuolisen sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa lukea monipuolisesti erilaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä.
Tekstien tuottaminen							

<p>T3 ohjata opiskelijaa sujuvoittamaan ja monipuolistamaan kirjoittamisen taitoa</p>	<p>saak1</p>	<p>Opiskelija oppii sujuvoittamaan ja monipuolistamaan kirjoittamisen taitoaan.</p>	<p>Kirjoittamisen perustaitojen hallinta sekä tekstien tuottaminen</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisen tekstin, jonka viestistä saa selvää.</p> <p>Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisia rakenteita sekä pääsääntöisesti esimerkiksi virkkeen lopetusmerkkejä ja isoa alkukirjainta.</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa lyhyen tekstin, jonka viesti välittyy pääosin helposti.</p> <p>Opiskelija osaa jaksottaa tekstinsä ja noudattaa kirjoitetun yleiskielen keskeisiä käytänteitä.</p>	<p>Opiskelija osaa kirjoittaa sujuvasti ja selkeästi käsin ja hän on omaksunut tarvittavia näppäintaitoja.</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa ymmärrettävän ja sujuvan tekstin.</p> <p>Opiskelija osaa jäsentää tekstinsä ja kappaleensa loogisesti ja kiinnittää huomiota sanavalintoihin sekä noudattaa kirjoitetun yleiskielen keskeisiä käytänteitä.</p>
<p>T4 kannustaa opiskelijaa tuottamaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä</p>	<p>saak1</p>	<p>Opiskelija oppii tuottamaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä.</p>	<p>Taito tuottaa eri tekstilajeja edustavia tekstejä</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisia ja konkreettisia kertovia ja kuvaavia tekstejä</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa ohjaavia ja yksinkertaisia kantaa ottavia tekstejä ja käyttää mallien avulla niille tyypillisiä keinoja.</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia, pohtia ja kantaa ottavia tekstejä ja käyttää niille</p>	<p>Opiskelija osaa tuottaa itsenäisesti erilaisia tekstejä ja käyttää monipuolisesti niille tyypillisiä keinoja.</p>

				itselleen tutuista aiheista.		tyypillisiä ilmaisutapoja.	
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen							
T5 ohjata opiskelijaa pohtimaan saamen kielen käyttöä, merkitystä ja asemaa osana erilaisia kieliyhteisöjä sekä hyödyntämään saamenkielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa	saak2	Opiskelija oppii pohtimaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä sekä saamen kielen käyttöä, merkitystä ja asemaa osana erilaisia kieliyhteisöjä sekä hyödyntämään erikielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.	Saamen kielen käytön, merkityksen ja aseman havainnointi	Opiskelija osaa tunnistaa joitakin kielellisen ja kulttuurisen taustansa ominaispiirteitä.	Opiskelija osaa kuvailla mallien avulla kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä ja vertailee niitä apukysymysten avulla tuttuihin kieliin ja kulttuureihin. Opiskelija tuntee jonkin verran saamenkielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.	Opiskelija osaa kuvailla kielellisen ja kulttuurisen identiteetin sekä saamen kielen merkitystä ja asemaa. Opiskelija tuntee saamenkielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.	Opiskelija osaa kuvailla itsenäisesti kielellisen ja kulttuurisen identiteetin sekä äidinkielten merkitystä ja asemaa muiden kielten joukossa yksilön ja yhteiskunnan kannalta. Opiskelija hyödyntää luovasti ja itsenäisesti erikielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.

T6 ohjata opiskelijaa tunnistamaan kielen erilaisia rekistereitä, esimerkiksi puhutun ja kirjoitetun kielen eroja ja kielen käyttöä eri tilanteissa	saak2	Opiskelija oppii tunnistamaan kielen erilaisia rekistereitä, esimerkiksi puhutun ja kirjoitetun kielen eroja sekä kielen käyttöä eri tilanteissa.	Kielitietoisuuden kehittyminen	Opiskelija osaa mallien ja apukysymysten avulla tehdä yksittäisiä havaintoja tekstien ja kielen piirteistä, kuten kirjoitetun ja puhutun kielen eroista.	Opiskelija osaa mallien avulla tehdä havaintoja tekstien ja kielen piirteistä ja eri rekisterien ja tyylien eroista.	Opiskelija tunnistaa kielen eri rekistereitä, puhutun ja kirjoitetun kielen eroja sekä kielen tilanteista käyttöä.	Opiskelija osaa tunnistaa ja käyttää itsenäisesti kielen eri rekistereitä sekä havainnoida puhutun ja kirjoitetun kielen eroja ja kielen monipuolista tilanteista käyttöä.
T7 rohkaista opiskelijaa syventämään tietoaan saamen kielen keskeisistä rakennepiirteistä ja ohjata analysoimaan niitä	saak2	Opiskelija oppii syventämään tietoaan äidinkielen keskeisistä rakenteista.	Keskeisten rakenteiden tuntemus ja käyttö	Opiskelija osaa tunnistaa yksinkertaisimpia saamen kielen rakenteita apukysymysten ja mallien avulla.	Opiskelija osaa käyttää mallien avulla joitakin saamen kielen keskeisiä rakenteita tutuissa ympäristöissä.	Opiskelija tuntee saamen kielen keskeiset rakenteet ja osaa käyttää niitä.	Opiskelija osaa hyvin saamen kielen keskeiset rakenteet ja käyttää niitä monipuolisesti myös itselleen uudentilanteissa viestintäympäristöissä.
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena							
T8 ohjata opiskelijaa	saak2	Opiskelija oppii kehittämään	Saamenkielinen tiedonhaku	Opiskelija osaa käyttää mallien	Opiskelija osaa käyttää mallien	Opiskelija käyttää saamen	Opiskelija käyttää monipuolisesti ja

käyttämään saamen kieltä tiedonhaussa ja tiedonkäsittelyssä eri oppiaineissa ja ympäristöissä		toimivaa kaksi- ja monikielisyyttään ja taitoaan käyttää sitä monipuolisesti tiedonhaussa ja tiedonkäsittelyssä eri oppiaineissa ja ympäristöissä.		avulla saamen kieltä tukena opiskelussa ja yksinkertaisessa tiedonhaussa.	avulla saamen kieltä ja monikielisyyttään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa.	kieltä tukena opiskelussa ja tiedonhaussa.	itsenäisesti saamen kieltä ja monikielisyyttään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa. Opiskelija osaa arvioida tietojen käytettävyyttä ja lähteiden luotettavuutta ja valita tehtävään sopivat lähteet.
---	--	--	--	---	---	--	--

LIITE 2. Perusopetusta täydentävä romanikieli

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetusta täydentävässä romanikielessä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arvioinnin tehtävänä on tuottaa tietoa opiskelijan oppimisen edistymisestä sekä ohjata ja kannustaa opiskelijaa. Opiskelija saa monipuolista palautetta siitä, miten hänen taitonsa ymmärtää ja käyttää kieltä suullisesti ja kirjallisesti on kehittynyt. Arviointipalaute tuottaa tietoa opetuksen suunnittelulle. Sen avulla opiskelija saa tietoa kielitaitonsa vahvuuksista ja edistymisestä, itsestään kielenoppijana sekä taidostaan hyödyntää kielitaitoaan kaiken oppimisen ja lukuharrastuksen tukena.

Opiskelun päättyessä määritellään, miten opiskelija on saavuttanut aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen oppimäärän tavoitteet. Arvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki tässä liitteessä määritellyt romanikielen opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät kriteerit riippumatta siitä, mille aikuisten perusopetuksen päättövaiheen kurssille yksittäinen tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Arvosana on romanikielen opetuksen

tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Vuorovaikutustilanteessa toimiminen							
T1 ohjata opiskelijaa osallistumaan monimuotoisiin keskusteluihin ja arvostamaan omaa ilmaisuaan sekä antamaan ja vastaanottamaan palautetta	rok1	Opiskelija oppii toimimaan monikielisissä ja -kulttuurisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy arvioimaan toimintaansa niissä.	Suullinen ilmaisu ja vuorovaikutustaidot	Opiskelija osaa toimia satunnaisesti itselleen tutussa ryhmässä ja arkisissa vuorovaikutustilanteissa.	Opiskelija osaa toimia tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa.	Opiskelija osaa toimia erilaisissa viestintäympäristöissä ja -tilanteissa sekä antaa ja vastaanottaa palautetta.	Opiskelija osaa toimia tavoitteellisesti monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy säätämään toimintaansa tilanteen mukaan.
T2 innostaa opiskelijaa vahvistamaan taitoaan toimia	rok1	Opiskelija oppii vahvistamaan taitoaan toimia erilaisissa	Kokonaisilmaisun taidot	Opiskelija osaa ilmaista itseään ymmärrettävästi.	Opiskelija osaa ilmaista itseään selkeästi.	Opiskelija osaa ilmaista mielipiteensä ja	Opiskelija osaa ilmaista itseään monipuolisesti ja mukauttaa

erilaisissa viestintätilanteissa		viestintätilanteissa.				perustella sen uskottavasti. Opiskelija osaa käyttää kokonaisilmäilmaisun keinoja.	ilmaisuaan kuulijoiden ja tavoitteen mukaan.
Tekstien tulkitseminen							
T3 ohjata opiskelijaa tarkastelemaan monimuotoisia tekstejä, kehittämään kuullun ja luetun ymmärtämistä ja huomioimaan puhe- ja kirjakielen eroja	rok2	Opiskelija oppii tuntemaan monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä sekä kartuttamaan sana- ja ilmaisuvarantoaan.	Tekstimaailman monipuolistuminen ja monilukutaito	Opiskelija hallitsee niukan sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa lukea yksinkertaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä.	Opiskelija hallitsee yksinkertaisen sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa lukea erilaisia tekstejä mutta pitäytyy enimmäkseen itselleen tutuissa tekstilajeissa.	Opiskelija osaa käyttää ja tulkita ohjatusti erityyppisiä ja monimuotoisia tekstejä. Opiskelija tunnistaa tekstilajeja ja osaa kuvailla joitakin pohtivien, kantaa ottavien ja ohjaavien tekstien kielellisiä ja	Opiskelija osaa lukea monipuolisesti erilaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä. Opiskelija hallitsee monipuolisen sana- ja käsitevarannon sekä tunnistaa puhe- ja kirjakielen eroja.

						tekstuaalisia piirteitä.	
T4 innostaa opiskelijaa omaehtoiseen lukemiseen ja romanikielisten tekstien käyttöön kielitaidon mukaan	rok2	Opiskelija oppii pohtimaan tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa sekä keskustelemaan teksteistä erilaisissa viestintäympäristöissä.	Tekstien erittely ja tulkinta	Opiskelija osaa hyödyntää yksinkertaisia tekstejä ja pohtii apukysymysten ja mallien avulla tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa.	Opiskelija osaa keskustella teksteistä tutuissa viestintäympäristöissä.	Opiskelija osaa arvioida omaa lukutaitoaan ja nimetä kehittämiskohteita. Opiskelija ymmärtää, että teksteillä on erilaisia tavoitteita ja tarkoitusperiä.	Opiskelija osaa keskustella myös itselleen uudentyyppisistä teksteistä kysyen, tiivistäen, kommentoiden ja pohtien tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa erilaisissa viestintäympäristöissä.
Tekstien tuottaminen							
T5 rohkaista opiskelijaa kehittämään sana- ja käsitevarantoaan ja omaa romanikielistä kirjallista ja suullista	rok2	Opiskelija oppii sujuvoittamaan ja monipuolistamaan romanikielisen tekstin tuottamisen taitoaan.	Suullisen ja kirjoitetun kielen hallinta, kirjoitustaidot ja eettinen verkkoviestintä	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisen tekstin, jonka viestistä saa selvää.	Opiskelija osaa tuottaa lyhyen tekstin, jonka viesti välittyy pääosin helposti. Opiskelija osaa jaksottaa tekstinsä ja	Opiskelija osaa ääntää romanikieltä ja hallitsee kohtuullisen sana- ja käsitevarannon.	Opiskelija osaa tuottaa ymmärrettävän ja sujuvan tekstin. Opiskelija osaa jäsentää tekstinsä ja

ilmaisuaan hyödyntäen paikallista romaniyhteisöä ja erilaisia oppimisympäristöjä				Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisia rakenteita sekä pääsääntöisesti esimerkiksi virkkeen lopetusmerkkejä ja isoa alkukirjainta.	noudattaa kirjoitetun yleiskielen keskeisiä käytänteitä.	Opiskelija osaa kirjoittaa käsin ja hänellä on kohtuulliset näppäintaidot. Opiskelija tuntee eettisen verkkoviestinnän perusperiaatteet.	kappaleensa loogisesti ja kiinnittää huomiota sanavalintoihin sekä noudattaa kirjoitetun yleiskielen keskeisiä käytänteitä.
T6 innostaa opiskelijaa edistämään ajatusten ja kokemusten ilmaisemista asiateksteissä ja kaunokirjallisissa teksteissä, myös monimediaisissa oppimisympäristöissä	rok2	Opiskelija rohkaistuu kehittämään teksteissään omaa ilmaisuaan ja vahvistaa myönteistä suhtautumistaan kirjoittamiseen.	Ajatusten ilmaiseminen ja tekstimaailman monipuolistuminen	Opiskelija osaa tuottaa apukysymysten ja mallien avulla yksinkertaista tekstiä.	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla tekstiä käyttäen itselleen tuttuja ilmaisuja.	Opiskelija osaa ohjatusti tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia, pohtivia ja kantaa ottavia tekstejä ja käyttää niille tyypillisiä ilmaisutapoja.	Opiskelija osaa tuottaa monipuolisia tilanteeseen sopivia tekstejä käyttäen luovia ilmaisuja.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen							

T7 rohkaista opiskelijaa keskustelemaan romanikulttuurista, romanien historiasta ja romanikielen merkityksestä yhteisölle	rok1	Opiskelija oppii pohtimaan romanikielen käyttöä, sen merkitystä ja asemaa osana kaksi- tai monikielisiä yhteisöjä. Hän oppii hyödyntämään romaneja käsittelevää ja romanikielistä mediaa, kirjallisuutta ja kulttuuritarjontaa.	Kulttuuritietoisuuden kehittyminen	Opiskelija osaa tunnistaa joitakin kielellisen ja kulttuurisen taustansa ominaispiirteitä.	Opiskelija osaa kuvailla mallien avulla kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä ja vertailee niitä apukysymysten avulla tuttuihin kieliin ja kulttuureihin. Opiskelija tuntee jonkin verran romaneja käsittelevää ja romanikielistä mediaa, kirjallisuutta ja kulttuuritarjontaa.	Opiskelija osaa kuvailla kulttuurin monimuotoisuutta sekä omia kulttuurikokemuksiaan. Opiskelija osaa kertoa romanien historian pääkohdista sekä romanien asemasta yhteiskunnassa.	Opiskelija osaa kuvailla itsenäisesti kielellisen ja kulttuurisen identiteetin sekä äidinkielten merkitystä ja asemaa muiden kielten joukossa yksilön ja yhteiskunnan kannalta. Opiskelija hyödyntää luovasti ja itsenäisesti romaneja käsittelevää ja romanikielistä mediaa, kirjallisuutta ja kulttuuritarjontaa.
T8 ohjata opiskelijaa	rok1	Opiskelija syventää	Kielitietoisuuden kehittyminen,	Opiskelija osaa käyttää	Opiskelija tunnistaa mallien	Opiskelija osaa kuvailla	Opiskelija tuntee hyvin

perehtymään romanikielen keskeisiin piirteisiin ja vertaamaan romanikieltä suomen kieleen		tietojaan romanikielen keskeisistä rakenteista.	keskeisten rakenteiden tuntemus ja käyttö	yksinkertaisimpia romanikielen rakenteita apukysymysten ja mallien avulla.	avulla joitakin romanikielen keskeisiä rakenteita ja käyttää niitä tutuissa ympäristöissä.	romanikielen keskeisimmät piirteet ja vertailla niitä suomen kielen piirteisiin. Opiskelija osaa kuvailla äidinkielen merkitystä ja romanikielen asemaa muiden kielten joukossa.	äidinkielen keskeiset rakenteet ja osaa käyttää niitä monipuolisesti myös itselleen uudenlaisissa ympäristöissä. Opiskelija osaa kuvailla romanikielen merkitystä itselleen.
---	--	---	---	--	--	---	---

LIITE 3. Perusopetusta täydentävä opiskelijan oma äidinkieli

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetusta täydentävässä opiskelijan omassa äidinkielessä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arvioinnin tehtävänä on tuottaa tietoa opiskelijan oppimisen edistymisestä sekä ohjata ja kannustaa opiskelijaa. Opiskelija saa monipuolista palautetta siitä, miten hänen taitonsa ymmärtää ja käyttää kieltä suullisesti ja kirjallisesti on kehittynyt. Arviointipalaute tuottaa tietoa opetuksen suunnittelulle. Sen avulla opiskelija saa tietoa kielitaitonsa vahvuuksista ja edistymisestä, itsestään kielenoppijana sekä taidostaan hyödyntää kielitaitoaan kaiken oppimisen ja lukuharrastuksen tukena.

Opiskelun päättyessä määritellään, miten opiskelija on saavuttanut perusopetusta täydentävän oman äidinkielen oppimäärän tavoitteet. Arvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki tässä liitteessä määritellyt oman äidinkielen opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät kriteerit riippumatta siitä, mille

aikuisten perusopetuksen päättövaiheen kurssille yksittäinen tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Arvosana on oman äidinkielen opetuksen tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Paremmen osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylempään arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen							
T1 ohjata opiskelijaa kehittämään vuorovaikutustaitojaan, erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä erilaisten tekstien ymmärtämistä ja tulkitsemista erilaisissa viestintäympäristöissä	oäi1	Opiskelija oppii toimimaan monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy arvioimaan toimintaansa niissä. Opiskelija tuntee monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä.	Vuorovaikutustaito, lukutaito sekä tekstien ymmärtäminen ja tulkinta	Opiskelija osaa toimia satunnaisesti itselleen tutussa ryhmässä ja arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa lukea erilaisia yksinkertaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä.	Opiskelija osaa toimia tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa lukea erilaisia tekstejä mutta pitäytyy enimmäkseen itselleen tutuissa tekstilajeissa.	Opiskelija osaa toimia monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy arvioimaan toimintaansa niissä. Opiskelija osaa lukea erilaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä.	Opiskelija osaa toimia tavoitteellisesti monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy säätämään toimintaansa tilanteen mukaan. Opiskelija osaa lukea monipuolisesti erilaisia

		Opiskelija kehittää erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä ymmärtää ja tulkitsee erilaisia tekstejä.		Opiskelija osaa hyödyntää yksinkertaisia tekstejä tehtävän suorittamiseksi mallin mukaan.	Opiskelija ymmärtää tekstin sisällön ydinasiat ja harjoittelee tarkastelemaan tekstejä kriittisesti.	Opiskelija osaa tarkastella tekstejä kriittisesti käyttäen joitakin tekstinyymmärtämisen strategioita.	kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä. Opiskelija osaa käyttää tarkoituksenmukaisia tekstinyymmärtämisen strategioita.
--	--	---	--	---	--	--	--

Tekstien tulkitseminen

T2 rohkaista opiskelijaa vahvistamaan taitoaan käyttää tekstejä ja lukutaitoaan tiedon hankkimiseksi ja elämysten saamiseksi sekä keskustelemaan teksteistä erilaisissa	oäi1	Opiskelija vahvistaa taitoaan pohtia tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa sekä keskustella teksteistä erilaisissa viestintäympäristöissä.	Tekstien hyödyntäminen ja tulkinta	Opiskelija osaa hyödyntää yksinkertaisia tekstejä ja pohtii apukysymysten ja mallien avulla tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa.	Opiskelija osaa hyödyntää mallien avulla ja itsenäisesti erilaisia tekstejä tiedon hankkimiseksi. Opiskelija harjoittelee teksteistä keskustelemista tutuissa	Opiskelija osaa kirjoittaa ja keskustella erilaisista teksteistä pohtien tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa erilaisissa viestintäympäristöissä.	Opiskelija osaa kirjoittaa ja keskustella myös itselleen uudentyyppisistä teksteistä kysyen, tiivistäen, kommentoiden ja pohtien tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa erilaisissa viestintäympäristöissä.
---	------	--	------------------------------------	--	--	--	--

viestintäympäristöissä					viestintäympäristöissä.		
Tekstien tuottaminen							
T3 ohjata opiskelijaa sujuvoittamaan ja monipuolistamaan kirjoittamisen taitoa sekä syventämään tekstilajien tuntemusta	oäi1	Opiskelija sujuvoittaa ja monipuolistaa kirjoittamisen taitoaan ja oman äidinkielsä kirjoitusjärjestelmän hallintaa.	Kirjoittamisen perustaitojen hallinta sekä tekstien tuottaminen	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisen tekstin, jonka viestistä saa selvää. Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisia rakenteita sekä pääsääntöisesti esimerkiksi virkkeen lopetusmerkkejä ja isoa alkukirjainta.	Opiskelija osaa tuottaa lyhyen tekstin, jonka viesti välittyy pääosin helposti. Opiskelija osaa jaksottaa tekstinsä ja noudattaa kirjoitetun yleiskielen peruskäytänteitä.	Opiskelija osaa tuottaa tekstin, jonka viesti välittyy helposti. Opiskelija osaa hyödyntää kirjoittamisessaan tietoja viestintätekniikkaa.	Opiskelija osaa tuottaa ymmärrettävän ja sujuvan tekstin. Opiskelija osaa jäsentää tekstinsä ja kappaleensa loogisesti ja kiinnittää huomiota sanavalintoihin sekä noudattaa kirjoitetun yleiskielen peruskäytänteitä.
T4 kannustaa opiskelijaa tuottamaan	oäi1	Opiskelija rohkaistuu tuottamaan	Taito tuottaa eri tekstilajeja	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla	Opiskelija osaa tuottaa ohjaavia ja yksinkertaisia	Opiskelija osaa tuottaa pohtivia ja erilaisia kantaa	Opiskelija osaa tuottaa itsenäisesti

kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä		kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä.	edustavia tekstejä	yksinkertaisia ja konkreettisia kertovia ja kuvaavia tekstejä itselleen tutuista aiheista.	kantaa ottavia tekstejä ja käyttää mallien avulla niille tyypillisiä keinoja.	ottavia tekstejä ja käyttää niille tyypillisiä keinoja.	erilaisia tekstejä ja käyttää monipuolisesti niille tyypillisiä keinoja.
---	--	--	--------------------	--	---	---	--

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

T5 ohjata opiskelijaa pohtimaan oman äidinkielen käyttöä, merkitystä ja asemaa osana erilaisia kieliyhteisöjä sekä hyödyntämään erikielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa	oäi2	Opiskelija pohtii kielellistä ja kulttuurista identiteettiä sekä äidinkielen käyttöä, merkitystä ja asemaa osana erilaisia kieliyhteisöjä sekä hyödyntää omakielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.	Oman äidinkielen käytön, merkityksen ja aseman havainnointi	Opiskelija osaa tunnistaa joitakin oman kielellisen ja kulttuurisen taustansa ominaispiirteitä. Opiskelija tuntee jonkin verran omakielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.	Opiskelija osaa kuvailla mallien avulla kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä ja vertailee niitä apukysymysten avulla tuttuihin kieliin ja kulttuureihin, myös Suomeen ja suomalaiseen kulttuuriin.	Opiskelija osaa kuvailla kielellisen ja kulttuurisen identiteettinsä sekä äidinkielen käyttöä, merkitystä ja asemaa muiden kielten joukossa. Opiskelija osaa hyödyntää omakielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.	Opiskelija osaa kuvailla itsenäisesti kielellisen ja kulttuurisen identiteetin sekä äidinkielen merkitystä ja asemaa muiden kielten joukossa yksilön ja yhteiskunnan kannalta. Opiskelija hyödyntää luovasti ja itsenäisesti
--	------	--	---	--	---	---	---

							omakielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.
T6 ohjata opiskelijaa tunnistamaan kielen erilaisia rekistereitä, esimerkiksi puhutun ja kirjoitetun kielen eroja ja kielen käyttöä eri tilanteissa	oäi2	Opiskelija tunnistaa kielen erilaisia rekistereitä, esimerkiksi puhutun ja kirjoitetun kielen eroja sekä kielen käyttöä eri tilanteissa.	Kielitietoisuuden kehittyminen	Opiskelija osaa mallien ja apukysymysten avulla tehdä yksittäisiä havaintoja tekstien ja kielen piirteistä, kuten kirjoitetun ja puhutun kielen eroista.	Opiskelija osaa mallien avulla tehdä havaintoja tekstien ja kielen piirteistä ja eri rekisterien ja tyylien eroista.	Opiskelija osaa tunnistaa kielen eri rekistereitä, puhutun ja kirjoitetun kielen eroja sekä kielen tilanteista käyttöä. Opiskelija osaa käyttää mallien avulla kielen eri rekistereitä.	Opiskelija osaa tunnistaa ja käyttää itsenäisesti kielen eri rekistereitä, puhutun ja kirjoitetun kielen eroja sekä kielen monipuolista tilanteista käyttöä.
T7 rohkaista opiskelijaa syventämään tietoaan oman äidinkielen keskeisistä rakennepiirteistä ja ohjata	oäi2	Opiskelija syventää tietojaan äidinkielen keskeisistä rakenteista.	Keskeisten rakenteiden tuntemus ja käyttö	Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisimpia äidinkielen rakenteita apukysymysten ja mallien avulla.	Opiskelija tunnistaa mallien avulla joitakin äidinkielen keskeisiä rakenteita ja käyttää niitä tutuissa ympäristöissä.	Opiskelija tunnistaa mallien avulla ja itsenäisesti oman äidinkielen keskeiset rakenteet ja osaa käyttää niitä erilaisissa	Opiskelija tuntee hyvin äidinkielen keskeiset rakenteet ja osaa käyttää niitä monipuolisesti myös itselleen uudelleenlaisissa

analysoimaan niitä						viestintäympärist öissä.	viestintäympärist öissä.
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena							
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään äidinkieltään tiedonhaussa ja tiedonkäsittelyssä eri oppiaineissa ja ympäristöissä	oäi2	Opiskelija kehittää toimivaa kaksi- ja monikielisyttään ja taitoaan käyttää sitä monipuolisesti tiedonhaussa ja tiedonkäsittelyssä eri oppiaineissa ja ympäristöissä tekijänoikeuksia noudattaen.	Omakielinen tiedonhaku	Opiskelija harjoittelee käyttämään äidinkieltään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa. Opiskelija osaa hakea tietoa tavanomaisista lähteistä mallien avulla.	Opiskelija käyttää mallien avulla äidinkieltään ja monikielisyttään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa. Opiskelija noudattaa tekijänoikeuksia ja tietää, mitä yksityisyyden suojalla tarkoitetaan.	Opiskelija osaa käyttää itsenäisesti äidinkieltään ja monikielisyttään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa. Opiskelija harjoittelee lähteiden valintaa, käyttöä ja luotettavuuden arviointia. Opiskelijaerottaa yleensä faktan mielipiteestä.	Opiskelija käyttää monipuolisesti ja itsenäisesti äidinkieltään ja monikielisyttään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa. Opiskelija osaa arvioida tietojen käytettävyyttä ja lähteiden luotettavuutta ja valita tehtävään sopivat lähteet.